

Landbouwgebieden en beekvalleien tussen Helchteren, Peer en Meeuwen

synthesenota planningsopgave natuur

december 2017

**Vlaamse
overheid**

**DEPARTEMENT
OMGEVING**

Inhoudsopgave

1	Leeswijzer	4
2	Situering en context.....	5
3	Doelstellingen per deelgebied	14
3.1	Brongebied Zwarte Beek, Bomerhei en Bolisserbeek	14
3.2	Maastrichterheide-Meeuwerheide	28
3.3	Mollem-Boekt	43
3.4	Vallei van de Abeek en zijlopen	55
3.5	Bos- en landbouwgebied Bunders	68
3.6	Ecologische verbinding Kamp van Beverlo-Schietveld Helchteren	75
4	Voorstel van aanpak vervoltraject	83

1 Leeswijzer

Voorliggend document is een tussentijds werkdocument in functie van de opmaak van het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan voor de landbouwgebieden en beekvalleien tussen Helchteren, Peer en Meeuwen als onderdeel van de afbakening van de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur.

De nota heeft als doel helderheid te scheppen in de planningsopgaves voor het gebied vanuit het ‘beslist’ gebiedsgericht natuur-, water- en erfgoedbeleid zodat nadien de verdere uitwerking van het ruimtelijk uitvoeringsplan en de in te zetten uitvoeringsinstrumenten op basis van deze opgaves kan gebeuren.

2 Situering en context

Het plangebied omvat de open ruimte rond Peer, die grosso modo begrensd wordt door de N74 en de vml. spoorlijn naar Overpelt in het westen, de gemeentegrenzen van Bocholt en Bree in het noord en noordoosten, de N76 in het oosten en het militair domein van Helchteren (schietveld, kazerne). Grote delen van het landbouwgebied rond Peer zijn vogelrichtlijngebied (SBZ-V), de valleien van Dommel, Warmbeek en Mangelbeek, het brongebied van de Zwarte Beek en het schietveld van Helchteren zijn habitatrichtlijngebied (SBZ-H).

De eerste voorstellen voor een gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan werden geformuleerd in 2010 en 2012. Gezien er op dat ogenblik onvoldoende duidelijkheid was over de Europese natuurdoelen (ook wel instandhoudingsdoelstellingen of IHD genoemd) voor de vogel- en habitatrichtlijnen voor het gebied kon de opmaak van het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan niet verder gezet worden.

De Vlaamse Regering besliste op 20 juli 2012 dan ook dat eerste de opmaak van deze Europese natuurdoelen afgerond moest worden, vooraleer het planningsproces verder te zetten. De Vlaamse Regering legde in 2014 en 2017 de Europese natuurdoelen (S-IHD) voor deze SBZ's vast via een aantal Aanwijzingsbesluiten en Managementplannen 1.0.

Het plangebied omvat delen van drie SBZ-V's en drie SBZ-H's waarvoor de S-IHD's gevat worden in vier besluiten:

- S-IHD Mangelbeek (Besluit Vlaamse Regering 4 april 2014):
 - o SBZ-H BE2200030 Mangelbeek en heide- en vengebieden tussen Houthalen en Gruitrode
 - o SBZ-V BE2220313 Houthalen-Helchteren, Meeuwen-Gruitrode en Peer
- S-IHD Noordoost Limburg (Besluit Vlaamse Regering 4 april 2014):
 - o SBZ-H BE2200033 Abeek met aangrenzende moerasgebieden
 - o SBZ-V BE2221314 Hamonterheide, Hageven, Buitenheide, Stamprooierbroek en Mariahof
- S-IHD Zwarte Beek (Besluit Vlaamse Regering 4 april 2014):
 - o SBZ-H BE2200029 Vallei- en brongebieden van de Zwarte Beek, Bolliserbeek en Dommel met heide en vengebieden
 - o SBZ-V BE2218311 Militair domein en de vallei van de Zwarte Beek
- S-IHD vogelrichtlijngebied Peer (Besluit Vlaamse Regering 10 maart 2017) (voor de delen van het SBZ-V die niet overlappen met SBZ-H's) (voor deze S-IHD is geen managementplan opgemaakt)
 - o SBZ-V BE2217310 - Bocholt, Hechtel-Eksel, Meeuwen-Gruitrode, Neerpelt en Peer

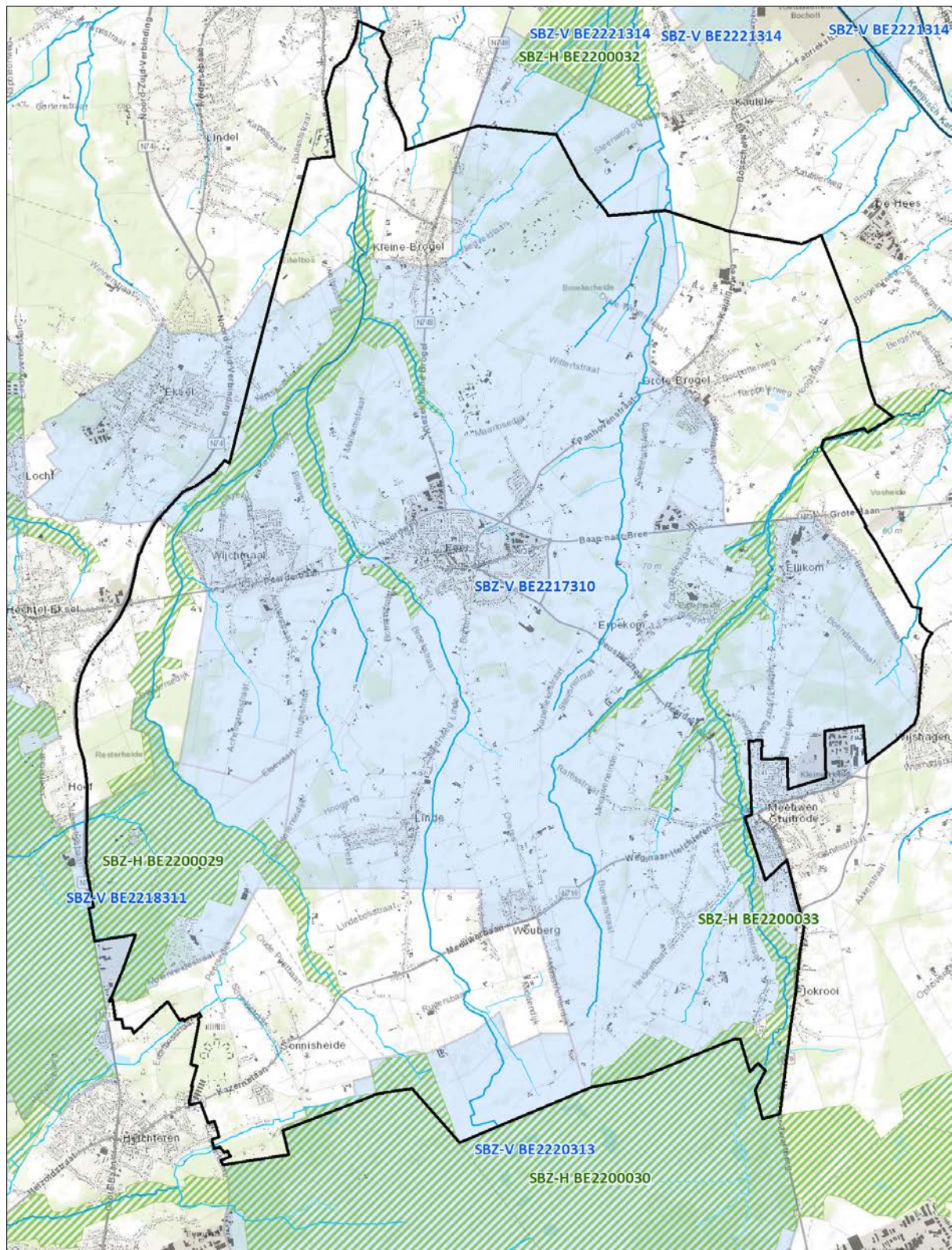
Voor elk van deze vier besluiten is er een uitgebreider IHD-rapport. Dit zijn informatieve achtergrondrapporten ter onderbouwing van het besluit met de IHD's. Het gaat om volgende documenten:

- IHD-rapport 23 Noordoost-Limburg
- IHD-rapport 24 Mangelbeek
- IHD-rapport 25 Zwarte Beek
- IHD-rapport 35 Peer

Daarnaast stelde de Vlaamse Regering een aantal soortenbeschermingsprogramma's (SBP's) vast, waarvan deze relevant zijn voor het plangebied:

- SBP Grauwe kiekendief (Ministerieel besluit van 21 december 2015)
- SBP Gladde slang (Ministerieel besluit van 17 oktober 2016)
- SBP Knoflookpad (Ministerieel besluit van 19 december 2016)

Figuur 1. Situering plangebied met aanduiding SBZ-H en SBZ-V.

De Europese natuurdoelen staan niet op zich. Voor de gewenste ruimtelijke ontwikkeling van het plangebied moeten de Europese natuurdoelen in hun samenhang met andere beleidsbeslissingen en -doelstellingen bekeken worden. Bijzonder relevant zijn onder meer:

- De bepalingen van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen m.b.t. de afbakening van de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur die gebiedsgericht verder uitgewerkt zijn in de ruimtelijke visie op landbouw, natuur en bos en het operationeel uitvoeringsprogramma voor de regio Limburgs Kempen en Maasland (Beslissing Vlaamse Regering 12 december 2008)¹.
- De vastgestelde landschapsatlas in uitvoering van het Onroerenderfgoeddecreet, met in het plangebied twee vastgestelde landschapsatlasrelicten:
 - Valleien van Dommel- en Bolisserbeek tussen Peer, Hechtel-Eksel, Overpelt en Neerpelt (Ministerieel besluit van 5 december 2013)²
 - Heide, vennen en bovenloop van de Abeek (Ministerieel besluit van 8 juni 2017)³
- De bekkenspecifieke delen van de goedgekeurde stroomgebiedbeheersplannen.
 - Stroomgebiedbeheerplan Schelde – Bekkenspecifiek deel Demerbekken⁴
 - Stroomgebiedbeheerplan Maas – Bekkenspecifiek deel Maasbekken⁵
- De bepalingen van het natuurdecreet m.b.t. het instand houden van regionaal belangrijke soorten (RBS) en biotopen (RBB).

In de volgende hoofdstukken wordt een synthese gemaakt van de gebiedsgerichte doelstellingen zoals ze zijn vastgelegd in zgn. ‘beslist beleid’ voor een aantal deelgebieden:

1. Brongebied Zwarte Beek, Bomerhei en Bolliserbeek
2. Maastrichterheide-Meeuwerheide
3. Mollem-Boekt
4. Vallei van de Abeek
5. Bos- en landbouwgebied Bunders
6. Ecologische verbinding tussen militaire domeinen Kamp van Beverlo en Schietveld Helchteren

¹ <https://rsv.ruimtevlaanderen.be/RSV/Ruimtelijk-Structuurplan-Vlaanderen/Planningsprocessen/Landbouw-natuur-en-bos/Limburgse-Kempen-en-Maasland>

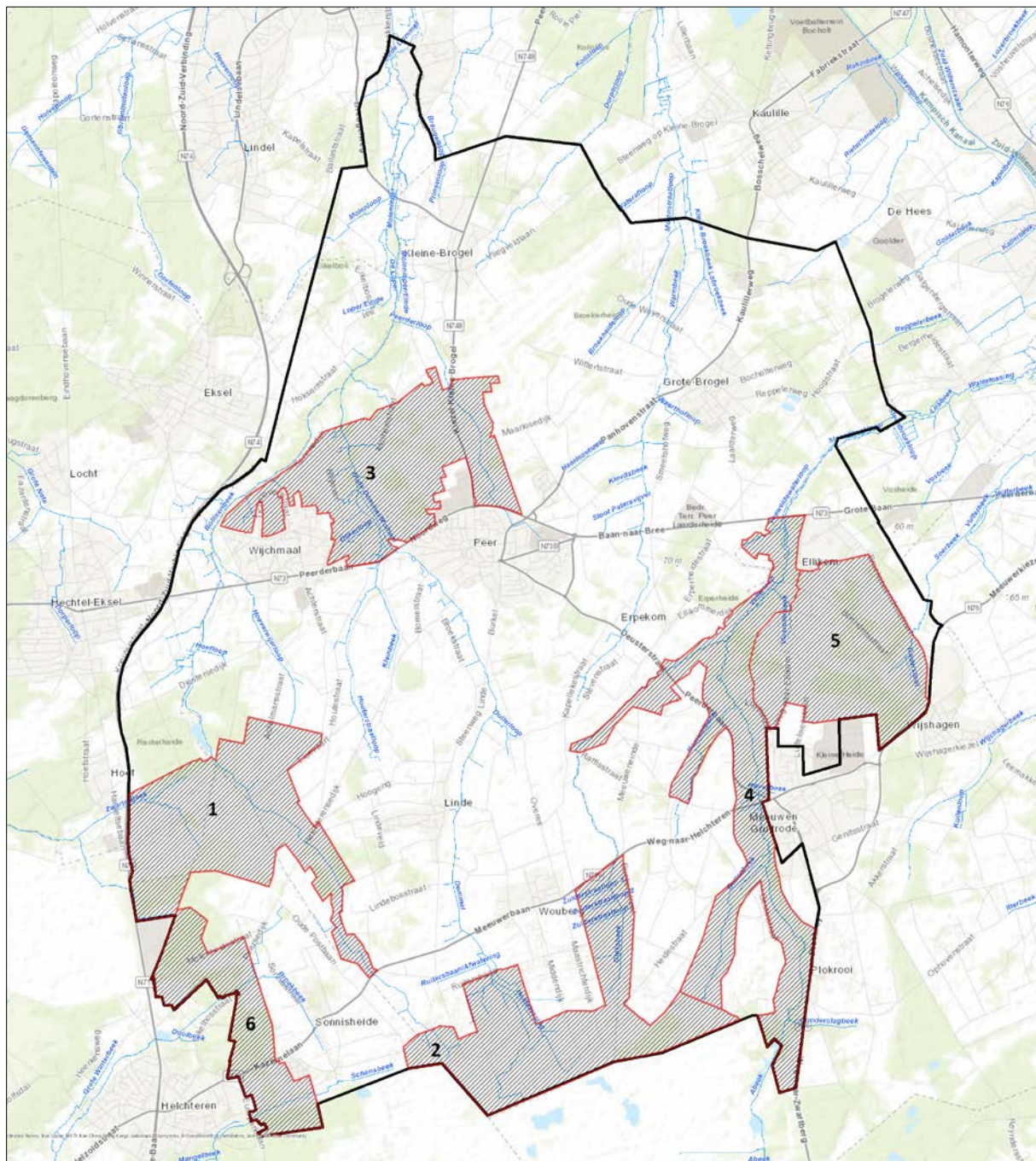
² <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/10324>

³ <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/14862>

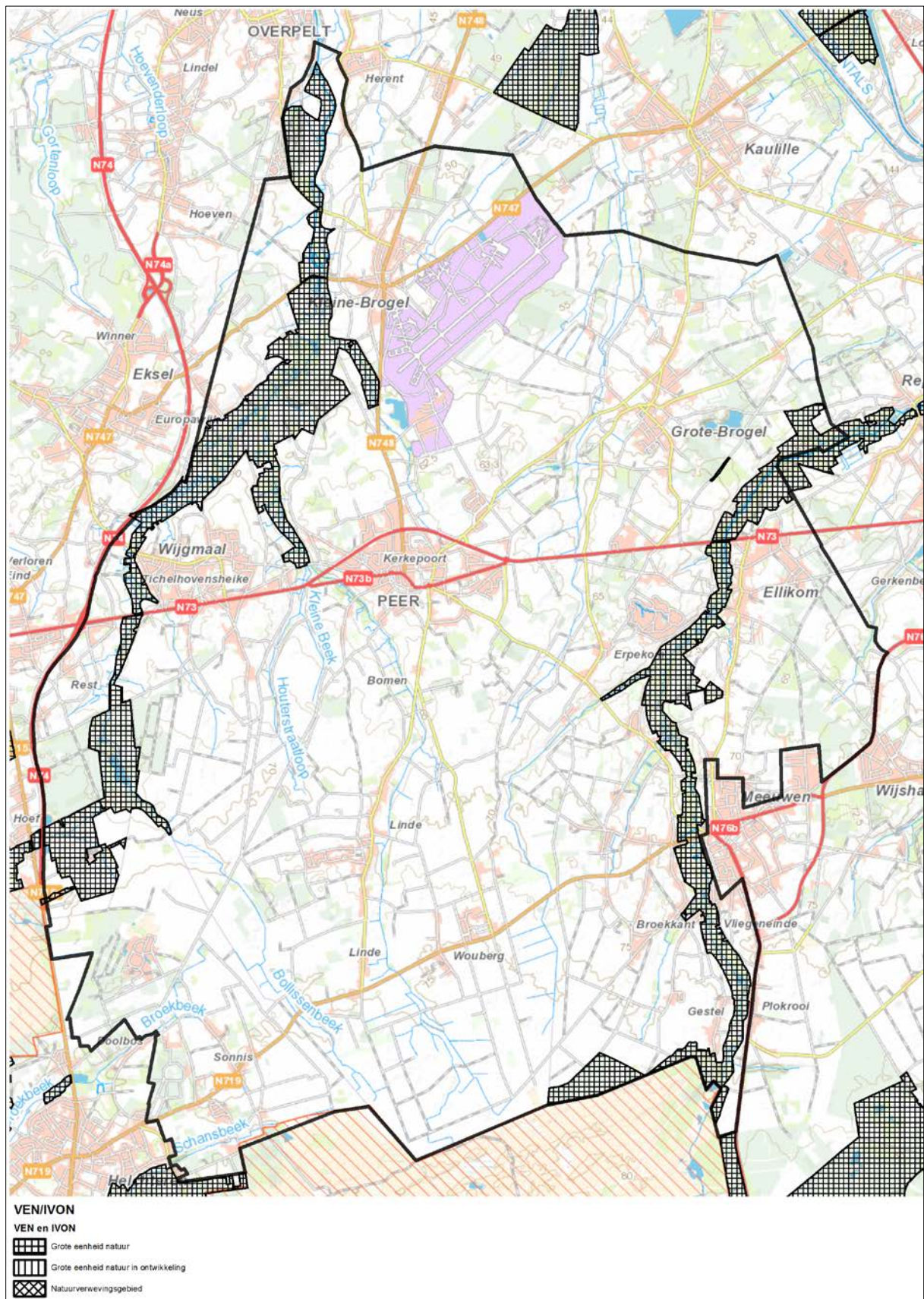
⁴ <http://www.integraalwaterbeleid.be/nl/stroomgebiedbeheerplannen/stroomgebiedbeheerplannen-2016-2021/documenten/Demberbekken.pdf>

⁵ <http://www.integraalwaterbeleid.be/nl/stroomgebiedbeheerplannen/stroomgebiedbeheerplannen-2016-2021/documenten/Maasbekken.pdf>

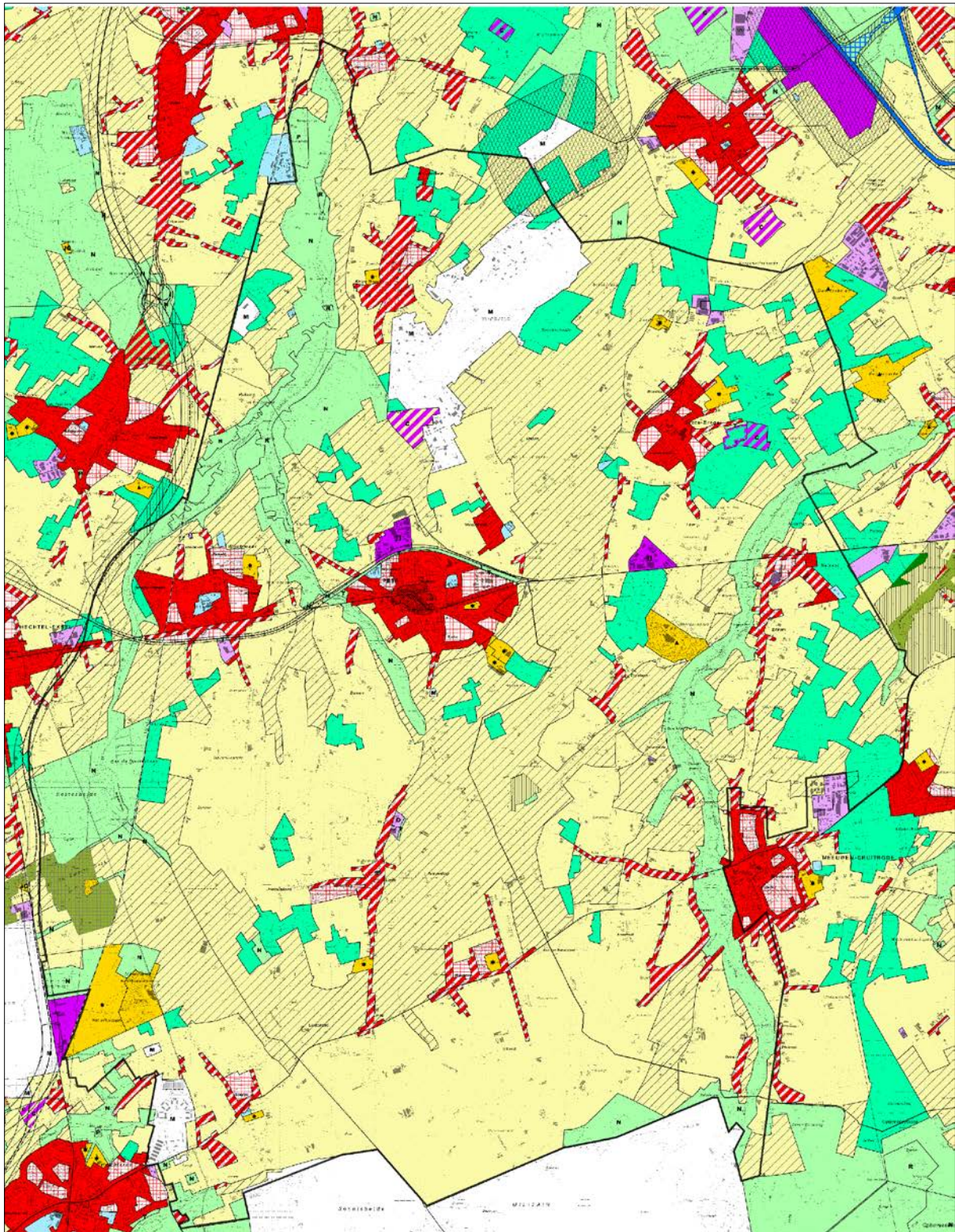
Figuur 2. Deelgebieden

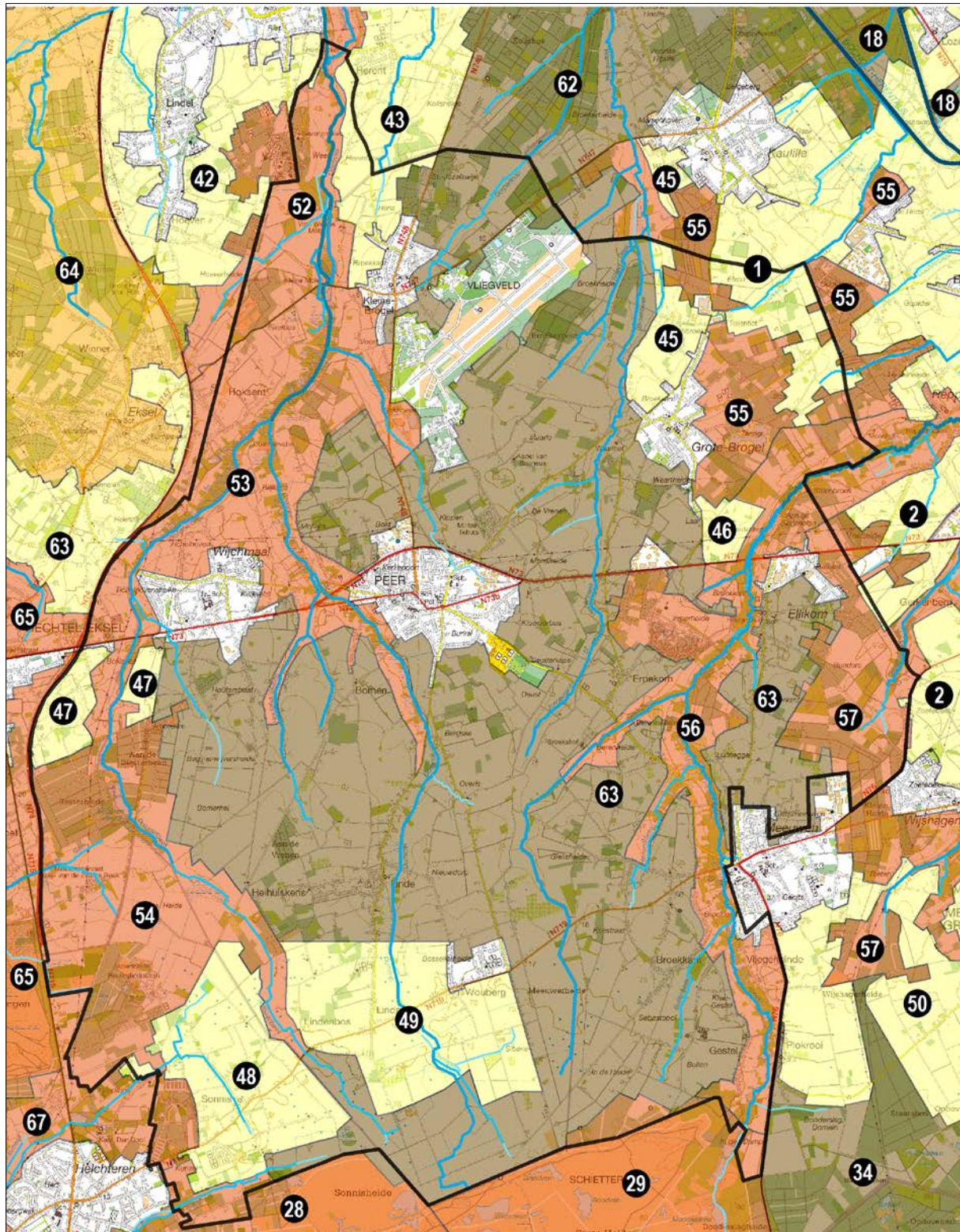
Figuur 3. Gebieden van het Vlaamse Ecologisch Netwerk en Integraal Verwevend en Ondersteunend Netwerk (VEN-IVON)

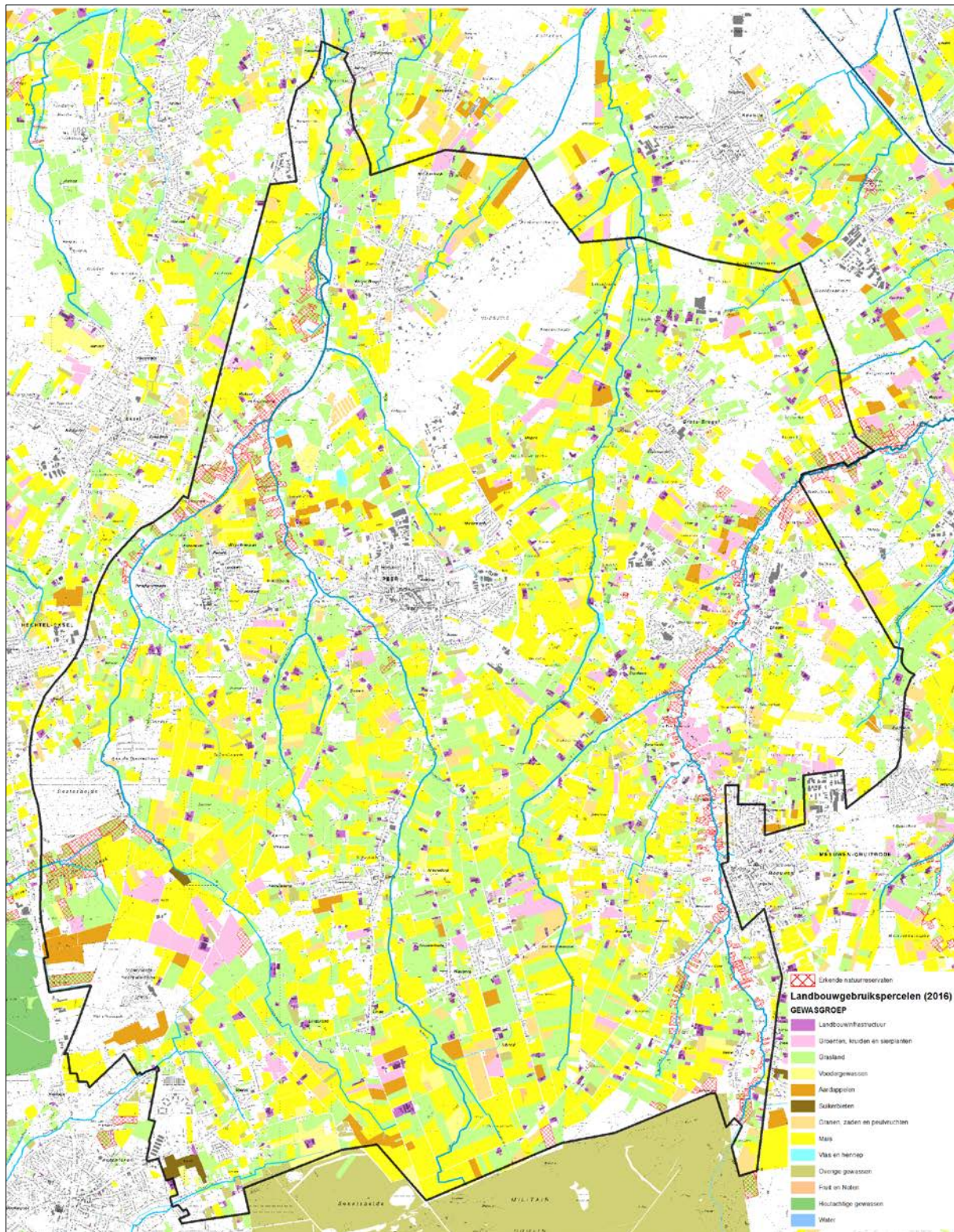
Figuur 4. Gewestplan (2002) en gewestelijk ruimtelijke uitvoeringsplannen.

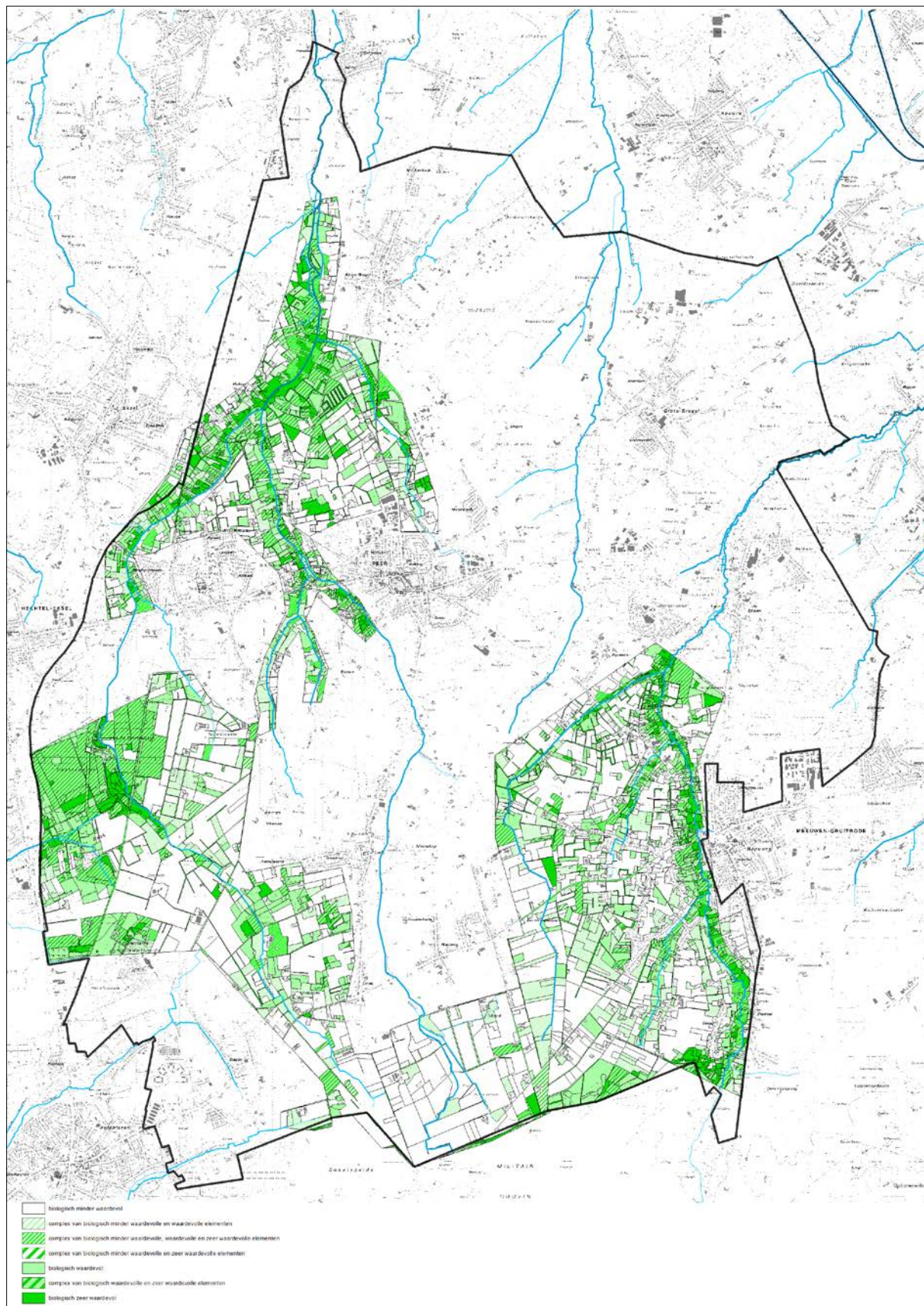
Figuur 5. AGNAS Limburgse Kempen en Maasland: Operationeel uitvoeringsprogramma (incl. aanduiding herbevestigde agrarische gebieden)

Figuur 6. Geregistreerde landbouwgebruikspcelen (2016) en Erkende reservaatpcelen

Figuur 7. Biologische waarderingskaart (actualisatie 2017)

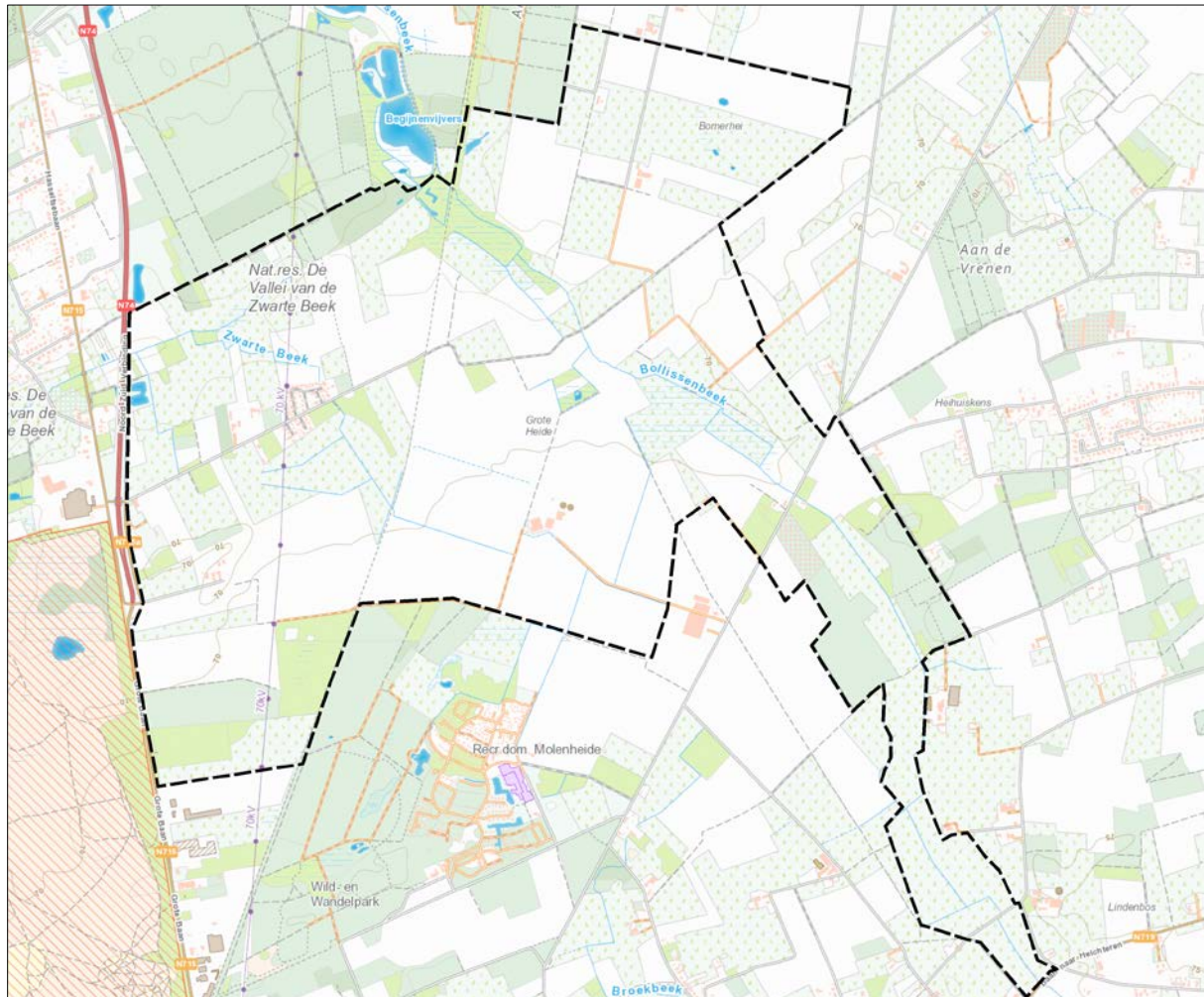

3 Doelstellingen per deelgebied

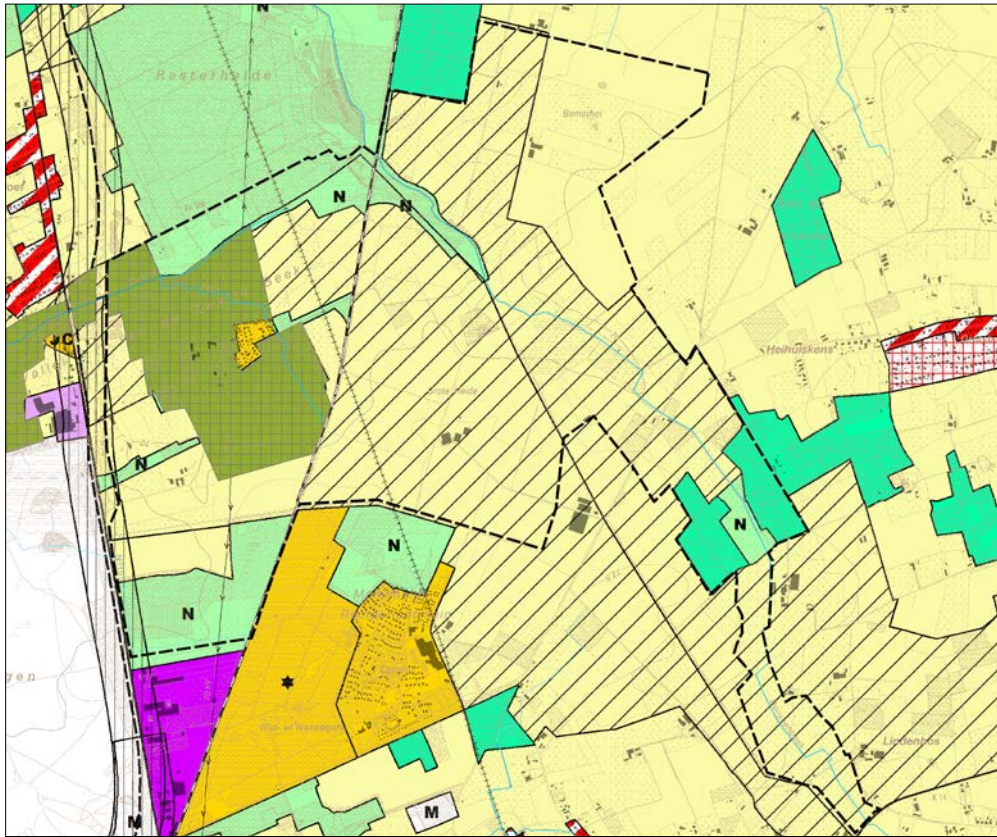
3.1 Brongebied Zwarte Beek, Bomerhei en Bolisserbeek

Het gebied omvat het SBZ-H ten oosten van de N74 (Brongebied Zwarte Beek en vallei Bolisserbeek) en het landbouwgebied Bomerhei.

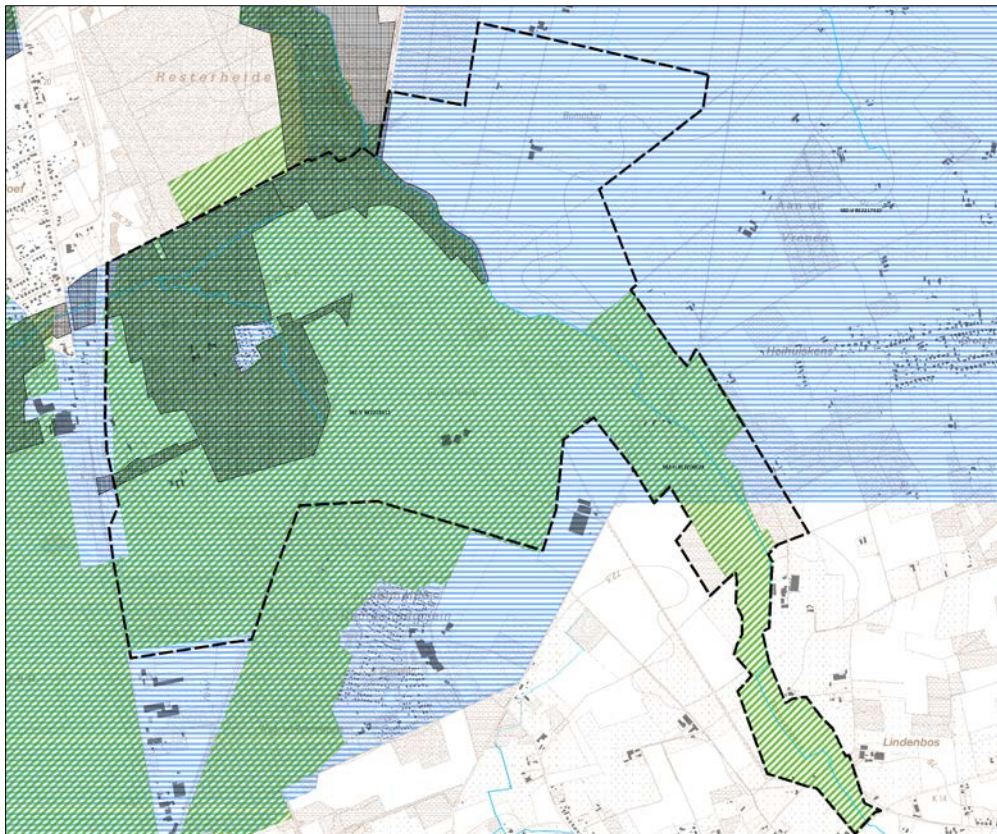
Figuur 8. Situering deelgebied Brongebied Zwarte Beek, Bomerhei en vallei van de Bolliserbeek

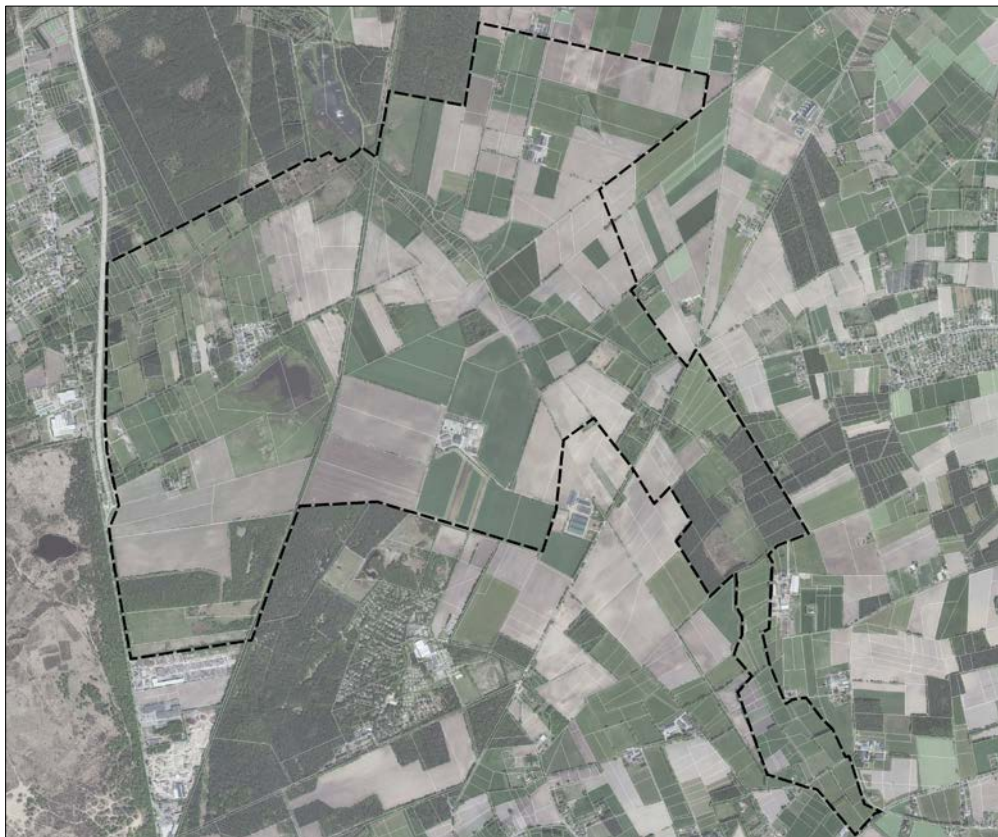
Figuur 9. Bestaande juridische toestand: gewestplan en gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen

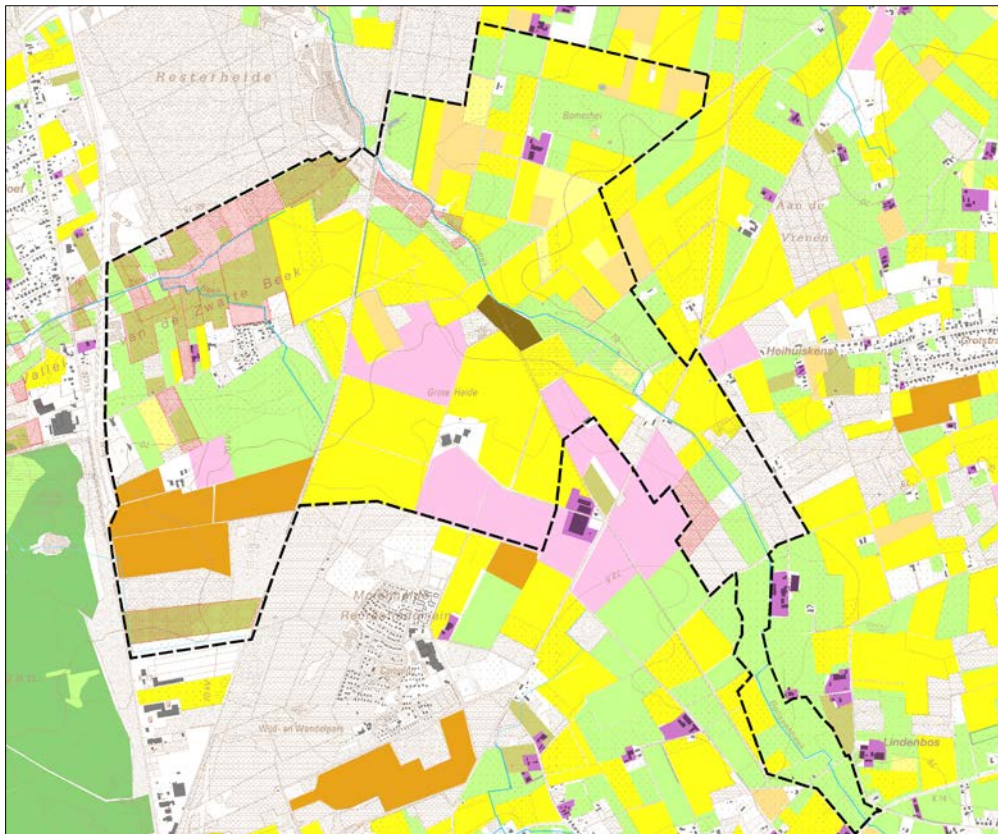
Figuur 10. Bestaande juridische toestand: Natura 2000 en Vlaams Ecologisch Netwerk

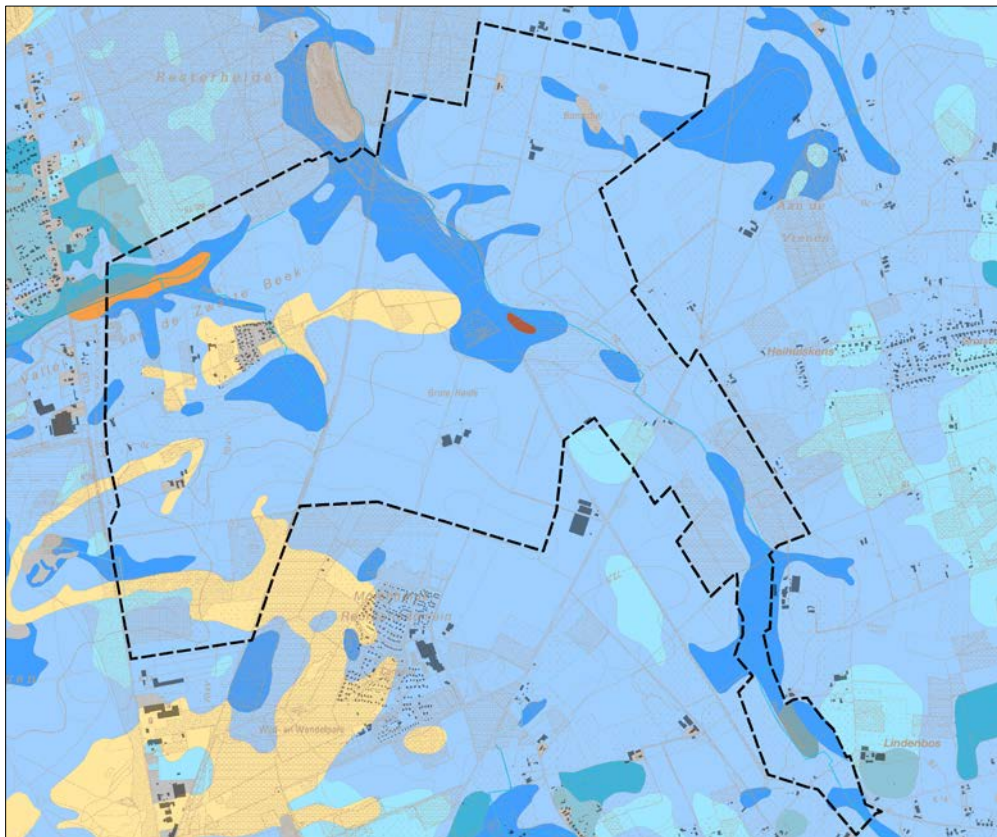
Figuur 11. Bestaande feitelijke toestand: orthofoto (2017)

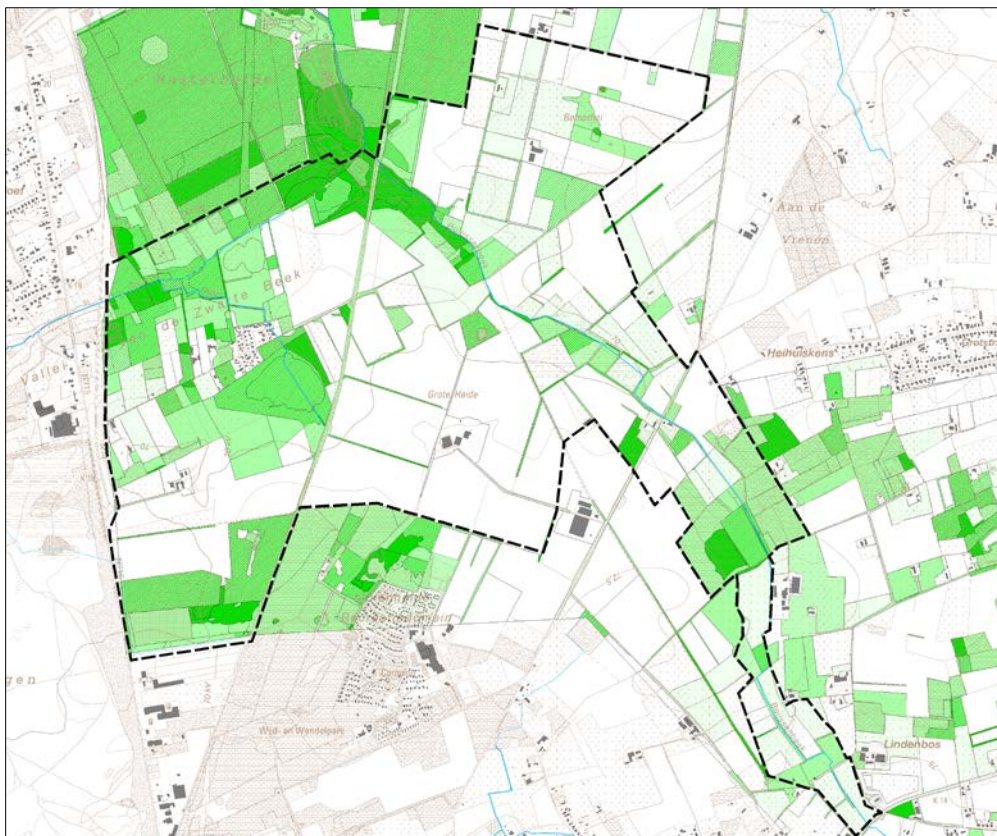
Figuur 12. Bestaande feitelijke toestand: landbouwgebruiksparcelen (2016) en erkende natuureservaten

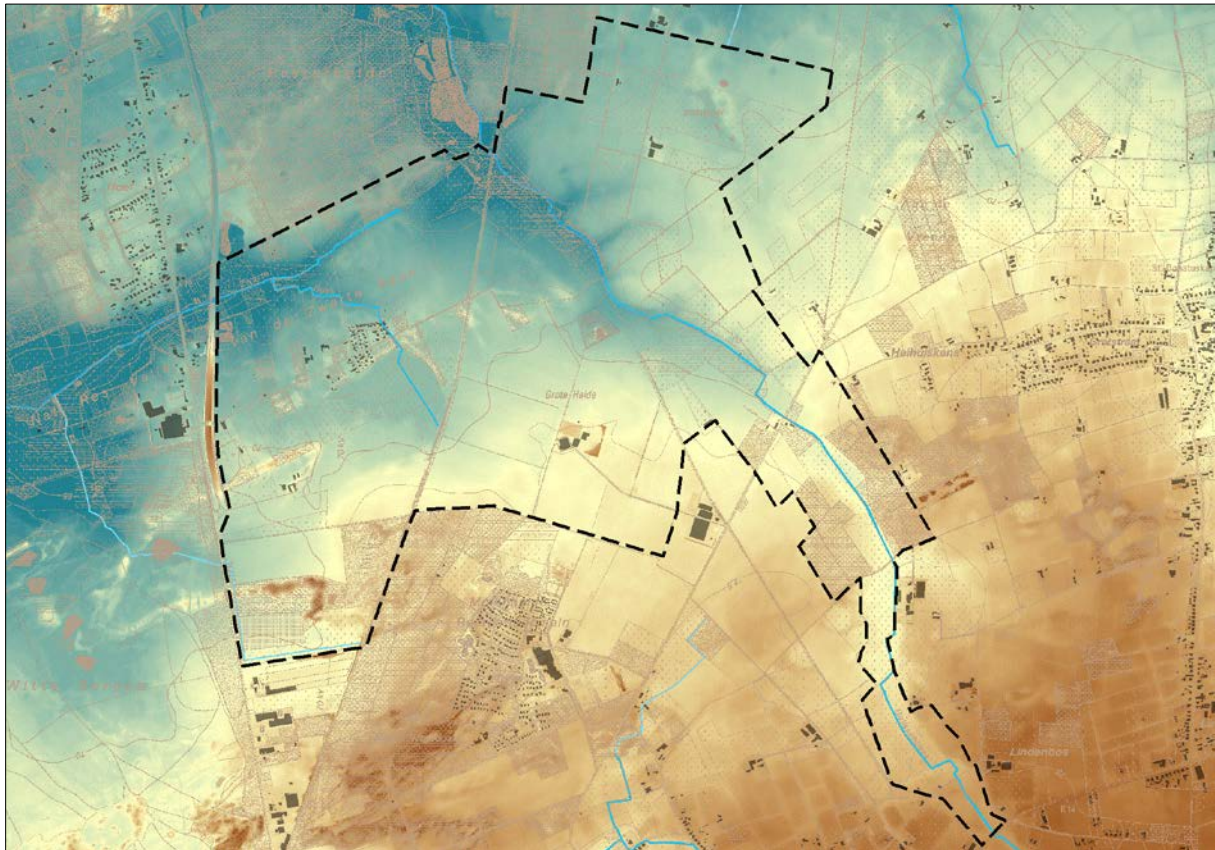
Figuur 13. Bestaande feitelijke toestand: bodemkaart

Figuur 14. Bestaande feitelijke toestand: biologische waarderingskaart (2017)

Figuur 15. Bestaande feitelijke toestand: hoogteligging

Europese natuurdoelen

Het beekdallandschap van de Zwarte beek is op West-Europees niveau een uitzonderlijk goed bewaard laaglandbeekstelsel met overgangen van voedselarme, onverstoorde infiltratiegebieden met bossen en heide naar natte beekdalgronden die overgaan van zure, ongebufferde biotopen in de bovenloop naar meer gebufferde laagveensystemen in de middelloop. Door de grote oppervlakte en vele natuurlijke overgangen tussen verschillende habitats vormt het gebied een Vlaams kerngebied voor tal van bedreigde soorten van laagveen, heide en schraal grasland.

De voor het gebied relevante elementen uit het vaststellingsbesluit van de IHD voor de Zwarte Beek⁶ zijn hieronder aangegeven.

Kwaliteit

- De kwaliteit van de meeste habitats is actueel onvoldoende. In combinatie met de vaak versnipperde ligging is een belangrijk deel van de oppervlakten actueel niet geschikt als leefgebied voor de meest kwetsbare fauna en flora van heide, schrale graslanden en laagveen. Bij de habitats van heide, vennen en landduinen zijn de belangrijkste knelpunten vergrassing, verbossing en het ontbreken van typische plantensoorten in de oevers van vennen en een laag aandeel van pioniersvegetaties op landduinen.
- In de beekvalleien van de Zwarte Beek, Grote Nete en Dommel streeft men naar herstel van samenhangende laagveenkernen, die kunnen functioneren als leefgebied voor porseleinhoen, grauwe klauwier, blauwborst en een Vlaamse kernpopulatie van de habitattypische soor watersnip. Herstel van laagveen vergt aaneengesloten beekdalen met een natuurlijke waterhuishouding en geen invloed van nutriënten.

⁶Besluit van de Vlaamse Regering van 4 april 2017 tot aanwijzing van de SBZ-H BE2200029 Vallei- en brongebieden van de Zwarte Beek, Bolisserbeek en Dommel met heide en vengebieden en tot definitieve vaststelling van de (daarbinnen gelegen delen van) SBZ-V BE2218311 Militair domein en de vallei van de Zwarte Beek en de bijhorende instandhoudingsdoelstellingen en prioritaire inspanningen.

- Ook de beekhabitats vormen een belangrijk onderdeel van deze valleien: de Zwarte Beek herbergt de grootste populatie van beekprik in Vlaanderen maar het leefgebied is sterk ingekrompen door beekruiming en negatieve impact van onnatuurlijke piekdebieten en waterverontreiniging door intensieve landbouw in het brongebied. Herstel van een natuurlijk beekregime en een hoge waterkwaliteit zijn noodzakelijk voor een duurzame instandhouding van deze soort.
- Voor een duurzame instandhouding van de laagveenhabitats, alluviale bossen, heischrale graslanden, populatie beekprik en het beekhabitat 3260 zelf, is buffering noodzakelijk. Bepaalde maatregelen in land- en tuinbouw zoals het toedienen van mest of gebruik maken van bestrijdingsmiddelen hebben nadelige gevolgen voor een aantal habitattypes. Er moet vermeden worden dat (relict van) habitattypes binnen deze SBZ verdwijnen of achteruitgaan door gebruik van bepaalde bestrijdingsmiddelen of door aanrijking. (...) Het betreft 15 ha landbouwgebruik in natuurgebied in de middenloop van de Zwarte beek, ongeveer 160 ha in de bovenloop van de Bolisserbeek en 170 ha in het brongebied van de Zwarte beek. Er zal met de verschillende actoren in het brongebied Zwarte beek gezocht/gemonitord/opgevolgd worden welke maatregelen het meest efficiënt zijn. Het brongebied van de Zwarte beek is gelegen in SBZ ten oosten van de baan Hasselt-Eindhoven en omvat ook het gebied met toponiem Grote Heide op de waterscheiding met de Bolisserbeek. (...) De bovenloop van de Bolisserbeek is gelegen binnen de SBZ stroomopwaarts Resterheide en volgt de begrenzing van het landschap van Dommel en Bolisserbeek. Het brongebied van de Zwarte beek (stroomopwaarts baan Hasselt-Eindhoven) heeft een oppervlakte van ongeveer 300 ha. De bovenloop van de Bolisserbeek heeft ook ongeveer een oppervlakte van 300 ha. Naast de doelen die in dit gebied gerealiseerd worden door omvorming en uitbreiding, het behoud en de kwaliteitsverbetering van graslanden en regionale biotopen komt er nog een aanzienlijke oppervlakte akkers voor.
- Buffering omvat stopzetten van nutriëntenaanvoer en pesticidengebruik, herstel van de bodem tot gewenst trofieniveau, het bouwvrij houden van het gebied, opheffen van drainage en herstel van de natuurlijke hydrologie. Dit zal leiden tot een verbetering van de waterkwaliteit voor beekprik en het beekhabitat en voor gunstige standplaatscondities voor oligotrofe tot mesotrofe broekbossen, laagveen en heischrale graslanden.
- Het brongebied van Zwarte beek-Bolisserbeek is tevens cruciaal voor ontwikkeling van foerageergebieden voor vogels van het aangrenzende heidelandschap en als stapsteen voor minder mobiele soorten van heide en landduinen. Daarnaast is deze zone essentieel voor het herstel van de laatste relictpopulaties van knoflookpad. De doelstelling voor dit gebied is dan ook om een aaneengesloten complex van soortenrijke graslanden te ontwikkelen, als foerageergebied voor grauwe kiekendief en velduil, met daarin stapstenen van heide of heischraal grasland zodat opnieuw een functionele heideverbinding ontstaat voor minder mobiele heidesoorten als gladde slang, heikikker en de habitattypische soort gentiaanblauwtje, heivlinder, kommavlinder.
- Naast deze kerngebieden zijn ook de aangrenzende beekvalleien van Helderbeek, Broekbeek, Grote beek en de bovenloop van de Bolisserbeek belangrijke onderdelen van het SBZ. Ze bevatten lokaal waardevolle broekbossen en zijn ook belangrijks als foerageergebied voor wespandief, vleermuizen en vogels van het heidelandschap. De globale doelstelling voor deze beekvalleien is vooral het verbeteren van de kwaliteit van het kleinschalig beekdallandschap met een afwisseling van valleibosjes, extensieve graslanden en houtkanten.

Verbindingen

- Herstel van het samenhangend heidelandschap met overgangen naar beekvalleien en agrarische gebieden zal de interne uitwisselingsmogelijkheden binnen het gebied sterk doen toenemen. Binnen het richtlijngebied worden volgende verbindingen en stapstenen ontwikkeld: (...)
 - o Herstel van zowel droge als natte heide-stapsteen in het brongebied van Zwarte beek-Bolisserbeek met Resterheide en Zwart water als duurzaam netwerk van natte heide voor rugstreeppad, heikikker en de habitattypische soort gentiaanblauwtje, voor gladde slang en de relictpopulatie knoflookpad.
 - o Ontwikkeling van een heidestapsteen ter hoogte van Molenheide.
 - o Nemen van ontsnipperingsmaatregelen aan migratiebarrières, zoals ter hoogte van (...) de N74 (brongebied Zwarte beek). Daarnaast kunnen hier ook kleinere ontsnipperingsmaatregelen noodzakelijk zijn op wegen die de valleien doorkruisen.
 - o Herstel van habitats en verbetering van de kwaliteit van extensieve graslanden en moerasachtige vegetaties en de beekhabitats aansluitend bij het heidelandschap zal bijdragen aan verbetering en uitwisselingsmogelijkheden met het grote centrale heidelandschap in de SBZ.
 - o In de SBZ worden de stapstenen gecreëerd zodanig dat migratie van soorten van de heide- en laagveenkernen naar andere natuureenheden mogelijk kan gemaakt worden. Beekvalleien spelen hierin een belangrijke ecologische rol.

Doelstellingen

- Landschap van het valleicomplex Zwarte beek
 - o Belangrijkste doelstelling is kwaliteitsverbetering door herstel van een hydrologisch intact beekdalsysteem vanaf bron tot aan de middenloop in Beringen. Een natuurlijk hydrologisch regime en beekwater van goede waterkwaliteit is primordiaal. Kwaliteitsverbetering is niet alleen noodzakelijk voor beekprik, habitatype 3260 (ondiepe beken en rivieren met goede structuur en watervegetaties), maar

- ook voor de aan laagveen gebonden habitats en soorten. Knelpunten van vismigratie, intensieve beekruiming, verdroging en eutrofiëring worden opgelost.
- o In het brongebied van de Zwarte beek wordt 170 ha buffering van het vallei-ecosysteem vooropgesteld vanuit landbouw (uit Bs (akker), Hx (zeer soortenarm vaak tijdelijk grasland)). Dit is cruciaal voor het duurzaam behoud en ontwikkeling van beekdalecosystemen met laagveen, alluviaal bos, heischrale graslanden en in de beek zelf, beekprik en beekhabitattype 3260. De percelen dienen onbemest en vrij van pesticidengebruik te zijn. Herstel van de bodem tot het gewenste trofieniveau is noodzakelijk om verdere uitspoeling van nutriënten in de bodem te vermijden. (...)
 - o Het brongebied van de Zwarte beek fungeert daarnaast als leefgebied voor wespandief, grauwe kiekendief en als foerageergebied voor habitattypische broedvogels van de heide, zoals wulp. In het ecologisch netwerk binnen SBZ vormen ze in combinatie met stapstenen van heide en heischraal grasland leefgebied voor gladde slang, knoflookpad, heikikker, rugstreepad en de habitattypische soorten gentiaanblauwtje, heivlinder, groentje...
 - o De huidige versnippering van het landschap dient aangepakt te worden. Het beekdalsysteem bestaat uit een afwisseling van grote complexen alluviaal bos en een open landschap waarin de gradiënten van droge heide op de valleiflanken naar heischrale graslanden op de overgangen zand-veen en kleine zeggenvegetaties op het veenpakket tot ontwikkeling komen waardoor hoogkwalitatieve biotopen gecreëerd worden voor de vogelrichtlijnsoorten porseleinhoen, blauwborst, grauwe kiekendief en de habitattypische soort watersnip en wulp. In functie van het leefgebied van deze soorten en kwaliteitsverbetering van de habitats zijn deze verweven met soortenrijke graslanden en regionaal belangrijke biotopen zoals rbb_ms (kleine zeggenvegetaties), rbb_hc (dotterbloemgraslanden), rbb_hf (moerasspirearuite), rbb_kam (kamgrasland).
 - o Oppervlakte-doelstellingen
 - +10 ha landduinen (2310 Pasammofiele heide met Calluna en Genista, 2330 Open grasland met Corynephorus- en Agrstissoorten op landbouwen) door omvorming van bestaande bossen (actueel 0 ha, einddoel 10 ha).
 - +33 ha 4010 Noordatlantische vochtige heide met Erica tetralix (actueel 7 ha, einddoel 40 ha).
 - +60 ha 4030 Droge heide (actueel 2 ha, einddoel 62 ha).
 - (...)
- Landschap van Dommel en Bolisserbeek
 - o Belangrijkste doelstelling is het herstel van een hydrologisch intact beekdalsysteem voor zowel de Dommel als de Bolisserbeek met een natuurlijk meanderende beek behorend tot het habitattype 3260. (...)
 - o In de bovenloop van de Bolisserbeek wordt 160 ha buffering van het vallei-ecosysteem vooropgesteld vanuit landbouw (uit Bs (akkers), Hx (zeer soortenarm vaak tijdelijk grasland) en Hp (soortenarm permanent cultuurgrasland)). Dit is cruciaal voor het duurzaam behoud en ontwikkeling van het beekdalecosystem met laagveen, alluviaal bos en in de beek zelf het beekhabitattype 3260. De percelen dienen onbemest en vrij van pesticidengebruik te zijn. Herstel van de bodem tot het gewenste trofieniveau is noodzakelijk om verdere uitspoeling van nutriënten in de bodem te vermijden. (...)
 - o De bovenloop van de Bolisserbeek is het leefgebied van de knoflookpad. Het leefgebied wordt verbeterd door de aanleg van poelen, heidehabitats met voldoende open zand. De bovenloop van de Bolisserbeek met Resterheide is tevens een heidestapsteen voor heikikker, knoflookpad, gladde slang en doelsoorten van heide-ecosystemen (...) naar andere heidekernen.
 - o Oppervlakte-doelstellingen
 - +7 ha 6230 Soortenrijke heischrale graslanden, subtype 6230_hn droge heidschrale graslanden (actueel 0 ha, einddoel 7 ha)
 - (...)

Van de gestelde oppervlakte-doelstellingen worden volgende delen voorzien in het plangebied:

- 9 ha duinen (2310, 2330) door omvorming van bestaande bossen
- 20 ha vochtige tot natte heide (4010)
- 30 ha droge heide (4030)
- 7 ha heischrale graslanden (6230_hn)
- 170 ha buffering Zwarte Beek
- 160 ha buffering Bolisserbeek

Voor de verschillende voorkomende habitats en soorten zijn doelen geformuleerd. Voor een aantal doelstellingen zijn bijkomende inspanningen noodzakelijk. De prioritaire inspanningen uit het vaststellingsbesluit die relevant zijn voor het plangebied worden hieronder opgesomd.

Prioritaire inspanningen

1. Herstel van de natuurlijke beekstructuur.

In de verschillende beken (Zwarte beek, Dommel-Bolisserbeek, Grote Nete, Broekbeek, Helderbeek en Grote beek) is rechtstrekking van de beken, verdiepte ligging, grondige ruiming, draineringen en deels ook mijnverzakkingen de oorzaak van verdroging van grondwaterafhankelijke laagveenvegetaties en broekbossen. Het leefgebied van beekprik, ijsvogel en de verspreiding van vlottende waterranonkelvegetaties is aangetast door slechte structuurkwaliteit van de beken. Naast het plaatselijk verhogen van het beekbodempol, ruimte voor hermeandering, opheffen van vismigratieknelpunten is een aangepast ruimingsbeleid noodzakelijk. Na herstel moeten spontane evolutie van de beeklopen de regel worden. (...)

Relevant is ook het integrale project "Waterberging en bijbehorende maatregelen in de vallei van de Dommel en de Bolisserbeek", waarbij overstromingszones worden gezocht in de vallei van de Dommel en de Bolisserbeek. Vooral in deze zones wordt nagekeken hoe tegelijkertijd kan gewerkt worden aan structuurvariatie en vismigratie, waarbij in eerste instantie een project ontwikkeld wordt langs de Mullemers Benden en de Kleine Beek en de bestaande bodemvallen op de Bolisserbeek. Het lopende project bodemverhoging van de uitgeschuurde Dommel wordt geactiveerd. (...)

2. Buffering van voedselarme habitats

Het brongebied van de Zwarte beek en de bovenloop van de Bolisserbeek speelt een cruciale rol in de duurzame instandhouding van de laagveenhabitats en beekprikpopulatie in dit beekdal, waarvoor de SBZ op Vlaams niveau essentieel is. Het brongebied van de Zwarte beek is gelegen binnen de SBZ ten oosten van de baan Hasselt-Eindhoven en omvat ook het gebied met toponiem Grote Heide, op de waterscheiding met de Bolisserbeek. Het wordt doorsneden door de oude spoorlijn (nu fietspad). Het brongebied volgt de begrenzing van het landschap van het valleicomplex van de Zwarte beek. De bovenloop van de Bolisserbeek is gelegen binnen de SBZ stroomopwaarts van Resterheide en volgt de begrenzing van het landschap van Dommel en Bolisserbeek. Het brongebied van de Zwarte beek (stroomopwaarts van de baan Hasselt-Eindhoven) heeft een oppervlakte van ongeveer 300 ha. De bovenloop van de Bolisserbeek heeft ook ongeveer een oppervlakte van 300 ha. Naast de doelen die in dit gebied gerealiseerd worden door omvorming en uitbreiding, het behoud en de kwaliteitsverbetering van graslanden en regionale biotopen komt er nog een aanzienlijke oppervlakte akkers voor.

Het behoud en de ontwikkeling van laagveenhabitats en beekprikpopulatie vergt een goede waterkwaliteit van grond- en oppervlaktewater, natuurlijke hydromorfologisch beekregime qua debiet en sedimenttransport. Voor de bovenloop van de Zwarte beek is de milieukwaliteitsnorm die van een "kleine kempische beek". Ook in de stroomgebiedbeheerplannen is voor het stroomafwaartse deel van de Zwarte beek (1ste categorie) de milieukwaliteitsnormen voor Vlaams oppervlaktewaterlichaam opgenomen. De Zwarte beek is tegelijkertijd in deze stroomgebiedbeheerplannen aangeduid als speerpuntgebied, wat er op neer komt dat tegen 2015 een aanzienlijke verbetering van de waterkwaliteit moet zijn gerealiseerd. (...)

Dit brongebied van de Zwarte beek en aansluitend de bovenloop van de Bolisserbeek dient gevrijwaard te worden van elke vorm van nutriëntenbelasting (nultbemesting) in grond- en oppervlaktewater omdat de beoogde habitattypen een voedselarme situatie vereisen. Daarnaast kunnen geen pesticiden of andere bestrijdingsmiddelen gebruikt worden. De bodems dienen hersteld te worden tot het gewenste profiënniveau, te meer om verdere doorslag van fosfaten te vermijden. Tevens is het verder bouwvrij houden cruciaal voor de waterhuishouding. Het landschap dient zijn open karakter te behouden. De draineringen, die versneld oppervlaktewater afvoeren dienen opgeheven te worden in functie van natuurlijk hydromorfologisch regime. Dit kan pas na herstel van de bodem. Buffering in het brongebied van de Zwarte beek bedraagt ongeveer 170 ha, naast 160 ha in de bovenloop van de Bolisserbeek. Dit komt uit landbouwgebruik (gras)akkers. Er zal met de verschillende actoren in het brongebied Zwarte Beek gezocht/gemonitord/opgevolgd worden welke maatregelen het meest efficiënt zijn. De eutrofiëringsbronnen dienen afgebakend te worden zodat kostenefficiënte maatregelen ter remediëring kunnen worden opgestart.

In het kader van buitengebiedregio Limburgse Kempen en Maasland werd het afbakeningsproces voor de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur in 2008 goedgekeurd. In de visie is "Behoud en versterking van uitgesproken natuurwaarden in valleien van Zwarte beek, Bolisserbeek, Dommel" opgenomen. In het proces voor de opmaak van het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan "Landbouwgebieden en beekvalleien tussen Helchteren, Peer, Meeuwen en Bree" in de regio Limburgse Kempen en Maasland dient de buffering in overleg met de betrokken sectoren verder uitgewerkt te worden. (...)

3. Herstel van laagveencomplex in samenhang met heischraal grasland

Het realiseren van een ecologisch samenhangend geheel van hoog kwalitatieve kleine zeggenvegetaties, veldrusgraslanden en heischrale graslanden in de verschillende beekvalleien (Zwarte beek, Grote Nete en Dommel-Bolisserbeek) vergt grote aaneengesloten oppervlakten, een natuurlijke hydrologie en een aangepast maaibeheer. De gradiënten in de vallei (heide op zand; heischraal op overgang zand-veen; kleine zeggenvegetaties op veen) moeten maximaal hersteld en/of ontwikkeld worden om het voorkomen en areaal van tal van soorten veilig te stellen.

De veenlichamen dienen integraal beschermd te worden. In de vallei van de Zwarte beek kan dit ook op basis van een archeologische waarde. De veraarding van het veen dient gestopt te worden en het proces van veenvorming dient maximaal gestimuleerd te worden. Dit kan door herstel hydrologie, dempen van drainagegrachten, draineringen en voldoende intensief maaibeheer. Om het maaibeheer te kunnen uitvoeren is inzet van speciale aangepaste maai- en afvoercombinaties noodzakelijk en dienen de terreinen zo ingericht te worden, dat het maaibeheer zo efficiënt mogelijk op terrein uitgevoerd kan worden. Het begrazingsbeheer dient aangepast te worden, waarbij begrazing op veenpakketten tot een minimum beperkt dient te worden (vertrapping van veen leidt tot uitbreiding van pitrus). (...)

4. Kwaliteitsvolle habitats als leefgebied van soorten

De SBZ bestaat hoofdzakelijk uit voedselarme habitats (heide en heischrale graslanden, vennen, laagveenvegetaties, alluviaal bos). Deze voedselarme habitats vergen aanvoer van nutriëntarm oppervlakte- en grondwater. Door de habitats te verweven met soortenrijke graslanden en regionale belangrijke biotopen wordt niet alleen de kwaliteit van de habitats verbeterd, maar fungeren ze ook als foeragegebied voor vleermuizen, wespandief, grauwe kiekendief, grauwe klauwier en als biotoop voor diverse amfibieën. Dit vergt een behoud van het graslandbeheer en kwaliteitsverbetering van de soortenrijke graslanden en regionaal belangrijke biotopen. Daarnaast streeft men naar behoud en herstel van kleine landschapselementen zoals poelen en structuurrijke houtkanten. De mogelijkheden voor samenwerking met betrokken landbouwers en terreinbeherende verenigingen dient onderzocht te worden.

5. Robuust ecologisch netwerk doorheen de SBZ voor amfibieën- en reptielenpopulaties en soorten van het heidecomplex

Om duurzame populaties te bekomen van kritische habitatrichtlijnsoorten als knoflookpad, heikikker, rugstreeppad en gladde slang is het belangrijk dat ze vrij kunnen migreren tussen geschikt habitat. De populaties van gladde slang en knoflookpad zijn bovendien zo klein dat op korte termijn de samenhang, niet alleen bewaard, maar grondig hersteld moet worden. Momenteel staan soorten als knoflookpad zelfs in hun laatste Vlaamse stronghold op de rand van uitsterven.

Voor gladde slang dient het leefgebied binnen de SBZ verbeterd te worden en uitgebreid met als doelstelling de ontwikkeling van een duurzame regionale metapopulatie. Door uitbreiding van landduinvegetaties vanuit naaldbos in en tussen Pijnven en Kamp van Beverlo en ontsnippering van de Kamperbaan, Kiefhoekstraat, N715, N74 worden de actuele leefgebieden verbeterd. In het brongebied van de Zwarte beek en bovenloop van de Bolisserbeek in aansluiting met Zwart water en Resterheide is extra leefgebied voorzien als heidestapsteen; het spoort samen met leefgebied voor rugstreeppad, heikikker, knoflookpad en habitattypische soort gentiaanblauwtje, heivlinder, kommavlinder. Hierdoor wordt migratie naar andere heidekernen en leefgebieden van de soorten mogelijk gemaakt.

Op korte termijn moeten inspanningen genomen worden voor versterking van knoflookpad in het "Landschap van Dommel en Bolisserbeek" en "Landschap van valleicomplex van de Zwarte beek", meer bepaald in de bovenloop van de Bolisserbeek en brongebied van de Zwarte beek. Het herstellen en uitbreiden van landbiotoop is er cruciaal voor de knoflookpad, met rond de laatste stronghold aanleg van nieuwe voortplantingsbiotopen. Als kwaliteitsdoel voor de voortplantingsbiotopen is essentieel het tegengaan van eutrofiëring en het visvrij houden van de poelen. De rol van de landbouwers en de inspanningen voor behoud en verbetering van het leefgebied van knoflookpad zijn hierin cruciaal. Monitoring van de effectiviteit van de genomen maatregelen is essentieel om het voortbestaan van de soort op te volgen. Momenteel loopt er met de stad Peer acties ten voordele van het Knoflookpad. De huidige inspanningen dienen geëvalueerd te worden, alvorens over te gaan naar nieuwe acties op landbouwgronden. Dit zal geëvalueerd worden in samenspraak en in samenwerking met ruimte en erfgoed, dienst wegen en verkeer, de gemeenten, waterloopbeheerders, private eigenaars, provincie Limburg en de betrokken landbouwers. (...)

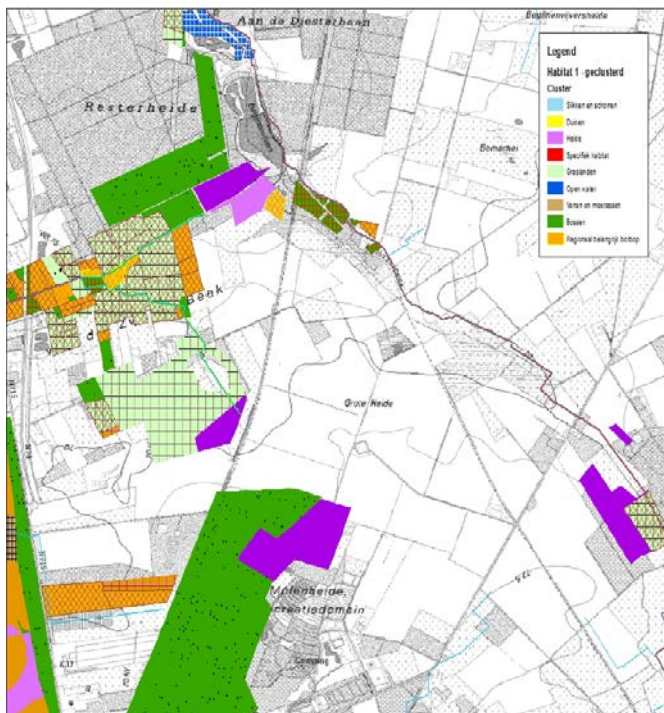
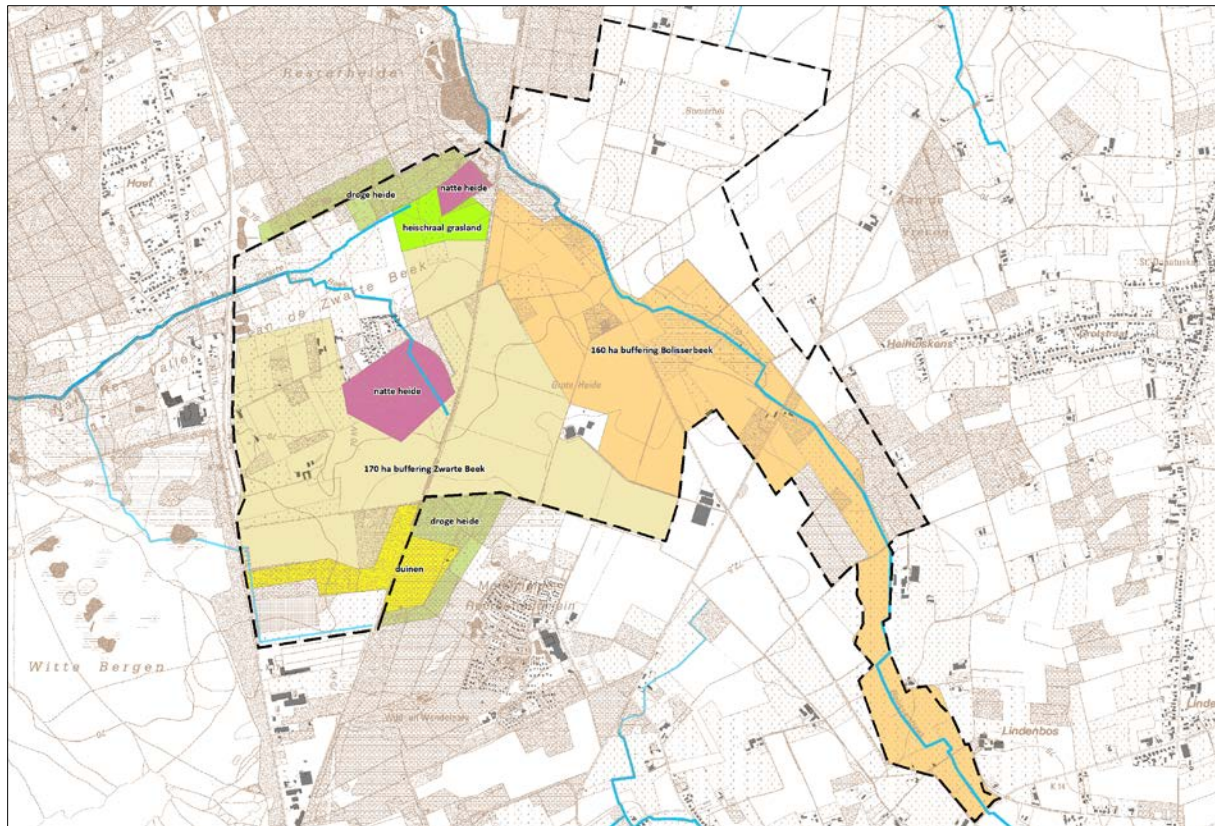
6. Uitbreiding en kwaliteitsverbetering van landduin- en heidevegetaties.

De SBZ is voor Vlaanderen essentieel voor landduin- en heidehabitats; het grootste heidecomplex van Vlaanderen met meer dan 4000 ha heidevegetaties ligt in het "Landschap van heide, vennen en bossen op en rond het Kamp van Beverlo". Het zorgvuldig beheren van dit kerngebied van heide met heidestapstenen en het duurzaam verbinden met andere grote heidegebieden is een belangrijke doelstelling. Dit vergt inzet van financiële middelen en mankracht voor uitvoering van het ecosysteembeheer van de heide (tegengaan vergrassing en verbossing, behoud successiestadia van de heide, ...). Het duurzaam beheren vergt samenwerking tussen ANB, militaire overheid, gemeenten en terreinbeherende verenigingen.

Voor de oppervlaktebehoevende soorten van het open heidelandschap zoals grauwe kiekendief, boomleeuwerik, nachtzwaluw, gladde slang... is een toename en kwaliteitsverbetering van deze habitats essentieel om een voldoende

groot leefgebied te ontwikkelen. 12 % van de oppervlakte van de SBZ bestaat uit landduinvegetaties, droge heide neemt 19 % van de oppervlakte van de SBZ in. Dit gebeurt hoofdzakelijk door omvorming vanuit naaldbos (van overheden). (...)

Figuur 16. Hypothese van gebieden waar oppervlakte-doelen gealloceerd zouden kunnen worden binnen SBZ-H (louter indicatief)

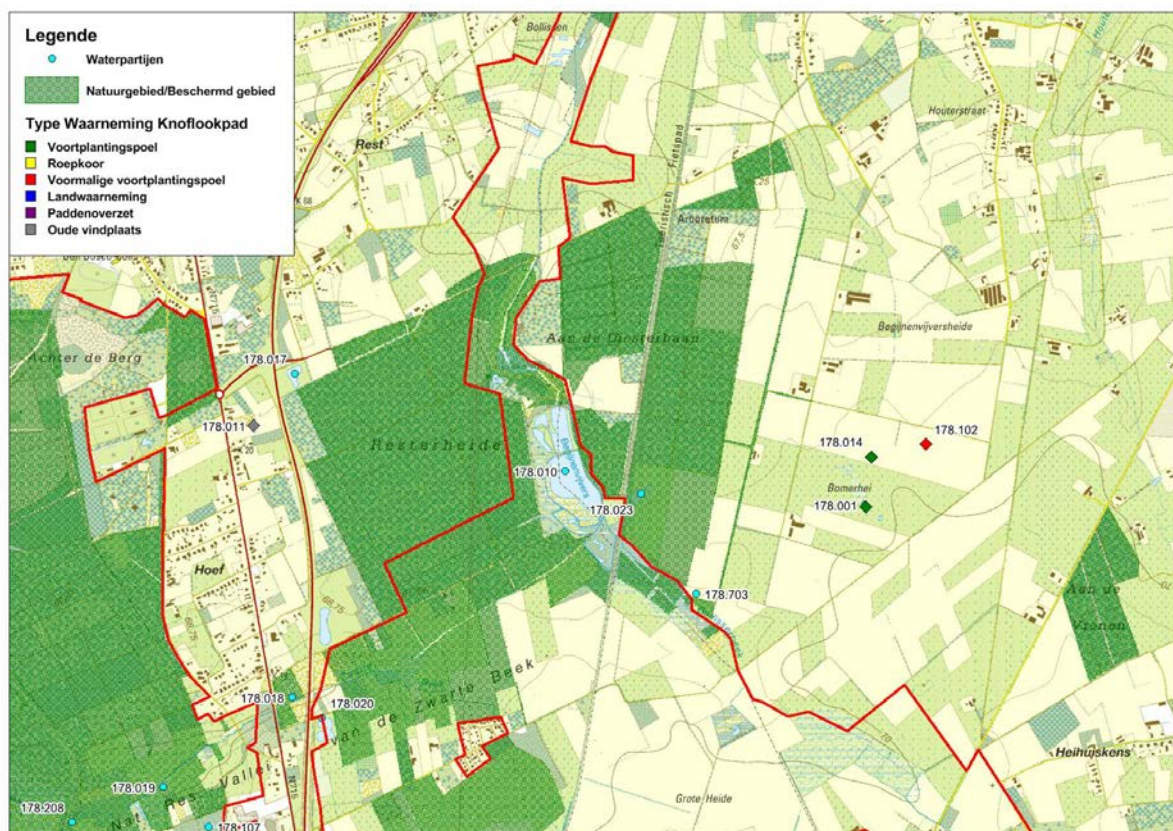

Soortenbeschermingsprogramma knoflookpad

In het kader van de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen werden in 2008 doelen voor knoflookpad geformuleerd die verder opgenomen zijn in het soortenbeschermingsprogramma knoflookpad⁷. In Peer komt knoflookpad voor in het gebied Bomerhei. Het habitat van de knoflookpad bestaat uit open, zandige bodems op korte afstand van het voortplantingshabitat (ca. 250 m). Het natuurlijk habitat bestaat uit beek- en rivierdalen met land-/rivierduinen, maar ook halfnatuurlijk habitat zoals heidegebieden en landbouwgebieden zoals extensieve akkers, en moestuinen maken deel uit van het leefgebied van de knoflookpad. Het voortplantingshabitat bestaat uit eerder grote waterpartijen (> 500 m²) met helder water die af en toe eens droog vallen (laag tot matig dynamisch).

Naast het herstellen van één van de twee aanwezige voortplantingspoelen in Bomerhei werden in 2011 en 2012 hier nog twee extra poelen aangelegd. In 2012 werd de historische voortplantingspoel geruimd en werd in een nabijgelegen weiland een derde waterpartij aangelegd. Dit alles was onder meer mogelijk dankzij de oprichting van de 'Werkgroep Knoflookpad' die landbouwers en natuurverenigingen samenbracht.

Figuur 17. Voorkomen knoflookpad Bomerhei (Peer) (uit Soortenbeschermingsprogramma)

Hieronder worden de doelstellingen voor knoflookpad voor het plangebied weergegeven zoals ze zijn opgenomen in het soortenbeschermingsprogramma.

Soortenbeschermingsprogramma Knoflookpad

- Populatiedoel: Versterking van de populatie, dat wil zeggen een toename van de actuele populatiegrootte tot een bronpopulatie in de bovenloop van de Bolisserbeek (Bomerheide, Resterheide), in de bovenloop van de Dommel ter hoogte van Mullermerbemden en Molhem en aansluitend ontwikkelen van leefgebied voor een duurzame

⁷ <https://www.natuurenbos.be/sites/default/files/inserted-files/sbpknoflookpad.pdf>

populatie in het brongebied van de Zwarte beek: bronpopulatie van minimaal 100 roepende mannetjes op telkens minimaal 5 voortplantingsplaatsen

- Kwaliteitsvereisten leefgebied:
 - o qua landbiotoop de kwaliteit van de 2310 en 4030 verbeteren met de nadruk op creëren van open zandige plekken en het verbinden van deze heidetypes
 - o qua voortplantingsbiotoop: waterkwaliteit is belangrijk voor deze soort. Dit wordt gedekt middels de kwaliteitsvereisten voor oligo- tot mesotrofe wateren (habitattype 3130). Bijkomende eis is dat de plassen visvrij moeten zijn om predatie te voorkomen.
 - o bijkomend voortplantingsbiotoop creëren onder de vorm van aanleg poelen in natte depressies in het brongebied van de Zwarte beek (Achter Zwarte water), bovenloop van de Bolisserbeek en Resterheide.
 - o functioneel verbinden van leefgebieden door corridors van landbiotoop of andere types soortenrijke en schrale graslanden (soortenarme kamgraslanden, droge heischrale graslanden) in bovenloop van de Bolisserbeek
- Prioriteiten. Het creëren van robuust ecologisch netwerk doorheen de SBZ voor amfibieën- en reptielenpopulaties en soorten van het heidecomplex.

In het besluit van de Vlaamse Regering van 10 maart 2017 over de instandhoudingsdoelstellingen voor het vogelrichtlijngebied Peer⁸ is het behoud en het herstel van het leefgebied van knoflookpad opgenomen bij de prioritaire inspanningen en zijn er enkele specifieke bepalingen opgenomen over de relatie met de lopende initiatieven in het gebied.

Behoud en herstel van het leefgebied van knoflookpad

De 3-4 ha extra leefgebied die dient gerealiseerd te worden volgens de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen (G-IHD), worden, omwille van de aanwezigheid van een belangrijk deel van de nog voorkomende populatie knoflookpad en het bestaande draagvlak hiervoor bij de lokale landbouwers, toegewezen aan de Bomerhei. Indien het in 2016 ingediende ISN2016/24-project (Investeringssubsidie Natuur) wordt goedgekeurd volstaat dit project om deze doelstelling te behalen voor de looptijd van het soortenbeschermingsprogramma (SBP). Na evaluatie op het einde van de looptijd van het SBP zal worden gekeken of genomen maatregelen voldoende effectief waren of dat er nog nood bestaat aan een eventuele bijsturing in samenspraak met de lokale betrokkenen. De creatie van een gezonde populatie knoflookpad is louter mogelijk door de omvorming van delen van landbouwpercelen ter hoogte van het voorkomen van de soort naar open terreinen met zandige bodem (landduinen, heiden, zandige akkers), in combinatie met geschikt waterbiotoop. Dit moet de populatie versterken, waardoor herkolonisatie van (potentieel) nieuwe leefgebieden in de SBZ-V BE2217310, de SBZ-H BE2200029 en de SBZ-H BE2200030 kan gebeuren. Dit gebied moet verbonden worden met de militaire domeinen Kamp van Beverlo en het brongebied van de Zwarte beek. Hierdoor kan in deze zone een genetisch gezonde metapopulatie ontstaan.

Het in 2016 ingediende ISN-project 'Knoflookpad Bomerhei' werd goedgekeurd. Het project omvat het verbeteren van het voortplantingsbiotoop met onder meer het ruimen van poelen, verwijderen van bomen en struweel (in en rond de poelen). Verder wordt er ook voorzien in een nieuw landbiotoop, dat bestaat uit brede stroken mul zand rondom de poelen. Deze stroken worden nadien ingezaaid en beheerd. Naast de akkerlanden waar nieuw landbiotoop wordt ingericht worden ook nog beetle banks aangelegd. Voor dit project werd een subsidie toegekend van € 8.156,80, waarvan 50% cofinanciering via PDPOIII.

Stroomgebiedbeheerplannen Schelde en Maas 2016-2021

De stroomgebiedbeheerplannen Schelde en Maas zijn door de Vlaamse Regering vastgesteld op 18 december 2015.

Voor de oppervlaktewater gerelateerde habitat- (SBZ-H) en vogelrichtlijngebieden (SBZs) (SBZ-V) die onder invloed staan van een Vlaams oppervlaktewaterlichaam of een oppervlaktewaterlichaam eerste orde worden in de bekkenspecifieke delen van de stroomgebiedbeheerplannen (i.c. Demer en Maas) bijkomende doelstellingen geformuleerd. Deze zijn bedoeld om de beschermde habitattypen en beschermde soorten waarvoor via de aanwijzingsbesluiten instandhoudingsdoelen werden geformuleerd, duurzaam in stand te

⁸ <https://www.vlaanderen.be/nl/nbwa-news-message-document/document/09013557801c9962>

kunnen houden. Het betreft de doelstellingen (D1-peilregime) Instandhouding, herstel of ontwikkeling van een zo natuurlijk mogelijke waterhuishouding; (D2-waterkwaliteit) Strengere doelstellingen (zeer goede ecologische kwaliteit volgens DIW of bijzondere milieukwaliteitsnormen volgens DABM) inzake waterkwaliteit, (D3-hydromorfologie) Behoud en ontwikkeling voldoende natuurlijke stromingsdiversiteit, dieptevariatie en sedimentatie- en erosieprocessen binnen de bedding (structuurherstel); (D4-sediment) Natuurlijke sedimentbalans, (D5-vismigratie): Opheffen van de vismigratieknelpunten op de prioritaire waterlopen.

De vallei van de Zwarte beek is opgenomen als 'speerpuntgebied' waarbij het halen van de goede toestand in 2021 vooropgesteld wordt. De vallei van de Dommel is opgenomen als 'aandachtsgebied' waarvoor de goede toestand tegen 2027 vooropgesteld wordt. Hieronder worden de doelstellingen voor het speerpunt en aandachtsgebied zoals opgenomen in de bekkenspecifieke delen van het de stroomgebiedbeheersprogramma's aangegeven.

Speerpuntgebied vallei van de Zwarte Beek

- Om de goede chemische en biologische toestand te behalen in speerpuntgebied Zwarte Beek wordt ingezet op een verdere sanering van de puntbronnen, een aanpak van de diffuse verontreiniging, een verbetering van de structuurkwaliteit van de waterlopen, het opheffen van vismigraatieknelpunten en ecologisch herstel. In de valleien van het afstroomgebied van de Zwarte Beek wordt verder gezocht naar voldoende 'ruimte voor water', een realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen en win-wins tussen water, natuur, landbouw en zachte recreatie.
- De Zwarte Beek heeft zowel fysisch-chemisch als biologisch, in vergelijking met andere waterlopen een relatief goede score. Erosie speelt hier geen belangrijke rol, wel een zeer specifieke situatie van de instroom van nutriënten via bemesting in een intensief landbouwgebied in het brongebied. De fysico-chemie dient verder nog te verbeteren door een verdere zuivering van het huishoudelijk afvalwater in het centrum van Beringen en het aanpakken van het vermeld specifiek probleem van nutriënteninstroom. De structuurkwaliteit van de waterloop is op vele plaatsen goed, maar er is toch nog voldoende ruimte en potentieel voor structuurherstel, doordat een groot deel van de vallei in natuurbeheer is, geen of weinig bewoning in overstromingsgevoelig gebied kent en geen intensieve landbouw. De waterberging beoogt in de bovenlopen een optimale sponswerking van de natuurkernen. In de stroomafwaartse vallei wordt de nadruk gelegd op structuurherstel en op effectieve overstromingsgebieden die de berging tijdens afvoerpieken verzekeren en dit op een ecologisch verantwoorde wijze.
- In het oorsprongsgebied van de Zwarte Beek is het belangrijkste knelpunt de intensieve akkerbouw en een aantal woningen die nog niet op het rioleringsstelsel zijn aangesloten. Deze oefenen een significante invloed uit op de kwetsbare natuur in het stroomafwaarts aansluitend militair domein van Leopoldsborg en hebben ook een negatieve invloed op het leven in de waterloop zelf en op het militair domein aansluitend natuurgebied. Doelstelling is hier door middel van oeverstroken en uitbouw van riolering de impact op de waterkwaliteit te beperken. De beekvallei in het militair domein en het stroomafwaarts deel tot in Koersel vervult door de venige ondergrond een belangrijke sponswerking voor het oppervlaktewater. Aan dit gebied wordt een maximaal ecologisch streefbeeld toegekend dat verder wordt uitgebouwd in kader van het lopend natuurinrichtingsproject. Hierbij worden maatregelen genomen rond vernatting van de volledige beekvallei, vertraagde afvoer van oppervlaktewater en lokaal hermeandering.

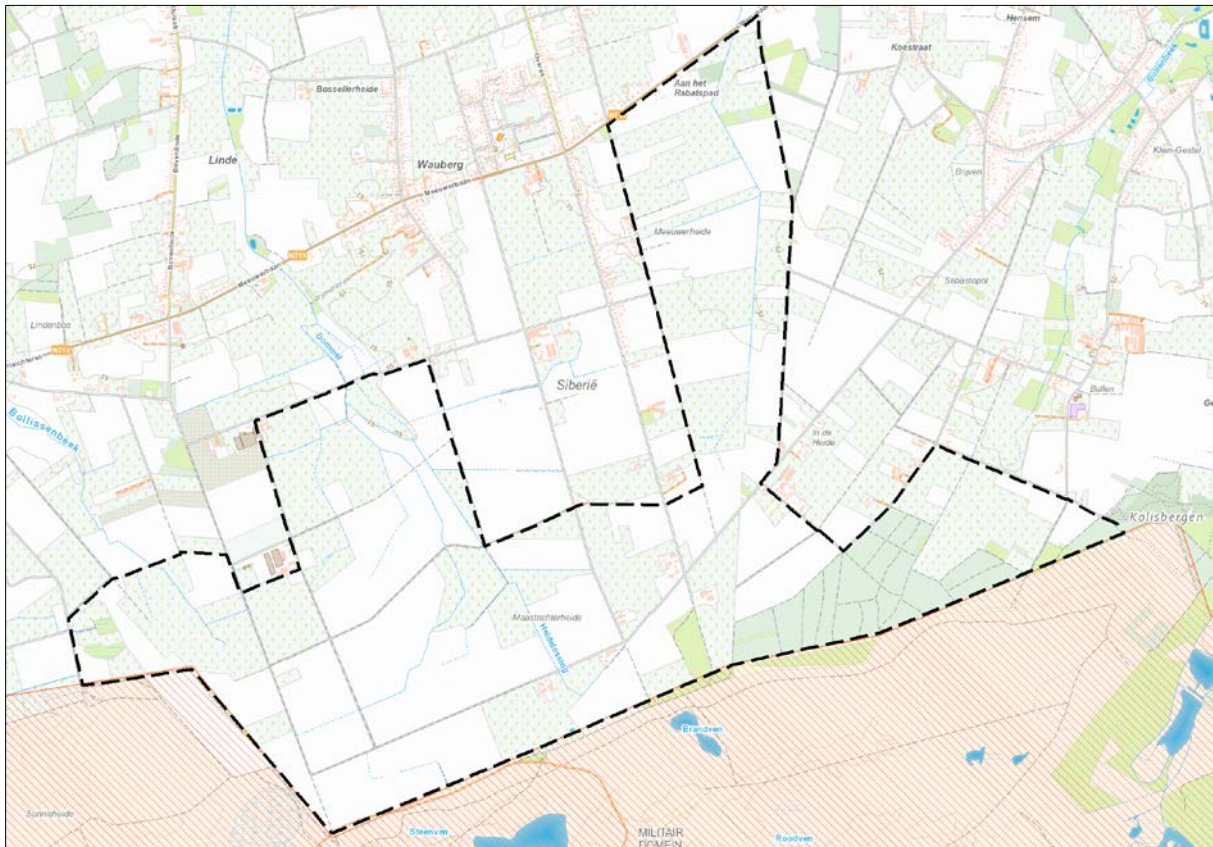
Aandachtsgebied vallei van de Dommel

- De waterkwaliteit in de Dommel varieert van matig in de bovenloop, tot ontoereikend in de benedenloop. Een verbetering is primair nodig voor verder ecologisch herstel. In de bovenloop is er enkel een probleem van eutrofiëring. De influx van nitraten en fosfaten dient dus in de eerste plaats sterk gereduceerd te worden. Het is belangrijk dat de genomen maatregelen in de landbouwsector (waterkwaliteitsgroepen, beekrandenproject...) verder gezet en aangevuld worden met nieuwe inspanningen om deze verontreiniging tegen te gaan. Hoewel de zuiveringsgraad in het afstroomgebied relatief hoog is, is uitbreiding en optimalisatie van het rioleringsstelsel vooral preferentieel in het zuiveringsgebied van rioolwaterzuiveringsinstallatie Peer (o.a. afkoppelen parasitair debiet). De Dommel en haar zijlopen zijn bovendien ecologisch (uiterst) kwetsbaar voor overstorten.
- Een goede toestand van een waterloop omvat meer dan enkel een goede fysico-chemische waterkwaliteit. In tweede instantie dient de structuurkwaliteit te verbeteren. Met uitzondering van de Bollisenbeek en enkele trajecten op de Dommel is de structuurkwaliteit beperkt. Het herstellen van de structuurdiversiteit, het natuurlijk peilregime en de verbinding met de vallei is noodzakelijk en wordt prioritair in de Natura 2000 gebieden toegepast. Daarbuiten wordt de Dommel als een verbindend blauw-groen lint doorheen de bebouwde centra en landbouwgebied vooropgesteld. Een aangepast ruimingsschema in overleg met de sectoren is complementair nodig. De volledige loop van de Dommel op Vlaams grondgebied en de Bollisenbeek werden weerhouden als prioritaire waterloop voor vrije vismigratie. Er zijn echter nog een groot aantal vismigraatieknelpunten aanwezig die dienen opgelost te worden tegen 2027. Het oplossen van alle knelpunten is voor de Dommel en vervolgens op de Bollisenbeek en de Kleine Beek niet prioritair in de planperiode 2016-2021. In eerste instantie ligt de focus voor connectiviteit binnen de Natura 2000 gebieden.

3.2 Maastrichterheide-Meeuwerheide

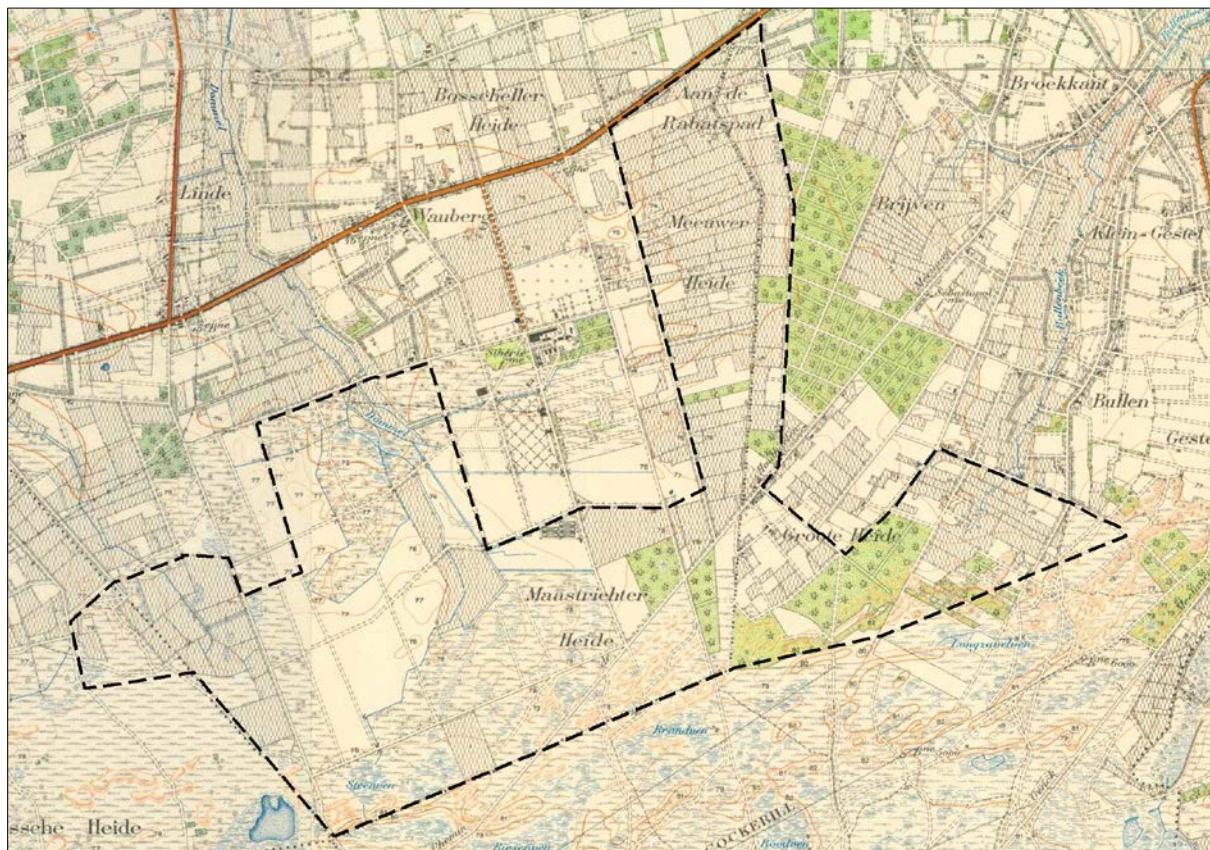
Het gebied omvat het SBZ-H en delen van het SBZ-V ten noorden van militair domein (schietveld) in het zuiden van de gemeenten Peer en Meeuwen. Het omvat de brongebieden en bovenlopen van Dommel, Bolisserbeek, Gielisbeek en Bullenbeek.

Figuur 18. Situering deelgebied Maastrichterheide-Meeuwerheide

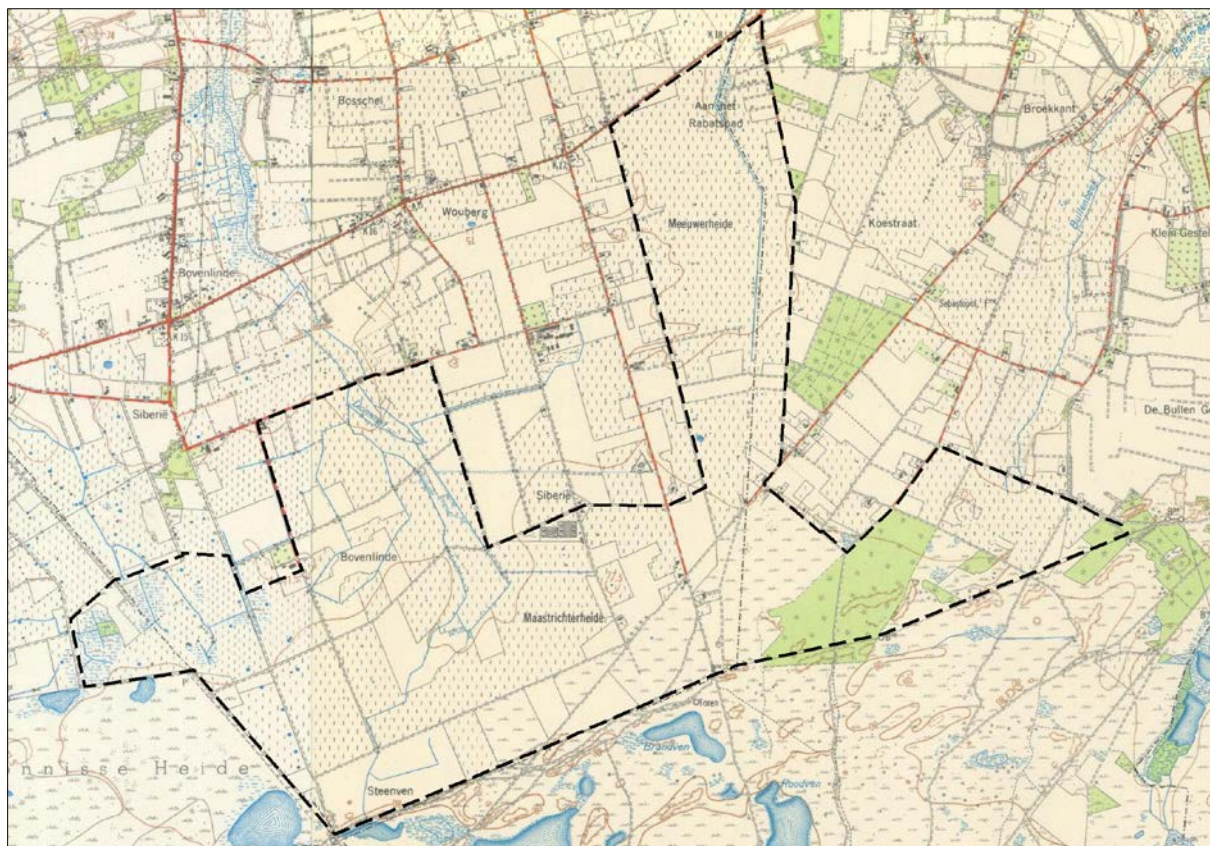

Het gebied ten noorden van het schietveld was midden vorig eeuw een heidegebied (Maastrichterheide) met vennen (Steenven) zoals goed op de topografische kaart uit 1939 te zien is. Op de topografische kaart uit 1969 zijn grote delen van het heidegebied rond het brongebied en de vallei van de Dommel omgezet naar graslanden in functie van landbouw. De laatste decennia zijn grote delen van deze graslanden vervolgens omgezet naar maïsakkers.

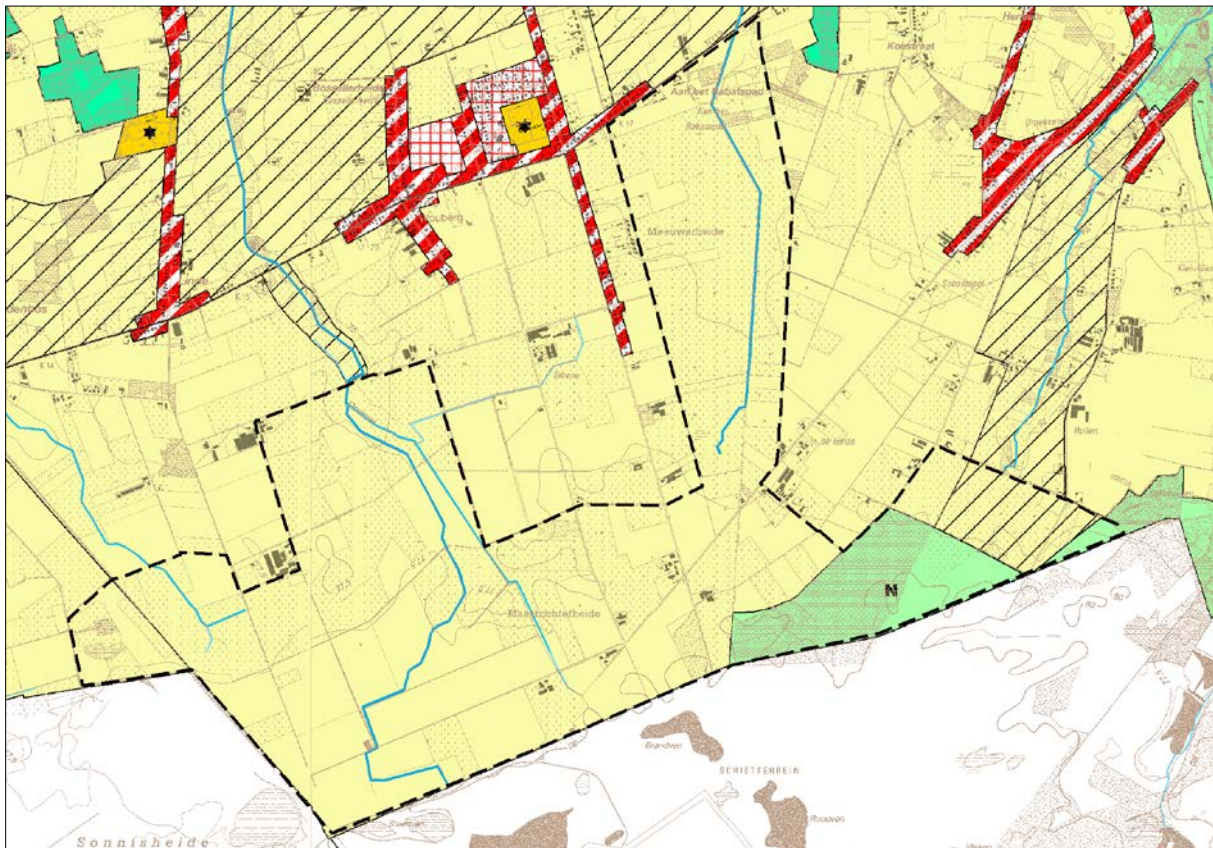
Figuur 19. Topografische kaart 1939

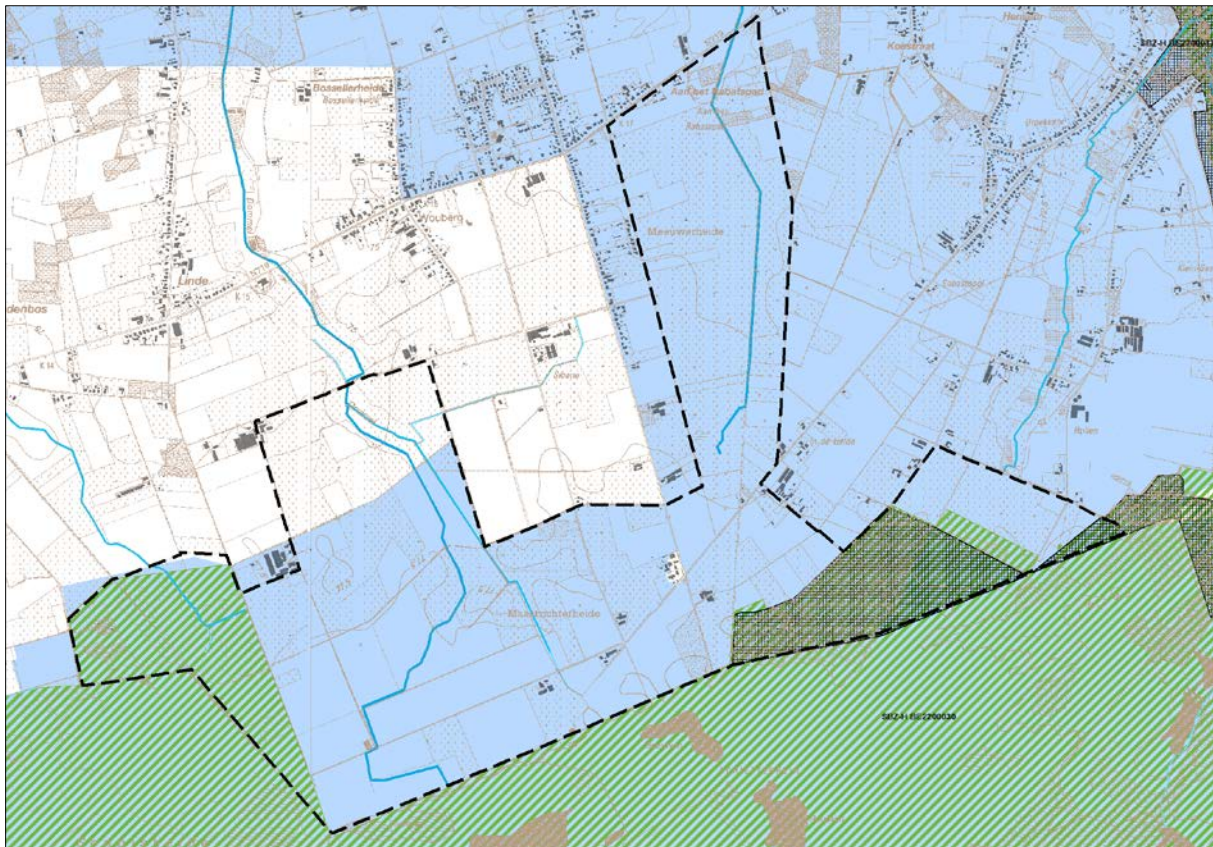
Figuur 20. Topografische kaart 1969

Figuur 21. Bestaande juridische toestand: gewestplan en gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen

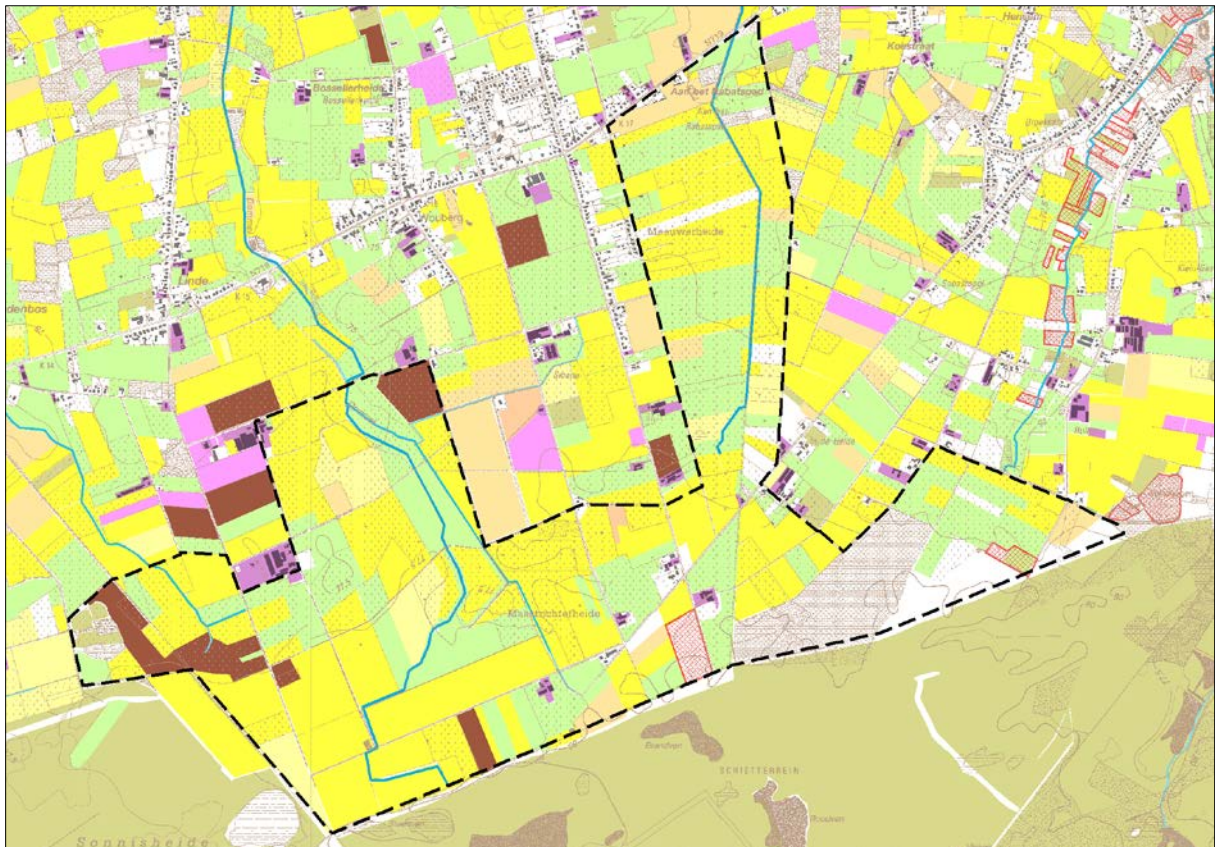
Figuur 22. Bestaande juridische toestand: Natura 2000 en Vlaams Ecologisch Netwerk

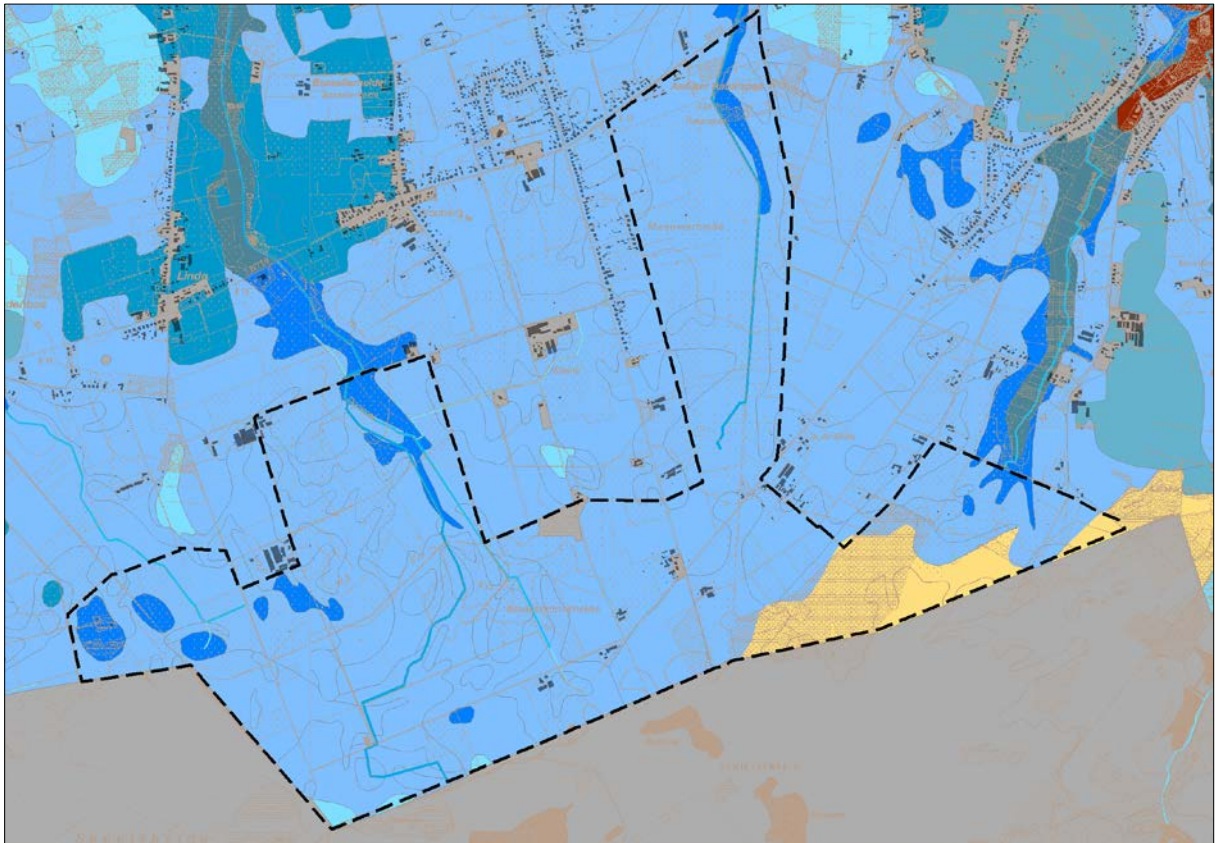
Figuur 23. Bestaande feitelijke toestand: orthofoto (2017)

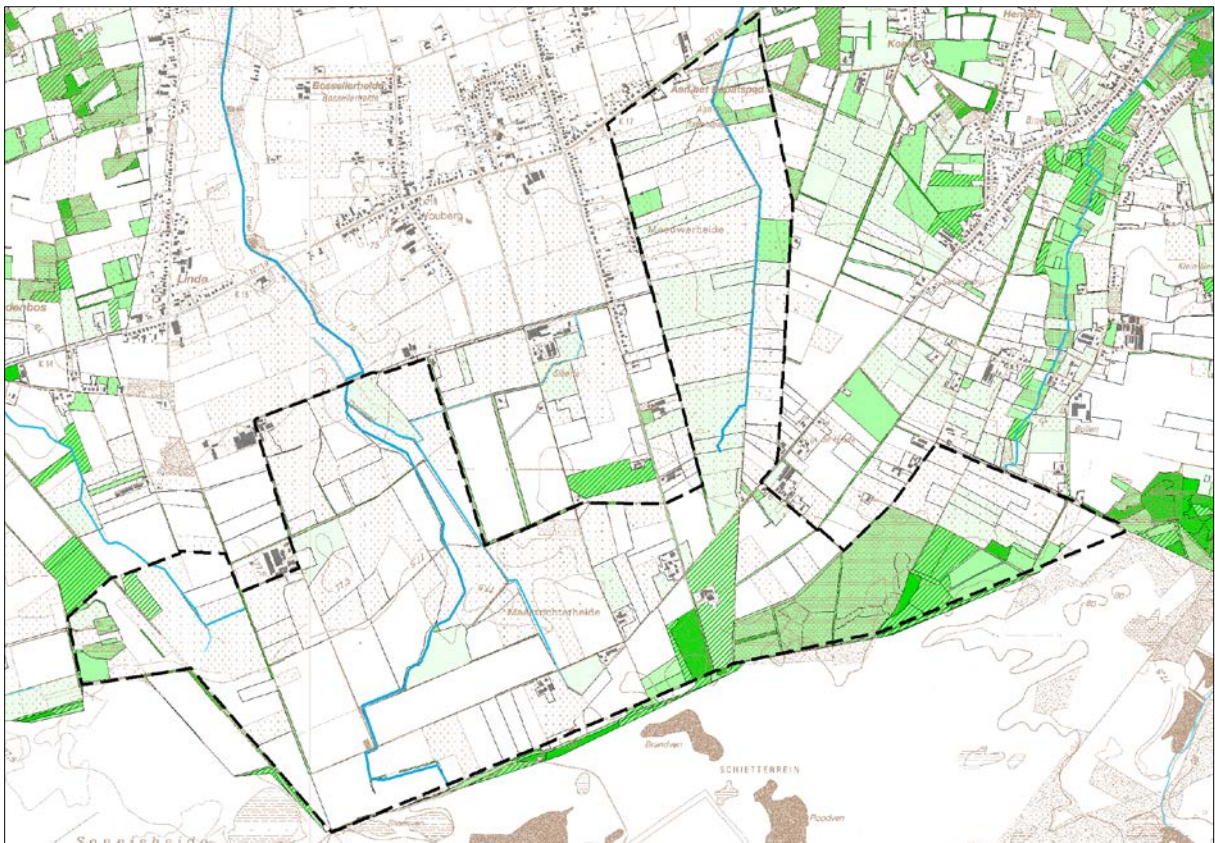
Figuur 24. Bestaande feitelijke toestand: landbouwgebruikspercelen (2016) en erkende natuurrreservaten

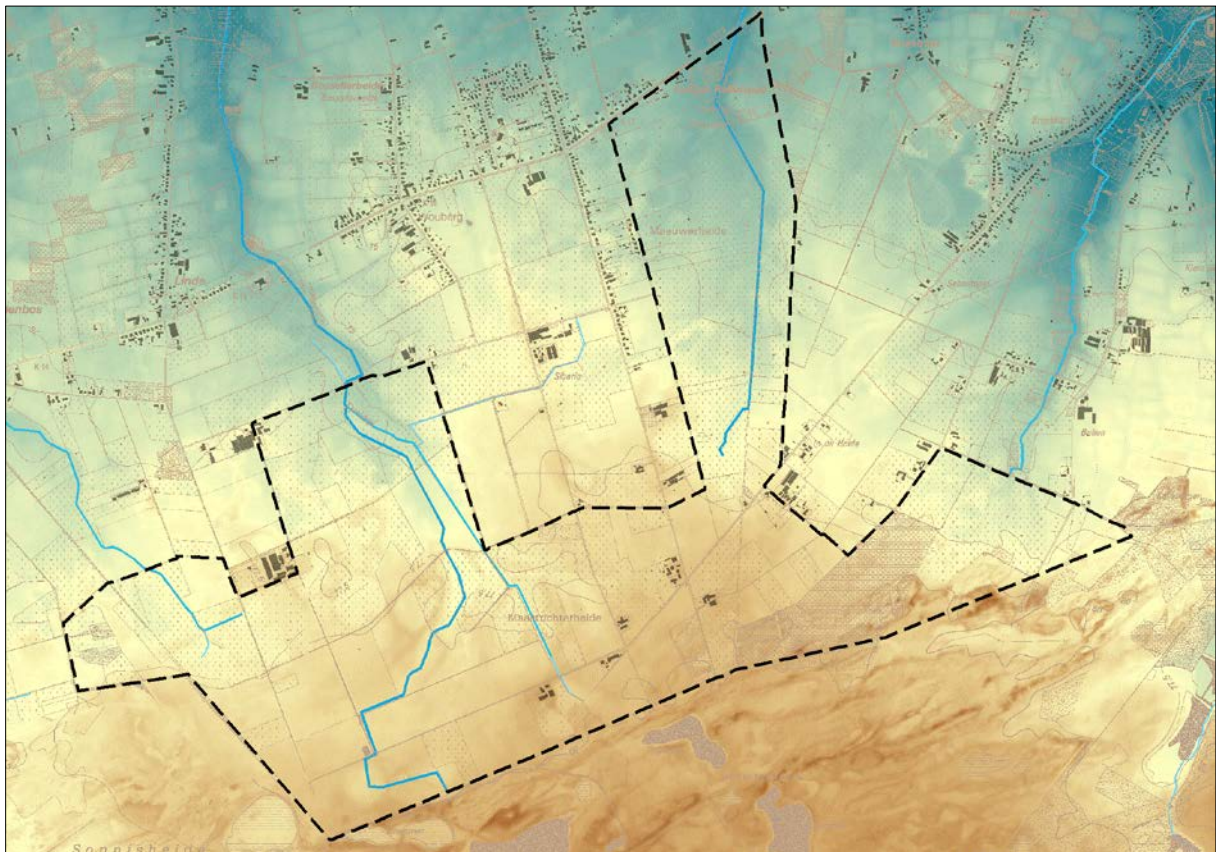
Figuur 25. Bestaande feitelijke toestand: bodemkaart

Figuur 26. Bestaande feitelijke toestand: biologische waarderingskaart (2017)

Figuur 27. Bestaande feitelijke toestand: hoogteligging

Europese natuurdoelen

Het richtlijngebied bestaat ongeveer voor de helft uit het militair domein 'schietveld van Houthalen-Helchteren' met uitgestrekte heide en boscomplexen. Vanuit dit groot natuurcomplex ontspringen beekvalleien, de Abeek, de Laambeek en de Mangelbeek. Ten oosten van het militair domein is de grootste Vlaamse duinengordel aanwezig met enkele waardevolle vennen die actueel grotendeels onder bos is gelegen. Door de uitgestrekte oppervlakte bossen en heide, die overgaan naar aangrenzende beekvalleien met laagveen, natte schraalgraslanden en valleibossen, is het een Vlaams kerngebied voor bedreigde habitats en soorten van voedselarme biotopen.

De SBZ is op Vlaams niveau essentieel tot zeer belangrijk voor een reeks van soorten en habitattypes waaronder:

- Landduinen, vennen en heide: habitattypen 2310 psammofiele heide, 2330 open vegetaties op landduinen, 4010 vochtige heide, 4030 droge heide en 7150 slenkvegetaties, nachtzwaluw, boomleeuwerik, gladde slang, heikikker
- Soorten van overgangen van grote heidegebieden naar extensief landbouwgebied; grauwe kiekendief, knoflookpad
- Beken: habitat 3260 en beekprik
- Vennen en laagveen (habitat 3160 Dystrofe vennen, 7140 laagveen, rugstreeppad, gevlekte witsnuitlibel, poelkikker)
- Schrale graslanden: heischrale graslanden (habitat 6230)
- Loofbossen: habitatype 9190 oud zuurminnend eikenbos, habitatype 91E0 oligotrofe en mesotrofe alluviale broekbossen, wespendif, zwarte specht

Het behoud en versterken van deze habitats vormt een belangrijke doelstelling. Daarnaast moet het gebied ook functioneren als brongebied voor flora en fauna van heide, laagveen en schrale graslanden om op Vlaams

niveau tot duurzame populaties te komen (nachtzwaluw, boomleeuwerik, heikikker, rugstreeppad, gladde slang en habitattypische soorten gentiaanblauwtje, maanwaterjuffer, heivlinder, kommavlinder).

De voor het gebied relevante elementen uit het vaststellingsbesluit van de IHD voor de Mangelbeek zijn hieronder aangegeven.

Grootte

- Actueel zijn er ongeveer 1400 ha heide, vennen en landduinen aanwezig, waarvan veruit het grootste deel op het militair domein. Dit is op Vlaams niveau één van de grootste heideterreinen en voldoet qua oppervlakte voor de meest kenmerkende heidesoorten zoals nachtzwaluw, boomleeuwerik, gladde slang, heikikker, rugstreeppad. Voor de meest kritische broedvogels van grootschalige heidegebieden zoals velduil, grauwe kiekendief, korhoen is de oppervlakte echter een beperkende factor in combinatie met het verloren gaan van geschikte foerageergebieden in de omliggende landbouwgronden. (...)
- In combinatie met het aangrenzende Kamp van Beverlo biedt dit gebied op Vlaams niveau unieke mogelijkheden om voldoende grote en onverstoorde broedgebieden voor deze ruimte-eisende soorten te herstellen. (...) Hiervoor moet vooral ingezet worden een versterking van deze heidehabitats, het herstel van overgangen tussen een grootschalig open heidelandschap naar open beekvalleien en landbouwgebieden met daarin schrale graslanden en kruidenrijke akkers, een herstel van de duinengordel en het vennensysteem in het oosten van het SBZ en het functioneel verbinden van deze gebieden met het militair domein door het omvormen van bosbarrières en zonevreemde intensieve landbouwgronden.

Kwaliteit

- De kwaliteit van de meeste habitats is actueel onvoldoende. In combinatie met de vaak versnipperde ligging is een belangrijk deel van de oppervlakte actueel niet geschikt als leefgebied voor de meest kwetsbare fauna en flora van heide, schrale graslanden en laagveen. Een treffend voorbeeld hiervan is het gentiaanblauwtje, de topindicator van een goed ontwikkelde natte heide, die ondanks de grote oppervlakte natte heide enkel nog voorkomt in een smalle rand op Sonnisheide.
- Bij de habitats van heide, vennen en landduinen zijn de belangrijkste knelpunten vergrassing, verbossing en het ontbreken van typische plantensoorten in de oevers van vennen en een laag aandeel van pioniersvegetaties op landduinen. Via herstel van de hydrologie enerzijds en gericht natuurbeheer anderzijds moet de kwaliteit van deze habitats sterk verbeteren en kunnen lokaal te kleine open habitats uitgebreid worden. Een vergroting van het open heidelandschap moet eveneens zorgen voor een kwaliteitsverbetering door minder snelle verbossing, een betere winddynamiek en verhoogde grondwaterinfiltratie. Dit is positief voor pioniersvegetaties van landduinen en vennen, en voor een verhoogde grondwatervoeding naar kwelzones met laagveen en alluviale broekbossen. (...)
- Als leefgebied van tal van habitat- en vogelrichtlijnsoorten zoals onder andere grauwe kiekendief, velduil, blauwe kiekendief, wespandief, blauwborst, knoflookpad, de vleermuizen en habitattypische soorten als watersnip, wulp, geelgors, roodborsttapuit, kommavlinder, heivlinder, hooibeestje en vele anderen dient de actuele oppervlakte regionaal belangrijke biotopen (rbbhc, rbbhf, rbbmc, rbbmr, rbbms) en soortenrijke graslanden (ha, hj, hr, hp*) in de SBZ minimaal behouden te blijven. In totaal bedraagt dit respectievelijk een oppervlakte van 20 en 73 ha. Een kwaliteitsverbetering door aangepast beheer en/of extensivering is aangewezen.

Doelstellingen

- Landschap van heide, vennen en bossen op en rond het Schietveld en de duinengordel
 - o Binnen dit landschap staat de uitbreiding, de kwaliteitsverbetering en het duurzaam beheren van heidehabitats en habitattypische soorten voorop. Dit gebied is één van de grootste heidekernen van Vlaanderen. Er zijn van verschillende habitatrichtlijnsoorten (nachtzwaluw, boomleeuwerik, rugstreeppad) en habitattypische soorten als heivlinder leefbare populaties aanwezig. Anderzijds zijn er veel soorten in een kritieke toestand omdat er onvoldoende geschikt leefgebied is voor een duurzame populatie. Het gebied moet in de toekomst kunnen fungeren als Vlaams brongebied voor kritische soorten van heiden en vennen: dit vergt een sterke verbetering van de kwaliteit van landduinen, heiden en vennen en een uitbreiding van heidehabitats. Op die manier kan opnieuw één samenhangend leefgebied ontstaan van waaruit deze soorten omliggende SBZ gebieden kunnen koloniseren.
 - o Het heidecomplex op het militair domein is omzoomd met intensieve landbouwgebieden. Het voorzien van een bufferzone is noodzakelijk om opnieuw een goede kwaliteit te bereiken van de beoogde heide- en venhabitattypes in het complex. Over de volledige noordzijde van het Schietveld dient een buffer voorzien te worden om inwaaiing en/of instroming van nutriënten of bestrijdingsmiddelen te voorkomen. Ecohydrologische inzichten moeten uitwijzen welke hydrologische maatregelen dienen genomen te worden in deze zone om verdroging tegen te gaan en een gunstige ontwikkeling van de natte habitats mogelijk te maken.

- o Aansluitend met deze twee grote natuurclusters vinden we soortenrijke graslanden (ha, hp*, hr, hj) en 6 ha regionaal belangrijke biotopen zoals rbb_ms, rbb_hc, rbb_hf die aanvullend een grootte waarde hebben als leefgebied van onder andere de vleermuizen, grauwe kiekendief, knoflookpad, grauwe klauwier en tal van habitattypische heidesoorten die komen foerageren op deze graslanden zoals wulp, kommavinder, hooibeestje en vele anderen. Minimaal een behoud van de oppervlakte en een kwaliteitsverbetering tot bloemrijke graslanden met een hoger voedselaanbod is noodzakelijk. Daarnaast is tevens het behoud van minimum 2.5 ha wilgenstruwelen (rbbsf, rbbsm, rbbso) noodzakelijk. Deze hebben onder andere een belangrijke functie als nectarbron in het vroege voorjaar voor tal van ongewervelden (solitaire bijen, zweefvliegen, vlinders etc.) en als deel van het leefgebied van onder andere de vogelrichtlijnsoort blauwborst.
- o Oppervlakte doelstellingen
 - vochtige heischrale graslanden (6230_hmo) (actueel: 2,27 ha, einddoel 7,27 ha). Toename door effectieve uitbreiding van 5 ha aansluitend op de natte heide en de natte heischrale relictten op Sonnisheide.
 - natte heide (4010) Toename van de actuele oppervlakte van 252 ha tot 324 ha, waarvan richtwaarde 4 ha effectieve uitbreiding en 54 ha omvorming⁹
- o Soortendoelstellingen:
 - Grauwe kiekendief: Complex van drie broedparen, in combinatie met het omliggende SBZ-V Militair domein en vallei van de Zwarte beek. Goed ontwikkeld leefgebied, bestaande uit:
 - open landschap bestaande uit heide (4030, 4010), heischrale graslanden (6230_hn en 6230_hmo) omgeven door matrix van soortenrijke graslanden;
 - voldoende geschikte broedplaatsen en verbeteren van de voedselbeschikbaarheid;
 - behoud van oppervlakte historisch permanente graslanden en voeren verschrallingsbeheer;
 - aanleg van duo en trioranden in de omliggende landbouwgronden gelegen binnen SBZ-V in de zone ten noorden van het Schietveld;
 - beperken van verstoring tijdens het broedseizoen.

Prioritaire inspanningen

Voor de verschillende voorkomende habitats en soorten zijn doelen geformuleerd. Voor een aantal doelstellingen zijn bijkomende inspanningen noodzakelijk. De prioritaire inspanningen uit het vaststellingsbesluit die relevant zijn voor het plangebied worden hieronder opgesomd.

Prioritaire inspanningen

1. Herstel geschikte standplaatsvereisten van vennen, natte en venige heide

De standplaatsvereisten van een groot aandeel van de vennen en voormalige natte en/of venige heide op het Schietveld zijn gewijzigd door het droogtrekken van het militaire domein en de omliggende landbouwgronden. Het dempen van ontwateringsgrachten, rekening houdende met de militaire operationaliteit, moet ertoe leiden dat de vele grondwatertafelafhankelijke habitats zich opnieuw kwalitatief kunnen herstellen en actueel bedreigde habitattypische soorten, zoals bv het gentiaanblauwtje en de watersnip, zich kunnen herstellen. Ecohydrologische inzichten moeten uitwijzen welke maatregelen dienen genomen te worden om deze inspanning te realiseren. Daarnaast dienen naaldbossen omgevormd te worden naar heide of loofbos (afhankelijk van de locatie) zodat de kweldruk naar de omliggende habitats opnieuw kan toenemen.

Om deze essentiële prioriteit te realiseren zal samengewerkt moeten worden met de militaire overheid en de landbouwsector die actief is in de zones die onmiddellijk aan het militaire domein grenzen. Een grondwatermodellering van het militair domein met de mogelijke scenario's om tot herstel van de vochtige, venige heidevegetaties en venoevervegetaties te komen is in uitvoering. De studie wordt uitgevoerd door VUB in samenwerking met INBO in opdracht van ANB. De studie dient afgerond te zijn eind mei 2011¹⁰. Er zal in overleg met de betrokken actoren

⁹ Opmerking: wat hier in het IHD-besluit staat klopt niet (4 en 54 ha zijn immers onvoldoende om van 252 naar 324 ha te gaan). Verderop in het besluit wordt er gesteld dat er een uitbreiding van 15 ha natte heide nodig is.

¹⁰ De studie "Doorrekenen van maatregelen voor herstel van vochtige heidevegetaties op het Schietveld van Houthalen-Helchteren via grondwatermodellering" werd finaal opgeleverd in augustus 2012.

uitgeklard worden welke van de onderzochte scenario's uit de hydrologische studie het meest wenselijk is, rekening houdend met de socio-economische factoren in het gebied.

2. Vergroten van heidelandschap in functie van habitats met een te kleine oppervlakte en doelsoorten

Actueel zijn tal van doelsoorten uit de SBZ verdwenen of staan ze op de rand van uitsterven. Door gerichte habitatuitbreidingen kunnen we deze soorten extra kansen bieden zodat de SBZ opnieuw als brongebied kan fungeren naar de omliggende kleinere SBZ. Deze habitatuitbreidingen kaderen grotendeels in de realisatie van de gebiedsvisie die is opgemaakt in samenwerking met de militaire overheid. (...) Aansluitend op Sonnisheide willen we de laatste relictten heide en nat heischraal grasland vergroten door een **oppervlaktetoename van 5 ha nat heischraal grasland en 15 ha natte heide**. Op deze manier willen we enerzijds de oppervlakte nat heischraal grasland duurzaam herstellen en anderzijds voldoende kansen bieden aan de habitattypische "paraplu"-soort van de natte heide, het gentiaanblauwtje dat actueel, door de grootschalige droogtrekkingen, is teruggedrongen tot een smalle strook aan de rand van de SBZ.

3. Buffering van voedselarme habitats

Het grote heidelandschap op het Schietveld is voor een groot deel omgeven door grootschalige intensief gebruikte landbouwgebieden. De inwaai en instroming van nutriënten en bestrijdingsmiddelen heeft een negatieve invloed op de habitats en soorten die gebonden zijn aan voedselarme standplaatsvereisten.

De aanleg van een buffer in deze landbouwgebieden zal naast zijn bufferende functie, gezien de verwevenheid met de omliggende heide en boshabitats tevens de algemene kwaliteit van het heide en boslandschap ten goede komen, door enerzijds het voorkomen van de rechtstreekse uitspoeling en inwaai van nutriënten in de aangrenzende habitats, en anderzijds door het herstel van het leefgebied van vele habitattypische soorten, oppervlakte behoevende vogelrichtlijnsoorten als grauwe kiekendief, velduil en de vleermuizen.

6. Herstel fourageergebied van de grauwe kiekendief

Naast de vergroting van het open heidelandschap dient tevens opnieuw een geschikt foerageergebied ontwikkeld te worden in de SBZ-V ten noorden van het militair domein. In deze zone kwamen tot voor kort grauwe en blauwe kiekendieven jagen, overwinterden de korhoenders en groepen goudplevieren en was één van de grootste Limburgse populatie grutto's (kwetsbaar op lijst IUCN) aanwezig. Het droogtrekken van het gebied, het nagenoeg verdwijnen van al de permanente graslanden en de omschakeling van extensief grasland en graanakkers naar maïs hebben geleid tot het verdwijnen van al deze soorten.

Om te komen tot een geschikt leefgebied voor de grauwe kiekendief moeten de omliggende landbouwgronden, die gelegen zijn binnen SBZ-V, opnieuw kunnen fungeren als foerageergebied. Middelen hiervoor zijn de aanleg van gemengde grasstroken rond de aanwezige percelen en waar mogelijk het herstellen van de oppervlakte historisch permanent grasland. Deze maatregelen zullen niet alleen de grauwe kiekendief maar tevens de andere akker- en weidevogels die in dit voormalige kerngebied voorkwamen ten goede komen. Deze inspanning kan ten dele geïntegreerd worden met het herstellen van de hydrologie op het militair domein en de buffering op de overgang tussen het heidelandschap en het landbouwgebied. Het herstellen van het foerageergebied is de verantwoordelijkheid van de sector landbouw en de VLM. Het effectief terugkeren van de soort als broedvogel zal echter niet enkel afhangen van de maatregelen die binnen deze SBZ-V genomen worden. Het zal ook afhangen van de realisatie van de andere doelstellingen die binnen deze SBZ-H geformuleerd staan en de realisatie van de doelstellingen die voor de grauwe kiekendief in de G-IHD opgesomd staan voor heel Vlaanderen.

11. Afstemmen van recreatie op de ecologische waarden

Om de verstoringgevoelige broedvogels van grootschalig open heideterreinen kansen te geven, zijn grote, onverstoorde terreinen noodzakelijk, wat al in belangrijke mate het geval is door de functie als militair domein. Toch zijn een aantal bijkomende inspanningen nodig. De illegale avondvluchten met parapentmotoren op het Schietveld en de omliggende terreinen hebben een sterk negatieve invloed op de avifauna in de SBZ-V en dienen in de toekomst vermeden te worden. Bijkomende recreatieve activiteiten zijn niet gewenst op het militair domein gezien zijn belang voor tal van verstoringgevoelige soorten; een sturing via toegankelijkheidsreglementering en afstemming op ecologische waarden kan via het overleg op de lokale Natuur- en bosbeheercommissie (ANB en militaire overheid).

In de ecohydrologische studie voor het Schietveld zijn verschillende scenario's in het grondwatermodel ingebracht, vergeleken en nadien ecohydrologisch geïnterpreteerd. In een eerste scenario is de actuele toestand gemodelleerd. Uiteindelijk werd het scenario met dempen in een zone van 300 meter rond het militaire domein als zgn. maximalistisch scenario gekozen. Bij de simulatie van scenario's van meer dan 300 m tonen de resultaten dat bij een zone groter dan 300 m er geen extra stijging van de grondwaterspiegel binnen het Schietveld zal plaatsvinden. Daarna werden er een aantal vervolgsenario's doorgerekend die gesitueerd zijn tussen het zgn. actuele en maximalistische (300 m) scenario. Er is nog geen scenario gekozen. Het IHD-besluit stelt dat er "in overleg met de betrokken actoren uitgeklard zal worden welke van de onderzochte

scenario's uit de hydrologische studie het meest wenselijk is, rekening houdend met de socio-economische factoren in het gebied".

Het besluit met S-IHD voor het SBZ-V BE2217310 – Bocholt, Hechtel-Eksel, Meeuwen-Gruitrode, Neerpelt en Peer legt volgende doelen vast voor soorten met leefgebied in SBZ-V dat niet overlapt met SBZ-H:

Open landschap van akker en graslanden

- De grauwe kiekendief broedt onregelmatig in de grote heideterreinen op de militaire domeinen van Houthalen-Helchteren en Leopoldsborg en foerageert op omliggende graslanden en (graan-)akkers met voldoende voedselaanbod. Extra leefgebied onder de vorm van geschikt foerageergebied is enkel nodig in een deel van deze SBZ-V aansluitend op de grote heidegebieden.
- Doelen grauwe kiekendief:
 - Oppervlakte- en populatiedoelstelling:
 - Cluster van 3 broedparen voor dit SBZ-V, in combinatie met de SBZ-V's BE2218311, genaamd 'Militair domein en de vallei van de Zwarte Beek' en BE2220313, genaamd 'Houthalen-Helchteren, Meeuwen-Gruitrode en. Dit betekent dat er 1 broedpaar in het zuivere SBZ-V wordt beoogd.
 - Er is minstens 5-10% voedselrijk (muizen en kleine vogels) foerageergebied nodig, bestaande uit voedselrijke randzones, bermen, braakpercelen en/of akkers, in het meest kansrijke gebied aansluitend bij de grote heideterreinen. In een zone van **circa 1.500 ha is 75 ha geschikt leefgebied het minimumdoel.**
 - Kwaliteitseisen aan de leefgebieden
 - Goed ontwikkeld leefgebied bestaande uit:
 - 1° open landschap bestaande uit heide (4030, 4010), heischrale graslanden (6230_hn en 6230_hmo) omgeven door matrix van soortenrijke graslanden en akkerranden. Opgaande lijnvormige elementen (bomenrijen en houtkanten, moeten hier vermeden worden);
 - 2° het bevorderen van het voedselaanbod in agrarische gebieden (bv. onbewerkte randstroken langs akkers, verruigd grasland, duo en trioranden op de landbouwgronden, geschikte bermen, braakpercelen, ...met een geschikte structuur- en vegetatiekwaliteit) in het kansrijke gebied aansluitend bij de grote heideterreinen.
 - Beperken van verstoring tijdens het broedseizoen, actieve nestbescherming
- Doelen blauwe kiekendief
 - Oppervlakte- en populatiedoelstelling: Behoud van de gemiddelde aantallen van overwinteraars De aantallen kunnen jaarlijks schommelen.
 - Kwaliteitsdoelstelling: Verbetering van de kwaliteit van het leefgebied door:
 - 1° het garanderen van de nodige rust op de slaapplaatsen;
 - 2° het bevorderen van het voedselaanbod in agrarische gebieden, zoals onder meer onbewerkte randstroken langs akkers, braakliggende akkers en verruigd grasland;
 - 3° het behoud van de openheid van het landschap in belangrijke overwinteringsgebieden.

Prioritaire inspanningen

4. Herstel en ontwikkeling van voldoende foerageer- en broedgebied voor grauwe kiekendief

Om te komen tot de populatiedoelstelling van 3 broedparen voor grauwe kiekendief ter hoogte van de grote heideterreinen van de militaire domeinen het Schietveld Houthalen-Helchteren en Kamp van Beverlo (3 SBZ-V's) moeten de aansluitende landbouwgronden binnen de prioritaire zone van het SBZ-V opnieuw kunnen fungeren als foerageergebied. **Dit houdt een voldoende oppervlakte extensief beheerde akkerranden in het aanpalende agrarisch gebied in. Dit kan bereikt worden door de aanleg van gemengde duo- of triostroken rond de aanwezige akkerpercelen, door aangepaste akkerteelten (onder andere wisselbraak) en het behoud en herstel van voedselrijke graslanden.** In eerste instantie wordt de oppervlakte geschikt leefgebied, dat reeds aanwezig is, in kaart gebracht.

Telegeleide vliegtuigen, ULM- en paramotoren verstoren niet alleen de rust boven het Schietveld van Houthalen-Helchteren, maar ook boven het landbouwgebied ter hoogte van Siberië, Meeuwerheide. Rust is vooral tijdens het broedseizoen van groot belang voor de instandhouding van andere soorten (watersnip, wulp, grutto, kemphaan, goudplevier, velduil, ...) die in dit gebied foerageren, (maar in de andere perioden van het jaar is rust ook nodig om de populatie niet te verstoren, waardoor ze zou verzwakken.

Het Vogelrichtlijn gebied BE2220313 is aangemeld voor Kemphaan als 'niet broedende' soort. Het IHD-rapport geeft aan dat Kemphaan samen met grauwe kiekendief, watersnip, wulp, grutto, korhoen en velduil voorkwam

en foerageerde in het landbouwgebied grenzend aan het militair domein Schietveld. Er zijn in het rapport geen specifieke afzonderlijke maatregelen voor kempfaan of de andere weidevogels vermeld, maar de instandhoudingsdoelen voor deze soorten zullen gerealiseerd worden via de maatregelen in functie van grauwe kiekendief die in het Besluit van de Vlaamse Regering staan. De prioritaire inspanning m.b.t. het herstel van het foerageergebied van de grauwe kiekendief heeft dus ook tot doel het leefgebied voor kempfaan in stand te houden. De prioritaire inspanning stelt dat “om te komen tot een geschikt leefgebied voor de grauwe kiekendief de omliggende landbouwgronden, die gelegen zijn binnen SBZ-V, opnieuw moeten kunnen fungeren als foerageergebied. Middelen hiervoor zijn de aanleg van gemengde grasstroken rond de aanwezige percelen en waar mogelijk het herstellen van de oppervlakte historisch permanent grasland.”

De gewestelijke instandhoudingsdoelen (Besluit Vlaamse Regering van 23 juli 2010) stellen m.b.t. Kempfaan:

Kempfaan

- Areaal. Behoud van het huidig areaal.
- Populatie. Behoud van de huidige populatie van minimaal 800 exemplaren.
- Kwaliteit. Oplossen van verstoring van waterhuishouding, niet afgestemd menselijk gebruik, tekort aan kwaliteit van het leefgebied. Geen extra oppervlakte leefgebied nodig naast de voorgestelde extra oppervlaktes Europees te beschermen habitats en leefgebied van andere Europees te beschermen soorten en de algemene kwaliteitsverbetering ten gevolge van het huidige milieubeleid.

De verbeter- en behoudopgaven op vlak van kwaliteit worden in het G-IHD-besluit als volgt verder omschreven:

- De verstoring van de waterhuishouding kan worden opgelost onder meer door het herstel van de natuurlijke hydrologie (waaronde de grondwaterinvloed) of door een aangepaste hydrologie, door het verminderen van de ont- en afwatering, door het herstel van of het aanpassen aan het natuurlijk peilregime en/of overstromingsregime of -dynamiek.
- Niet afgestemd menselijk gebruik kan worden opgelost door onder meer een aangepaste inrichting en/of beheer van een leefgebied of verblijfplaats, door het creëren van rustgebieden en/of het reguleren van de toegankelijkheid, door het beperken van de overbetreding of door bepaalde activiteiten bijvoorbeeld te verplaatsen of al dan niet tijdelijk af te bouwen.
- Het tekort aan kwaliteit van het leefgebied kan worden opgelost door onder meer een aangepast of geschikt beheer en/of natuurtechnische ingrepen, door het herstel, behoud of ontwikkeling van de kwaliteit van het leefgebied, door het actief aanleggen van een leefgebied of verblijfplaats, door het creëren of stimuleren van voldoende voedselaanbod of door het beperken of bestrijden van invasieve soorten

Soortenbeschermingsprogramma grauwe kiekendief

Bij ministerieel besluit van 21 december 2015 werd het soortenbeschermingsprogramma voor grauwe kiekendief vastgesteld. De doelstellingen van dit soortenbeschermingsprogramma liggen voornamelijk op het ontwikkelen van geschikt leefgebied voor de soort in akkerbouwgebieden verspreid over Vlaanderen, aangevuld met een aantal heidegebieden in Midden-Limburg.

Er zijn een vijf kerngebieden voor de soort afgebakend. Voor het plangebied gaat het om de zones Mangelbeek-militair domein Houthalen (omgeving SBZ-V BE2220313) en Militair domein en vallei van de Zwarte Beek en omgeving (omgeving SBZ-V BE2218311 en SBZ-V BE2217310). Deze zones worden samen genomen als één kerngebied. In tegenstelling tot de andere kerngebieden die hoofdzakelijk open landbouwgebieden zijn (De Moeren, akkerplateaus Hoegaarden, Ginkelom, Heers-Riemst), gaat het hier hoofdzakelijk om een open heidegebied binnen SBZ met aangrenzende landbouwgebieden.

Hieronder worden de voor het plangebied relevante elementen uit het soortenbeschermingsprogramma weergegeven.

Herstel leefgebied en fourageergebied van de grauwe kiekendief

Hoewel er nog een relatief grote oppervlakte landbouwgebied in Vlaanderen (ca. 47% van de totale oppervlakte) aanwezig is, hebben schaalvergroting en intensivering van het grondgebruik de 'kwaliteit' van dit leefgebied danig doen afnemen, in die mate dat er zo goed als geen geschikt biotoop voor de soort overgebleven is. Er moeten voldoende (veld)muizen en in mindere mate akkervogels / hazen aanwezig zijn om te overleven en jongen groot te brengen. De grauwe kiekendief heeft nood aan een voldoende grote buffer van akkervogels en hazen om in muizenarme jaren te

voorzien in zijn voedselbehoefte. Zomerleefgebied voor de grauwe kiekendief moet dus voldoende geschikte biotoop bevatten voor zowel muizen, hazen als akkervogels. Naast nestbescherming is het beheer van de akkerranden een zeer belangrijk aspect bij de bescherming van de grauwe kiekendief. Nestbescherming dient het broedsucces te verhogen, terwijl specifiek akkerrandenbeheer het voedselaanbod doet toenemen. (...) Om een grote muizenpopulatie te kunnen opbouwen is het noodzakelijk dat deze akkerranden/percelen meerdere jaren op dezelfde plaats blijven liggen (minstens drie jaar).

Volgens de G-IHD is er in totaal nood aan 350-450 ha te realiseren kleine landschapselementen in de kerngebieden, onder de vorm van voedselrijke randzones (duo- en trioranden, bermen, braakpercelen...). Beheerovereenkomsten kunnen tot dit areaal worden gerekend indien ze gunstig worden ingericht en beheerd voor akkerfauna. Deze dienen er te komen bovenop bestaande infrastructuur zoals onverharde wegen, waterlopen, holle wegen, graften en taluds.

- Naar maatregelen toe worden de acties toegespitst op het leefgebied van de soort. **Binnen de kernzones dient een gunstig biotoop gecreëerd te worden door 5-10% van dit areaal¹¹ om te zetten in ecologische infrastructuur.**
- In totaal dienen 350-450 ha extra maatregelen voorzien te worden, boven de bestaande ecologische infrastructuur (die omgezet moet worden naar een gunstig biotoop voor de grauwe kiekendief). Binnen de looptijd van dit SBP (5 jaar) dient 25% van dit extra leefgebied gerealiseerd worden (87,5-112,5 ha). Dit zou een haalbare doelstelling moeten zijn (= **ca. 17,5 tot 22,5 ha per afgebakende kernzone grauwe kiekendief**). De realisatie van deze extra maatregelen wordt voorzien door een tweesporen beleid nl. via het uitvoeren en aanpassen/verbeteren van beheerovereenkomsten enerzijds (80% van de oppervlakte) en anderzijds via de aanleg van structureel verankerde ecologische elementen (20% van de oppervlakte).
 - o Deze eerste betreffen beheerovereenkomsten met de VLM, maar die uitgevoerd of aangepast worden op maat van de grauwe kiekendief. 80% wordt ingevuld via beheersovereenkomsten i.f.v. grauwe kiekendief.
 - o Het tweede aspect (de structureel verankerde ecologische elementen) bestaat uit meerdere opties: vlakvormige elementen zoals een vogelakker of een perceel met overstaand graan of kruidenrijke vegetaties of lijnvormige elementen zoals bermen, holle wegen, graften, trage wegen. Deze elementen moeten voldoende structureel zijn d.w.z. voor (middel)lange termijn op eenzelfde locatie aanwezig. Vogelakkers kunnen geoogst worden, doch de opbrengst blijft ondergeschikt aan het realiseren van een optimaal foerageergebied voor de grauwe kiekendief. Er wordt gestreefd naar een zo groot mogelijk aandeel (streefwaarde 20%) structureel verankerde maatregelen die schommelingen in muizenpopulaties kunnen opvangen en voor een continu voedselaanbod voor de grauwe kiekendief kunnen zorgen.
 - o Naast het creëren van nieuw leefgebied wordt voor broedparen een actieve nestbescherming voorzien.
 - o De maatregelen zullen uitgevoerd worden door o.a. gebruik te maken van de beheerpakketten binnen PDPO III, door deze beheerpakketten te optimaliseren voor grauwe kiekendief. Voor de structureel verankerde ecologische elementen zullen andere opties onderzocht worden zoals vrijwillige lange termijnovereenkomsten of een natuurbeheerplan.

(...)

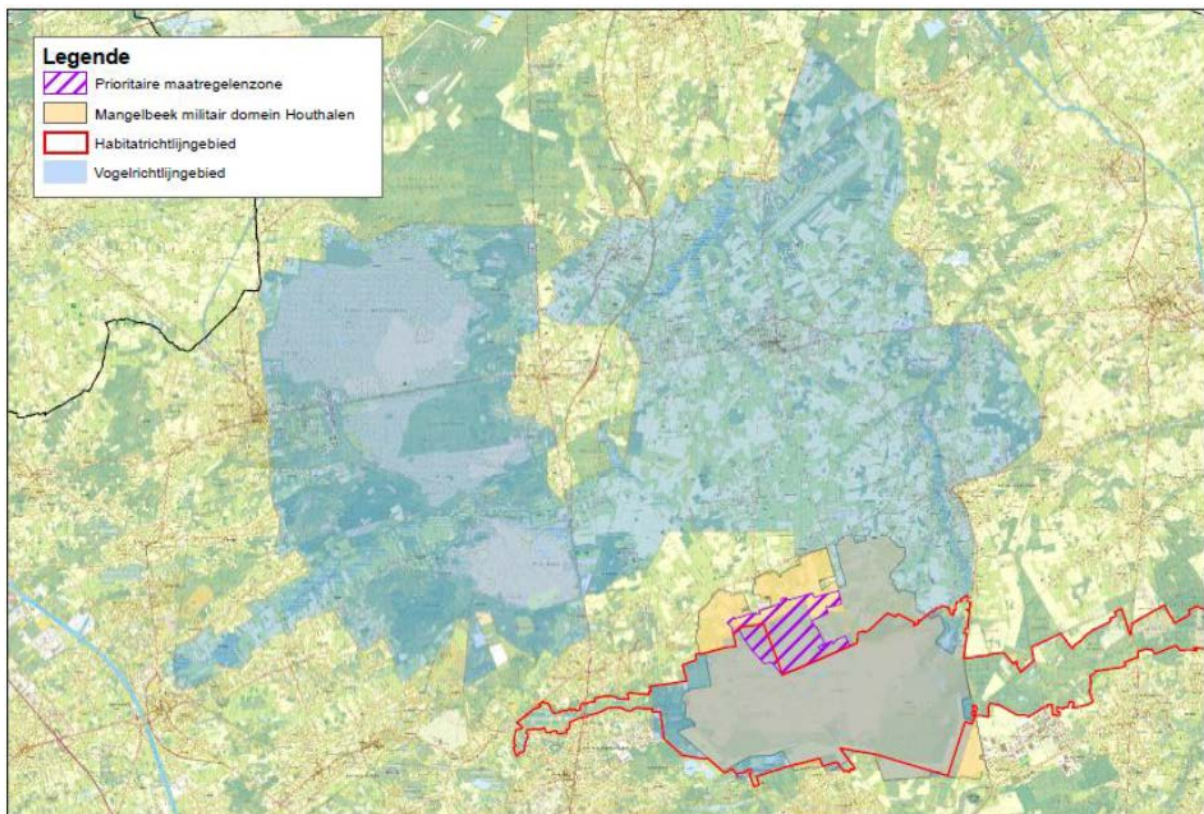
Binnen dit SBP worden de diverse deelgebieden afgebakend en geven we een inschatting van het mogelijk aantal koppels grauwe kiekendieven die er kunnen voorkomen. Binnen SBZ is dit:

- Mangelbeek – militair domein Houthalen (omgeving VRL-gebied BE2220313- Houthalen, Helchteren, Meeuwen-Gruitrode en Peer en HRL-gebied BE2200030- Mangelbeek en heide- en vengebieden tussen Houthalen en Gruitrode). Afgebakende oppervlakte: ca. 3000 ha. Een klein gedeelte van de aangeduide zones ligt hier buiten het VRL-gebied.
- Militair Domein en Vallei van Zwarte beek en omgeving (omgeving VRL-gebied BE 2218311 – Militair domein en vallei van de Zwarte Beek + VRL-gebied BE2217310 – Bocholt, Hechtel-Eksel, Meeuwen-Gruitrode, Neerpelt en Peer)

Grotere heideterreinen kunnen in combinatie met beheerovereenkomsten/braakzones in het aangrenzende landbouwgebied een geschikt leefgebied vormen voor de soort. Er wordt echter verwacht dat deze gebieden pas gekoloniseerd zullen worden eenmaal de grauwe kiekendief effectief voet aan grond krijgt in de overige in dit SBP afgebakende kernzones in akkergebied met de grootste potentie (waarbinnen de acties in dit SBP dienen te worden uitgevoerd). In totaal zijn er 3 broedparen tot doel gesteld in deze zone van aaneengesloten vogelrichtlijn- en habitatrichtlijngebieden. **Voor Mangelbeek en militair domein Houthalen, werd een kernzone afgebakend binnen dit SBP. De precieze afbakening van de kernzone(s) in de overige SBZ's (militair domein en vallei van de Zwarte Beek en omgeving en Bocholt, Hechtel-Eksel, Meeuwen-Gruitrode, Neerpelt en Peer) zal verder uitgewerkt worden in het kader van de managementplannen voor deze speciale beschermingszones.**

¹¹ Opmerking: het besluit geeft niet aan wat het areaal is op basis waarvan deze 5-10% berekend moet worden. In S-IHD besluit voor het SBZ-V BE2217310 – Bocholt, Hechtel-Eksel, Meeuwen-Gruitrode, Neerpelt en Peer is sprake van een gebied van ca. 1500 ha, en dus minimum 75 ha (5%) ecologische infrastructuur (en bijgevolg maximum 150 ha (10%)).

Figuur 28. Prioritaire maatregelenzone voor SBZ-H Mangelbeek en militair domein Houthalen.

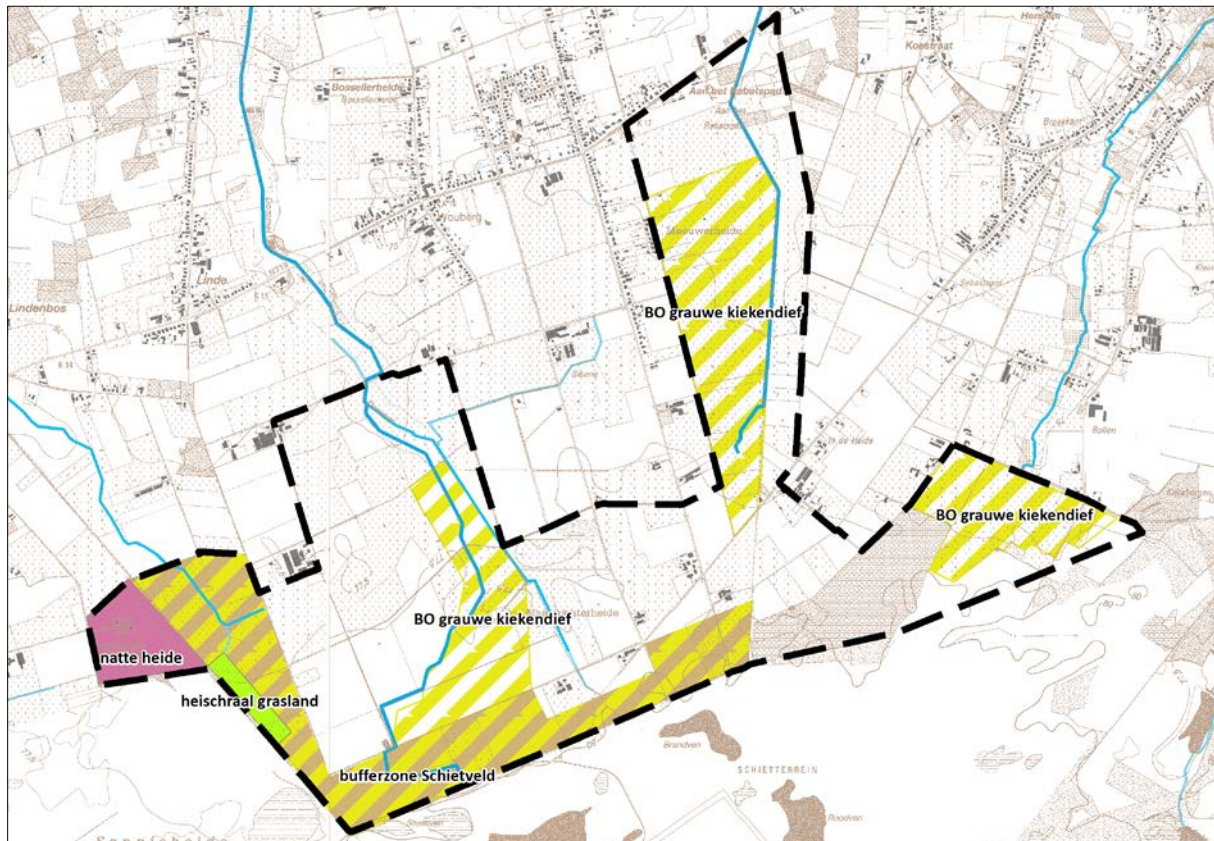

Samenvattend kan uit het SBP afgeleid worden dat in het landbouwgebied ten noorden van het Schietveld 70 tot 90 ha kleine landschapselementen (onder de vorm van voedselrijke randzones (duo- en trioranden, bermen, braakpercelen...) beheerd worden i.f.v. grauwe kiekendief, waarvan 20% (14 tot 18 ha) via structurele elementen en 80% (56 tot 72 ha) via beheersovereenkomsten¹². Het SBP stelt voorop dat tegen eind 2020 25% van deze doelstelling gerealiseerd is. Daarvoor is in het SBP enkel een kernzone aangeduid in SBZ-V BE2220313 (Houthalen-Helchteren, Meeuwen-Gruitrode en Peer).

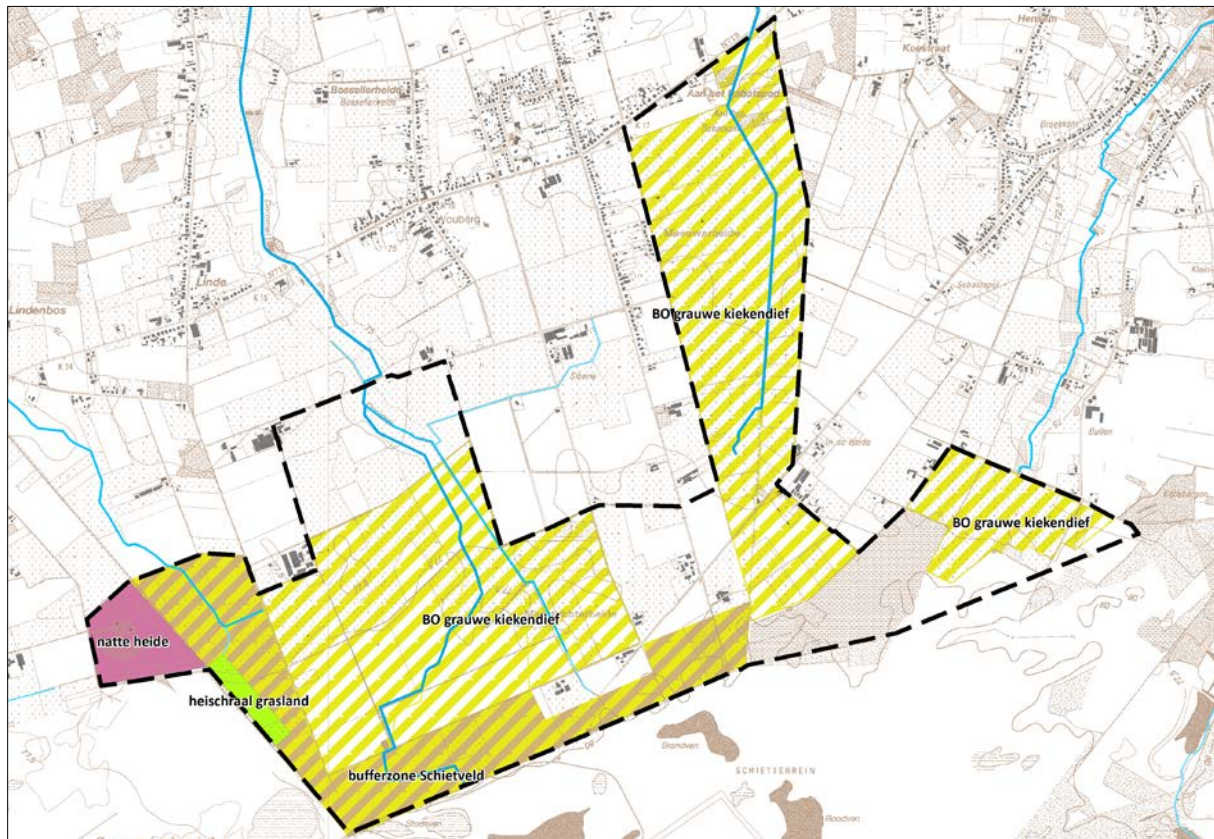
In het S-IHD-besluit voor het vogelrichtlijngebied Peer (SBZ-V BE2217310 Bocholt, Hechtel-Eksel, Meeuwen-Gruitrode, Neerpelt en Peer) is als doelstelling opgenomen dat minimum 75 ha geschikt leefgebied moet zijn (5-10% van een gebied van 1500 ha, waarbij 75 ha overeenkomt met het minimum van 5%).

¹² Daarmee neemt de kernzone rond Peer als één van de vijf kernzones 1/5 van de doelstelling uit de G-IHD op.

Figuur 29. Deelgebied Maastrichterheide-Meeuwerheide. Hypothese van gebieden waar de natuurdoelen (5 ha heischraal grasland, 15 ha natte heide) gealloceerd zouden kunnen worden. Voor de doelstellingen voor ecologische infrastructuur voor grauwe kiekendief (70 tot 90 ha) zijn een aantal zones gesuggereerd (gele arcering, ca. 250 ha) waarbinnen deze zinvol gebundeld zouden kunnen worden (open gebieden zonder bebouwing). De maximale bufferzone van ca. 300 m is met bruine arcering aangegeven. Voor die zone zal er cfr. het IHD-besluit in overleg met de betrokken actoren uitgeklaard worden welke van de onderzochte scenario's uit de hydrologische studie het meest wenselijk zijn, rekening houdend met de socio-economische factoren in het gebied. Deze bufferzone komt ook in aanmerking voor de doelstellingen ecologische infrastructuur voor het fourageergebied voor grauwe kiekendief.

Figuur 30. Deelgebied Maastrichterheide-Meeuwerheide. Variant met verruimde zone voor BO Grauwe kiekendief waarbinnen deze zinvol gebundeld zouden kunnen worden binnen SBZ-V (open gebieden zonder bebouwing).

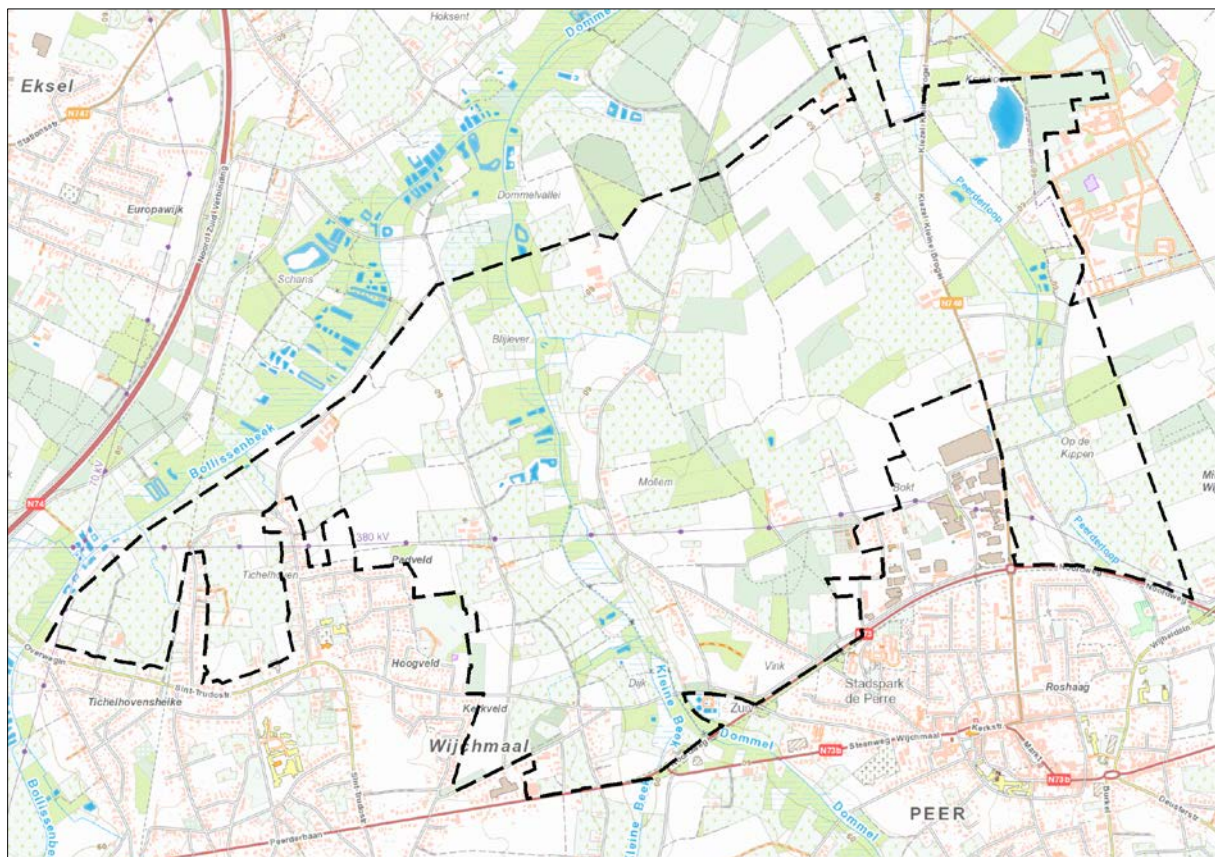

3.3 Mollem-Boekt

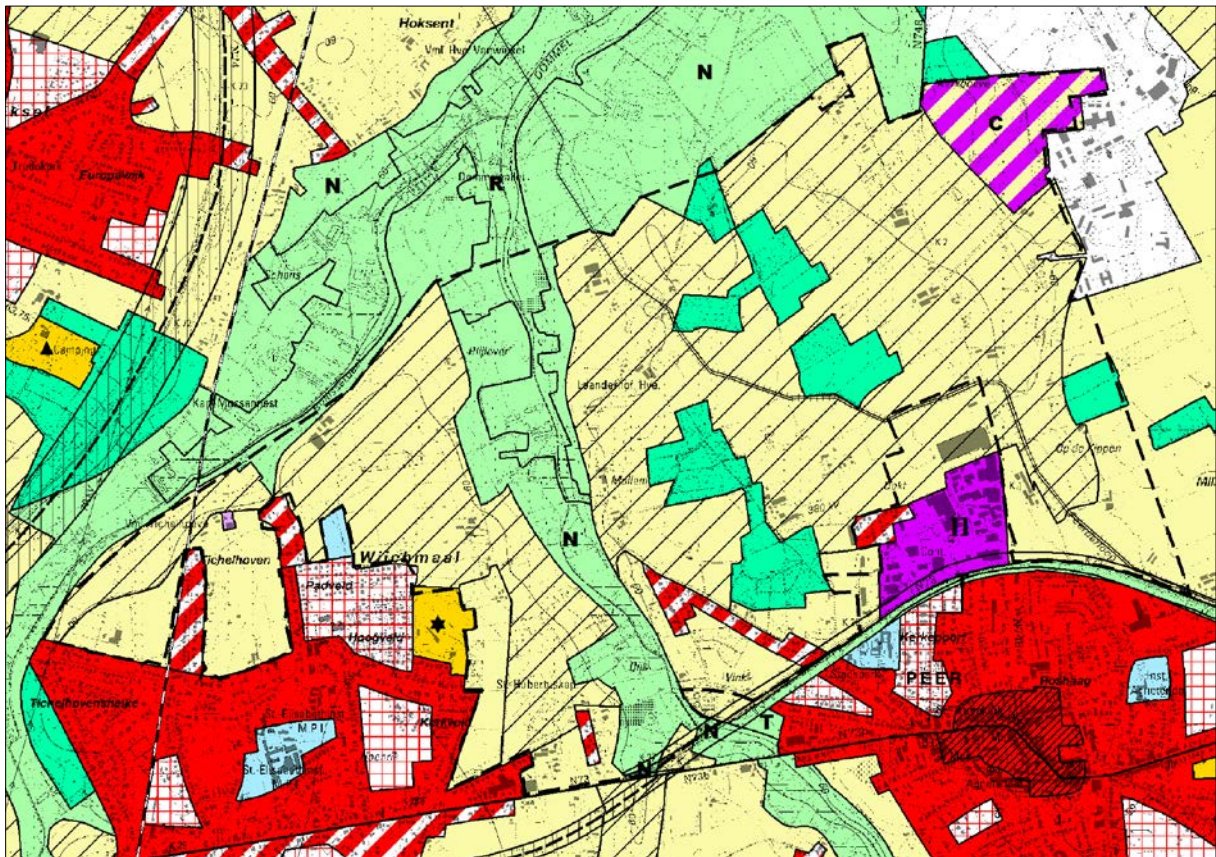
Het gebied Mollem-Boekt omvat het SBZ-V ten noorden van de bebouwing van Wijchmaal en Peer met de Dommel en Peerderloop tot aan de vallei van Bollisserbeek/Dommel. Het volledige gebied is vogelrichtlijngebied (SBZ-V), enkel de valleien zijn ook habitatrichtlijngebied (SBZ-H). Grote delen van gebied liggen binnen een vastgesteld landschapsatlasrelict. De Dommelvallei is beschermd als landschap.

In de valleien komen voornamelijk graslanden en broekbossen. De interfluvia zijn grotendeels in landbouwgebruik (akkers) met her en der verspreide bosfragmenten. Sinds de tweede helft van de 20ste eeuw is het landschap sterk veranderd. Voordien waren de valleien open beemdem en waren de hoger gelegen interfluvia een mozaïeklandschap van voornamelijk bossen en een beperkt aantal verspreide akkers. Dit landschapsbeeld is nog goed te zien op de topografische kaart van 1939. Door de evolutie van het landbouwgebruik zijn enerzijds de valleien meer verbost geraakt en anderzijds de bossen op de interfluvia grotendeels verdwenen in functie van landbouw.

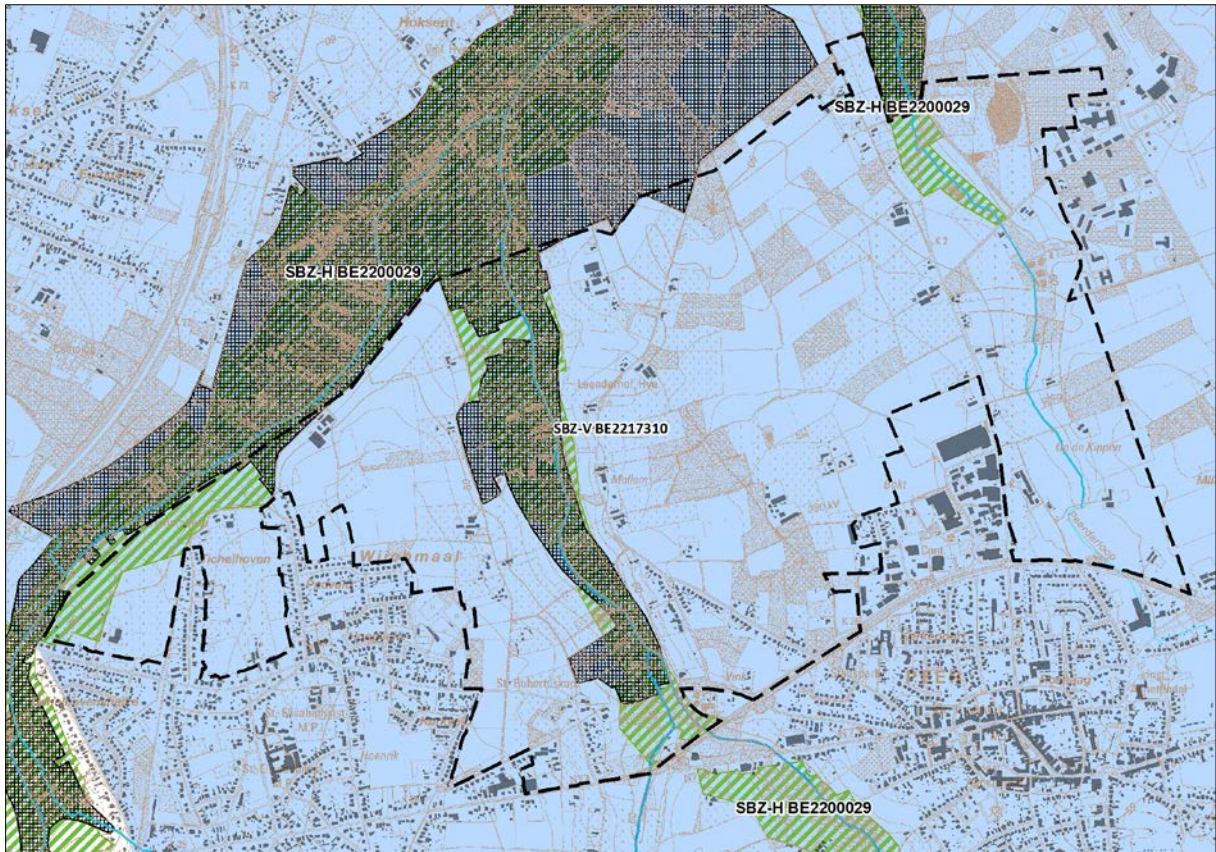
Figuur 31. Situering deelgebied Mollem-Boekt

Figuur 32. Bestaande juridische toestand: gewestplan en gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen

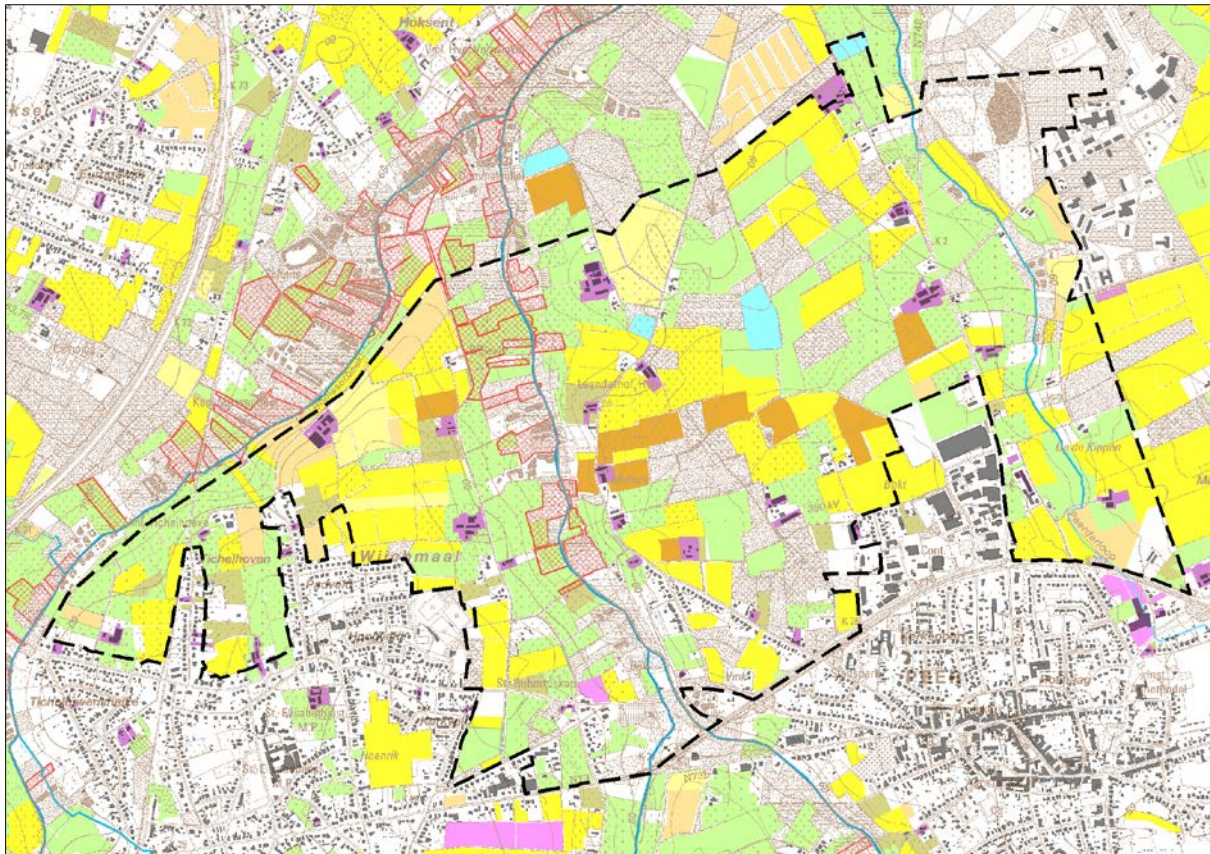
Figuur 33. Bestaande juridische toestand: Natura 2000 en Vlaams Ecologisch Netwerk

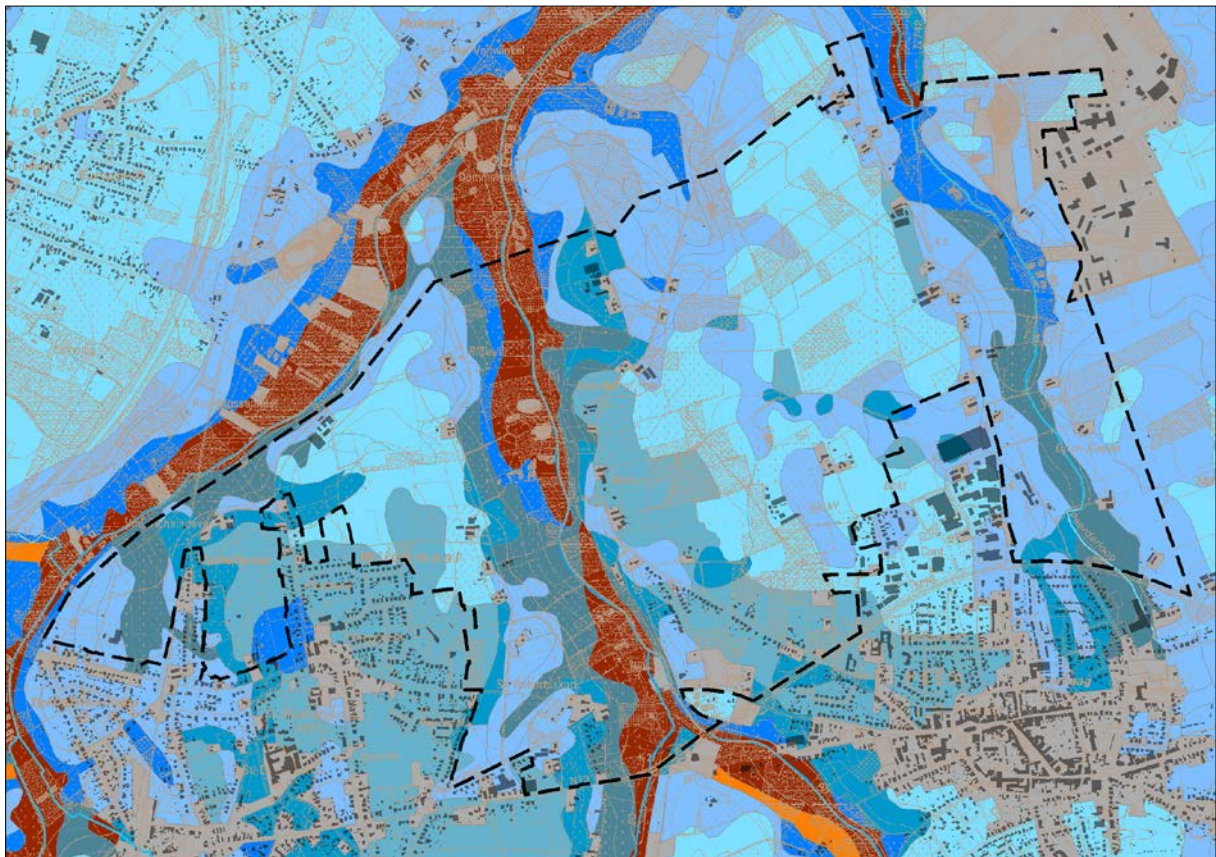
Figuur 34. Bestaande feitelijke toestand: orthofoto (2017)

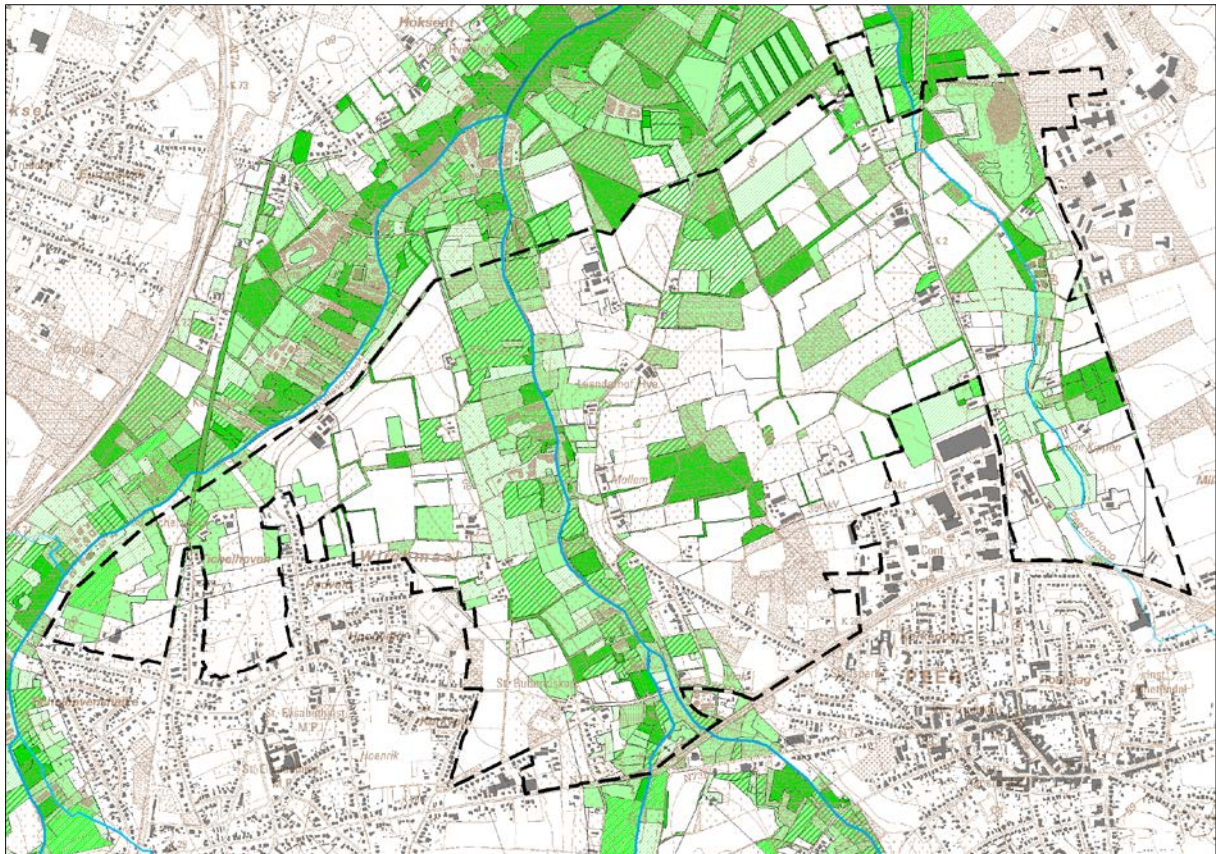
Figuur 35. Bestaande feitelijke toestand: landbouwgebruiksparcelen (2016) en erkende natuurrreservaten

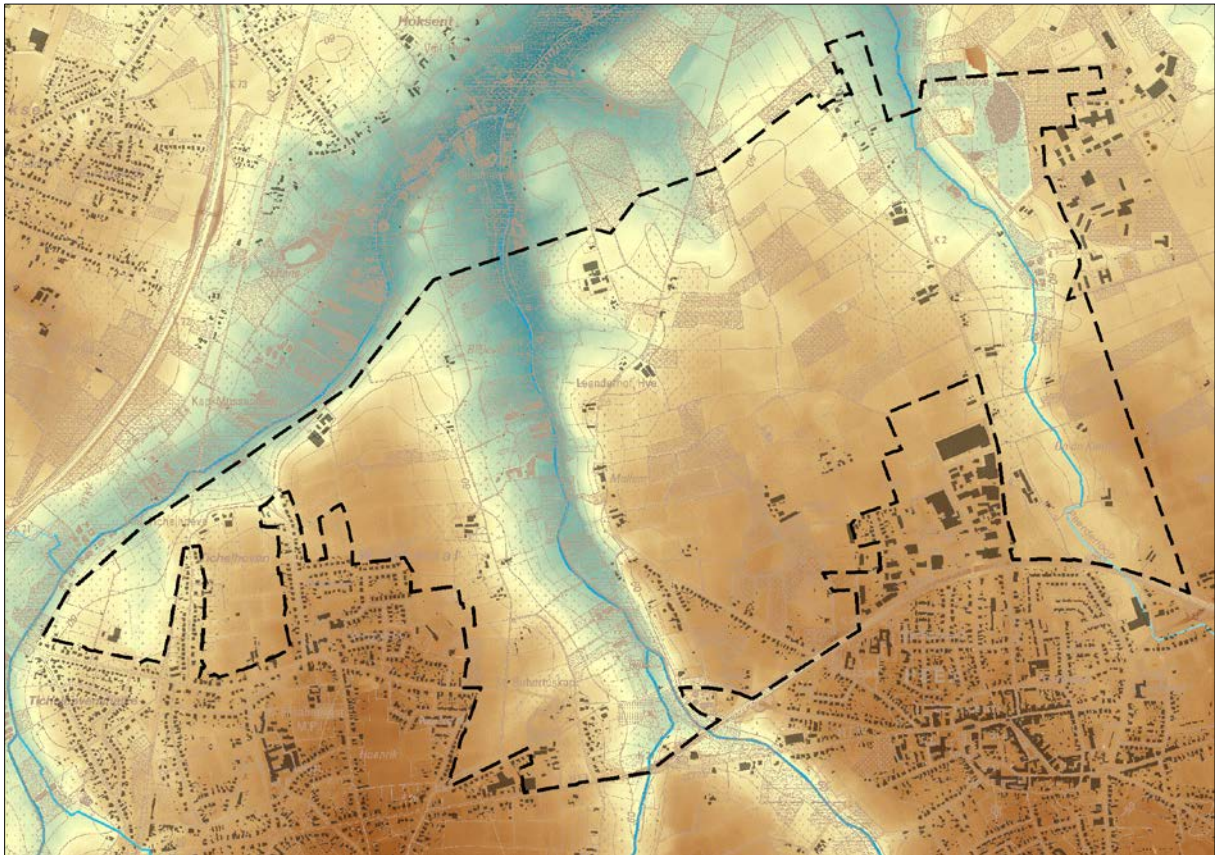
Figuur 36. Bestaande feitelijke toestand: bodemkaart

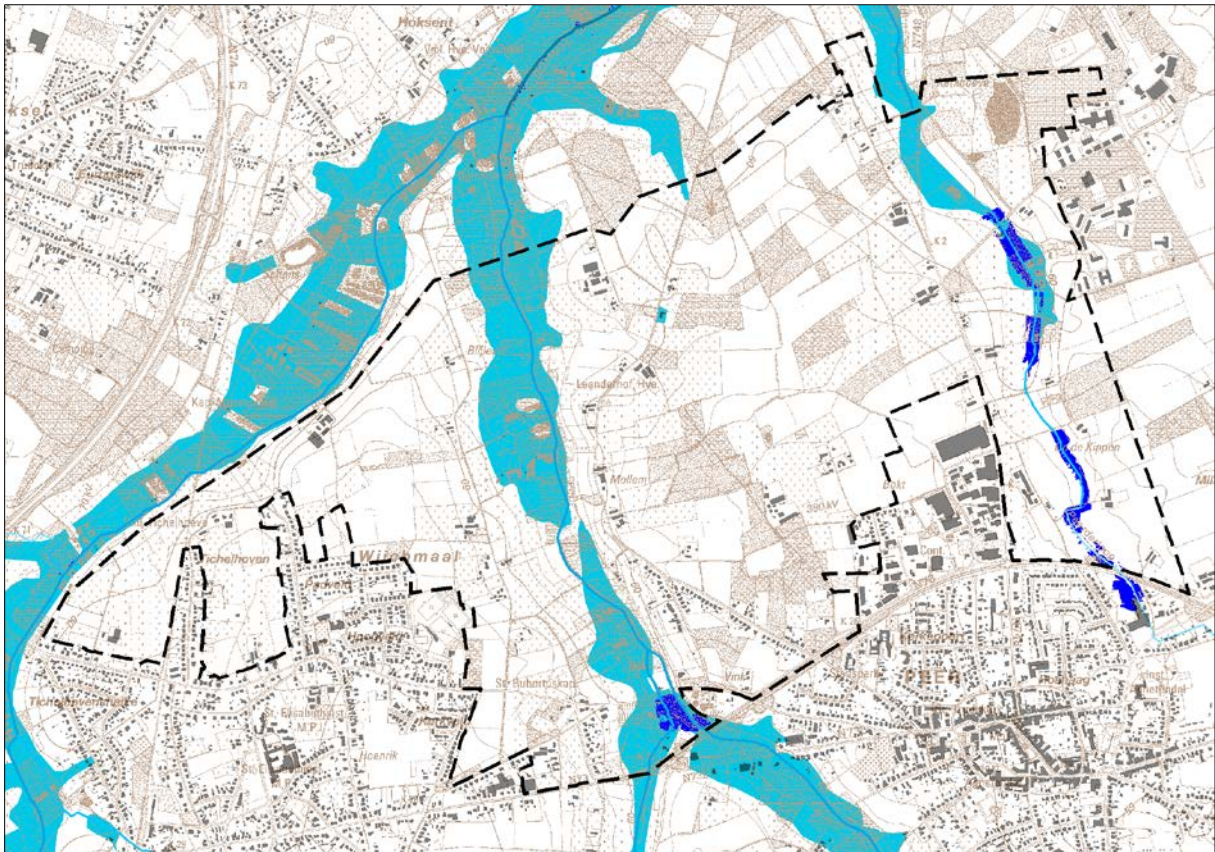
Figuur 37. Bestaande feitelijke toestand: biologische waarderingskaart (INBO 2017)

Figuur 38. Bestaande feitelijke toestand: hoogteligging

Figuur 39. Bestaande feitelijke toestand: overstromingsgevoelige gebieden (watertoetskaart 2014)

Europese natuurdoelen

De Europese bescherming van de Dommel bevindt zich stroomafwaarts van de Wedelse molen en omvat het samenvloeiingsgebied van Dommel en Bolisserbeek ('t Hoksent) en zijbeek Peerderloop. De smalle vallei wordt gekenmerkt door een versnipperd landschap met broekbos, plaatselijk graslanden en soms intensief landgebruik (akkers). Lokaal zijn er zones met goed ontwikkelde graslanden zoals veldrusgraslanden. Doordat de vallei zo bijzonder langgerekt en smal is, zijn er veel grenzen met intensief landgebruik. De structuurkwaliteit van de beken is door rechtekking in de jaren 1960 aangetast. Door hun diepe ligging ten opzichte van het maaiveld veroorzaken ze verdroging.

In het landschap van Dommel en Bolisserbeek komen volgende habitattypen en soorten voor waarvoor de SBZ op Vlaams niveau essentieel tot zeer belangrijk is:

- mesotrofe valleibossen
- halfnatuurlijke graslanden: veldrusgraslanden
- broedvogels: blauwborst, ijsvogel, wespandief
- knoflookpad
- rivierhabitats waaronder vegetaties van het type 3260

Kwaliteit

- De kwaliteit van de meeste habitatis is actueel onvoldoende. In combinatie met de vaak versnipperde ligging is een belangrijk deel van de oppervlakten actueel niet geschikt als leefgebied voor de meest kwetsbare fauna en flora van heide, schrale graslanden en laagveen.
- In de beekvalleien van Zwarte Beek, Grote Nete en Dommel streeft men naar herstel van samenhangende laagveenkernen die kunnen functioneren als leefgebied voor porseleinhoen, grauwe klauwier, blauwborst en een Vlaamse kernpopulatie van de habitattypische soort watersnip. Herstel van laagveen vergt aaneengesloten beekdalen met een natuurlijke waterhuishouding en geen invloed van nutriënten. Concreet streeft men hiervoor naar complexen van kleine zeggenvegetaties, dottergraslanden, moerasspirearugten en natte ruigten die overgaan naar heischrale graslanden en kamgraslanden op de valleiflanken. In het samenvloeiingsgebied van Dommel en Bolisserbeek moeten de habitats van veldrusgraslanden eveneens uitbreiden tot een duurzaam in stand te houden oppervlakte en ingebed worden in een halfnatuurlijke vallei met valleibossen, laagveen en extensieve graslanden.
- Op lange termijn streeft men naar hervestiging van beekprik in de Dommel en Bolisserbeek.
- De valleibossen ontstonden spontaan door verbossing van beekdalhooilanden en hebben door hun relatief jonge leeftijd doorgaans nog een zwak ontwikkelde structuur. Lokaal zorgen zones met verspreide weekendverblijven voor versnippering en verstoring van de waterhuishouding. Op het niveau van de SBZ streeft men globaal naar een toename van de actuele oppervlakte van ca. 286 ha valleibos. Lokaal habitatverlies van elzenbroekbos in functie van laagveenherstel wordt elders gecompenseerd door natuurlijke verbossing.

Doelstellingen

- Belangrijkste doelstelling is herstel van een hydrologisch intact beekdalsysteem voor Dommel en Bolisserbeek met een natuurlijk meanderende beek (habitatype 3260). Uitbreiding van dat habitatype is mogelijk door structuurherstel, herstel van het beekbodempil, verbetering waterkwaliteit en exotenverwijdering. Tegelijkertijd wordt dan ook het knelpunt van verdroging opgelost en kan de kwaliteit van de verschillende habitattypen op veen in de vallei verbeteren.
- Zowel voor Bolissersbeek als Dommel wordt de landschappelijke versnippering opgeheven door grote aaneengesloten elzenbroekbossen (91E0) af te wisselen met mozaïeken van laagveen (7140_meso), veldrusgraslanden (6410_ve) en soortenrijke graslanden en regionale biotopen. In de vallei van de Dommel en Bolisserbeek komt een groot veenpakket voor van ongeveer 180 ha. De graslanden zijn belangrijk in het mozaïeklandschap als foerageergebied voor wespandief en blauwborst.
- Knoflookpad: versterking van de populatie, dat wil zeggen een toename van de actuele populatiegrootte tot een bronpopulatie in de bovenloop van de Bolisserbeek (Bomerheide, Resterheide), in de bovenloop van de Dommel ter hoogte van Mullenbenden en Molhem.

Prioritaire inspanningen

1. Herstel van de natuurlijke beekstructuur

In de verschillende beken (Zwarte beek, Dommel-Bolisserbeek, Grote Nete, Broekbeek, Helderbeek en Grote beek) is rechtekking van de beken, verdiepte ligging, grondige ruimingen, draineringen en deels ook mijnverzakkingen de

oorzaak van verdroging van grondwaterafhankelijke laagveenvegetaties en broekbossen. Het leefgebied van beekprik, ijsvogel en de verspreiding van vlottende waterranonkelvegetaties is aangetast door slechte structuurkwaliteit van de beken. Naast het plaatselijk verhogen van het beekbodempol, ruimte voor hermeandering, opheffen van vismigratieknelpunten is een aangepast ruimingsbeleid noodzakelijk. Na herstel moeten spontane evolutie van de beeklopen de regel worden. (...)

De deelbekkenbeheerplannen van de Dommel voorzien projecten ter optimalisering van de overstorten en sanering van lozingspunten. Zo is in de Peerderloop een integraal project voor de herwaardering van de Peerderloop. Dit omvat het inrichten van een groene randvoorzieningen ter hoogte van het overstort en terugdringen van verdunningsknelpunten ter hoogte van Op de Kippen.

2. Buffering van voedselarme habitats

Het brongebied van Zwarte beek en de bovenloop van de Bolisserbeek spelen een cruciale rol in de duurzame instandhouding van de laagveenhabitats en beekprikpopulatie in dit beekdal, waarvoor de SBZ op Vlaams niveau essentieel is. (...) Het behoud en de ontwikkeling van laagveenhabitats en beekprikpopulatie vergt een goede waterkwaliteit van grond- en oppervlaktewater, natuurlijke hydromorfologisch beekregime qua debiet en sedimenttransport.

3. Herstel van laagveencomplex in samenhang met heischraal grasland

Het realiseren van een ecologisch samenhangend geheel van hoog kwalitatieve kleine zeggenvegetaties, veldrusgraslanden en heischrale graslanden in de verschillende beekvalleien (Zwarte beek, Grote Nete en Dommel-Bolisserbeek) vergt grote aaneengesloten oppervlakten, een natuurlijke hydrologie en een aangepast maaibeheer. De gradiënten in de vallei (heide op zand; heischraal op overgang zand-veen; kleine zeggenvegetaties op veen) moeten maximaal hersteld en/of ontwikkeld worden om het voorkomen en areaal van tal van soorten veilig te stellen. De veenlichamen dienen integraal beschermd te worden. (...) De veraarding van het veen dient gestopt te worden en het proces van veenvorming dient maximaal gestimuleerd te worden. Dit kan door herstel hydrologie, dempen van drainagegrachten, draineringen en voldoende intensief maaibeheer. Om het maaibeheer te kunnen uitvoeren is inzet van speciale aangepaste maa- en afvoercombinaties noodzakelijk en dienen de terreinen zo ingericht te worden, dat het maaibeheer zo efficiënt mogelijk op terrein uitgevoerd kan worden. Het begrazingsbeheer dient aangepast te worden, waarbij begrazing op veenpakketten tot een minimum beperkt dient te worden (vertrappeling van veen leidt tot uitbreiding van pitrus). (...)

4. Kwaliteitsvolle habitats als leefgebied van soorten

De SBZ bestaat hoofdzakelijk uit voedselarme habitats (heide en heischrale graslanden, vennen, laagveenvegetaties, alluviaal bos). Deze voedselarme habitats vergen aanvoer van nutriëntarm oppervlakte- en grondwater. Door de habitats te verweven met soortenrijke graslanden en regionale belangrijke biotopen wordt niet alleen de kwaliteit van de habitats verbeterd, maar fungeren ze ook als foerageergebied voor vleermuizen, wespandief, grauwe kiekendief, grauwe klauwier en als biotoop voor diverse amfibieën. Dit vergt een behoud van het graslandbeheer en kwaliteitsverbetering van de soortenrijke graslanden en regionaal belangrijke biotopen. Daarnaast streeft men naar behoud en herstel van Kleine landschapselementen zoals poelen en structuurrijke houtkanten. De mogelijkheden voor samenwerking met betrokken landbouwers en terreinbeherende verenigingen dient onderzocht te worden.

Uit besluit S-IHD SBZ-V Peer, meer bepaald de doelen voor soorten met leefgebied in SBZ-V dat niet overlapt met SBZ-H:

Bocagelandschap van kleinschalige akkers en weilanden en kleine landschapselementen

- Het biotoop van ortolaan in de Kempen bestond uit akkerbouwgebieden op droge zandgronden met een kleinschalige afwisseling van winterrogge, wintergerst, haver, zomergerst, aardappelen en hakvruchten, binnen een rijk gestructureerd landschap met houtkanten, bomenrijen (vooral zomereik) en bosjes. In kleinschalige landbouwgebieden verdwenen akkeronkruiden door een toenemend gebruik van herbiciden en de omvorming van graanakkers naar maïsakkers. Extensief beheerde elementen zijn verdwenen waardoor er geen foerageermogelijkheden meer overbleven. Door het verdwijnen van houtkanten en verspreide bosjes verdwijnen vele broedgelegenheden, ook voor geelgors en zomertortel.
- Binnen de Vlake van Peer is de concentratie kleine landschapselementen overal betrekkelijk hoog (2-8 km/100 ha) gebleven in vergelijking met andere landbouwgebieden. De centrale zone tussen Peer, Helchteren en Meeuwen-Gruitrode heeft duidelijk een hogere dichtheid aan kleine landschapselementen en middelgrote percelen (tot 2 ha). Ook het gebied Mollembroekt heeft een hoge dichtheid aan kleine landschapselementen en verspreide bosjes en de landbouw is er nog kleinschaliger.
- Doelstelling Ortolaan
 - o Oppervlakte- en populatiedoelstelling: Verbetering van de kwaliteit van het leefgebied in de kansrijke gebieden (delen van dit SBZ-V) voor ortolaan. Dit betekent het behoud van de actuele oppervlakte en kwaliteitsverbetering van de totale lengte en oppervlakte KLE's. Er is geen extra leefgebied noodzakelijk

voor de ortolaan. De kansrijke gebieden zijn het interfluvium van de Bolliserbeek en Dommel ten noorden van Peer en de landbouwgebieden met veel KLE's ter hoogte van de bovenloop van de Abeek en de zijbeken: Gielisbeek, Bullebeek, Hommelbeek. Een leefgebied met geschikte biotopen is gewenst. Minimum 120 km KLE's onder de vorm van bomenrijen, houtkanten en -wallen is aanwezig.

- o Kwaliteitsdoelstelling: Enkel indien de huidige, lokale inspanningen op grote schaal in de geschikte Kempense terreinen worden toegepast, is succes op langere termijn mogelijk. Verbetering van de kwaliteit van het leefgebied in de kansrijke gebieden door:
 - 1° terugdringen van gebruik van bestrijdingsmiddelen in perceelsranden;
 - 2° behoud/herstel van kleinschalig akkerlandschap (graangewassen en hakvruchten) op hogere zandgronden met een hoge dichtheid van houtkanten en bomenrijen (eik).

Prioritaire inspanningen

3. Behoud en herstel van het leefgebied van ortolaan

Er zijn geen populatiedoelstellingen opgenomen voor de ortolaan. Het herstel van het leefgebied van ortolaan is mogelijk door de volgende maatregelen:

- 1° behoud en herstel van kleinschalig akkerlandschap (met graangewassen, hakvruchten) op hogere zandgronden met een hoge dichtheid aan houtkanten en bomenrijen (eik);
- 2° het terugdringen van gebruik van bestrijdingsmiddelen in perceelsranden.

Dit is minstens nodig in 2 prioritaire gebieden langsheen de Dommel- en Abeekvallei. Het gaat om het gebied aan de samenvloeiing tussen Bolliserbeek en Dommel (Mollembroekt) en het gebied nabij de bovenlopen van de Abeek: Gielisbeek, Bullebeek, Hommelbeek. Deze gebieden vormen een samenhangend geheel met de beekvalleien.

5. Minimaal behoud van de oppervlakte natuurelementen

Om de kwaliteit van de leefgebieden van verschillende soorten op peil te houden is het minimaal behoud nodig van de oppervlaktes RBB's, kleine landschapselementen en andere biologisch minder waardevolle tot waardevolle vegetaties, waaronder de historisch permanente graslanden, conform de BWK.

Stroomgebiedbeheerplannen Schelde en Maas 2016-2021

Zie deelgebied 1.

Vastgestelde landschapsatlas

De ankerplaats "Valleien van Dommel en Bolisserbeek" werd bij ministerieel besluit van 5 december 2013 definitief vastgesteld en is te beschouwen als een landschapsatlasrelict van de vastgestelde landschapsatlas.

De Dommel heeft een typisch en erg gaaf bewaard venig beekdal waar later in de veenuitgravingen talrijke visvijvers werden aangelegd. De oorspronkelijk bevoede graslanden zijn vaak verruigd en nu gekenmerkt door elzenbroekbos. In de beekvallei zijn nog een aantal onderslagmolens bewaard en de omgeving wordt gekenmerkt door houtkanten, bomenrijen en sloten als perceelsscheiding.

Verspreid in de beekvallei liggen talrijke voorbeelden van voornamelijk 19de-eeuwse, langgestrekte hoeven als restanten van de traditionele bebouwing. In de omgeving van de oude woonkernen komen uitgestrekte plaggenbodems voor. Naast de karakteristieke Maria-kapelletjes bij vrijwel elk kruispunt, zijn er enkele grote kapellen die teruggaan tot de 8ste eeuw.

In het aanduidingsbesluit zijn de verschillende waarden van het landschapsatlasrelict geduid.

Natuurwetenschappelijke waarde

- De Dommel en Bolliserbeek ontspringen op het Kempisch Plateau en hebben zich ingesneden in de puinegelafzetting van de Maas. Het interfluvium tussen de Dommel en de Bolliserbeek enerzijds en tussen de Dommel en de Peerderloop anderzijds vertoont hierdoor een convex relief. Samen met de asymmetrische dalvorming verleent dit de streek, binnen het bestek van Noord-Limburg, een relatief merkwaardig geomorfologisch aspect.

- In de valleien komen naast grote laagveengebieden enkele beperkte, en voor laag- en midden-België uiterst zeldzame, hoogvenen voor. De grote landschappelijke differentiatie maakt van de Dommelvallei een floristisch en avifaunistisch rijk gebied. Het voorkomen van een grote verscheidenheid aan roofvogels duidt op een rijk en gaaf ecosysteem.

Historische waarde

- In de omgeving van de oude woonkernen (Wijchmaal, Mollem, Voort, Kleine Brogel) komen plaggenbodems voor als bevoorrechte getuigen van een eeuwenoud landbouwsysteem. De dikke humeuze bovenlaag wijst op een oude cultuurtechniek en een vroege ontginning. Deze akkercomplexen hebben daarenboven een sterke ruimtelijke relatie met andere landschapselementen uit dit landbouwsysteem (heide, gemeenschappelijke akkers, driesen en driftwegen). In de nederzettingsspatronen en percelering kunnen nog de verschillende fasen van de ontginningsgeschiedenis afgelezen worden.
- Het driesdorp Wijchmaal getuigt mogelijk van de Frankische landname. De Groenewoudstraat is een mooi voorbeeld van een straatnederzetting ingeplant op de rand van de alluviale vlakte wat het gemengd karakter van het landbouwsysteem weerspiegelt. De nederzettingen Mollem Hoksent en Blijlever worden gekenmerkt door grote rechthoekige historisch stabiele percelen, met lengtes loodrecht op de straat en oude rijhoeven op regelmatige afstand. Dit patroon typeert de heideontginningsnederzettingen.
- De langgestrekte hoeven worden gekenmerkt door een klassieke indeling met potstal die verwijst naar het Kempisch landbouwsysteem, gebaseerd op veeteelt en akkerbouw en gericht op zelfvoorziening. De meeste hoeves worden langs de westkant beschermd door een bomenrij. Naast hun architectuurhistorische waarde, getuigen deze hoeven van de verspreide bebouwing in afgelegen gebieden, kenmerkend voor de Kempische nederzettingsgeschiedenis.
- Eveneens een typisch Kempisch landschapselement zijn de houtwallen als perceelsscheiding, de hagen en de hakhoutbosjes. Al deze elementen zijn relict van de kleinschalige landbouw die hier zeer lang domineerde. (...)
- Op de Dommel liggen meerdere watermolens waarvan de oudste vermeldingen dateren uit de 8ste eeuw wat uniek is voor België. Voor de inrichting van de molens moest de beekbedding verhoogd worden en werd de loop rechtgetrokken.
- Zowel in de beekvalleien als op de randen werden archeologische sporen aangetroffen die wijzen op een vroege bewoningsgeschiedenis. Zowel in het gehucht Mollem als in de Schansheide werden grafvelden aangetroffen met grote en kleine grafheuvels uit het neolithicum en de bronstijd met sporen van herbruik in latere perioden. Naast grafvelden werden ook sporen van landbouwactiviteit uit de metaaltijd aangetroffen, de zogenaamde celtic fields. Op de zandgronden op de rivieroeveren werden ook sporen van Romeinse aanwezigheid teruggevonden.

Esthetische waarde

- Het landschap van de Dommelbeek is getekend door eeuwenlange kleinschalige landbouw die zorgde voor een grote verscheidenheid met graslanden in de lager gelegen vochtige delen en akkers op de hogere droge gronden afgewisseld met houtkanten en struwelen.
- Het specifieke convexe reliëf met asymmetrische dalen, de talrijke gradiënten en het assortiment van landschapselementen (houtwallen, solitaire bomen, bomenrijen en -groepen, akkers, vennen, sloten als perceelsscheiding enzoverder) bieden een hoge esthetische belevingswaarde.

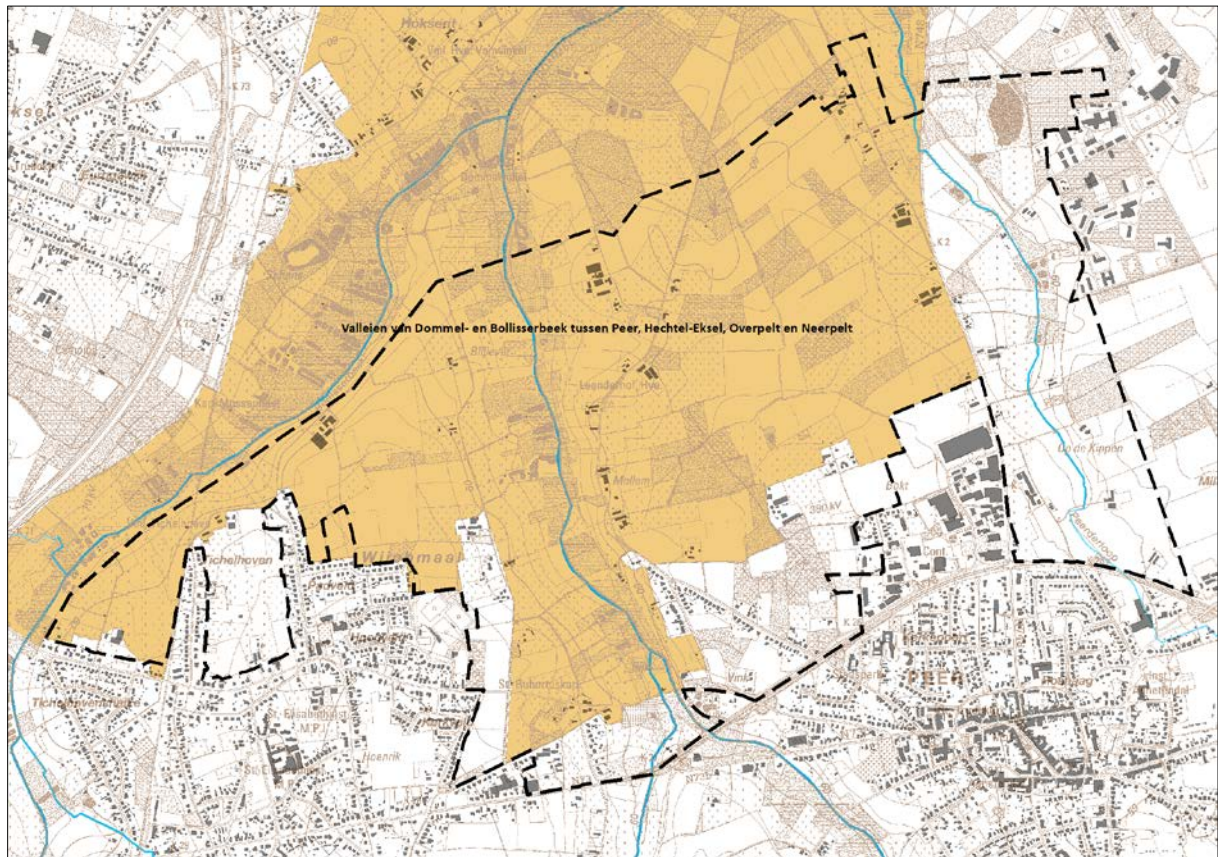
Sociaal-culturele waarde

- Rond de archeologische site van de prehistorische grafheuvels te Mollem werd een educatief wandelpad uitgewerkt met infopanelen. (...)
- Rondom de verschillende kapellen heeft zich een zekere vorm van volksdevotie ontwikkeld. De jaarlijkse Sint-Hubertusviering in de gelijknamige kapel gaat gepaard met een veemarkt en zegening van de dieren. (...)

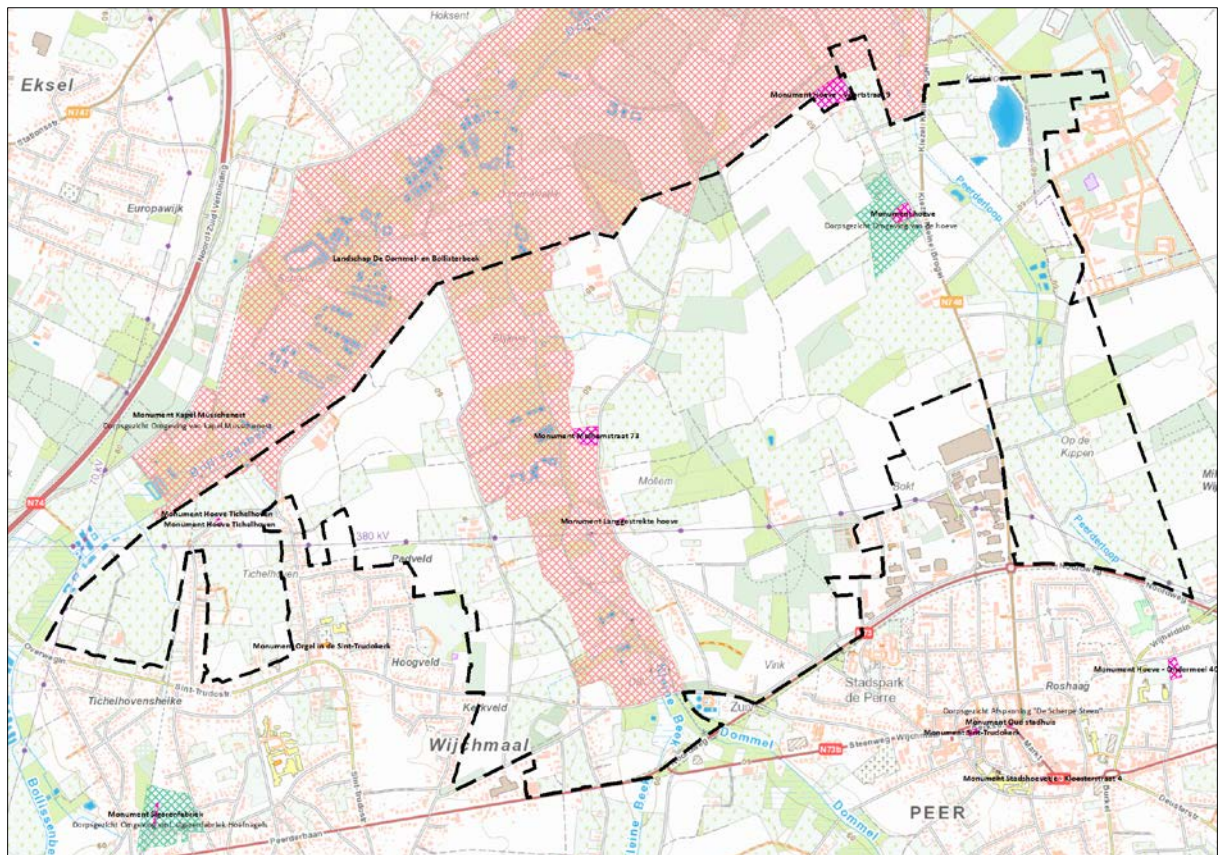
Ruimtelijk-structurende waarde

- De bedding van de Dommel en Bollisserbeek en van de Peerderloop is determinerend voor de opbouw van het omringende landschap. De oude landbouwgronden liggen op de hogere zandige gronden en de historische nederzettingsspatronen liggen net op de rand van de alluviale vlakte, op de overgang van de akkers naar de vochtige beekvallei. Het interfluvium vertoont een convex reliëf en de asymmetrische dalvorming verleent het landschap een bijzonder uitzicht. De oude spoorweg met recent aangelegd fietspad vormt een duidelijke westgrens.

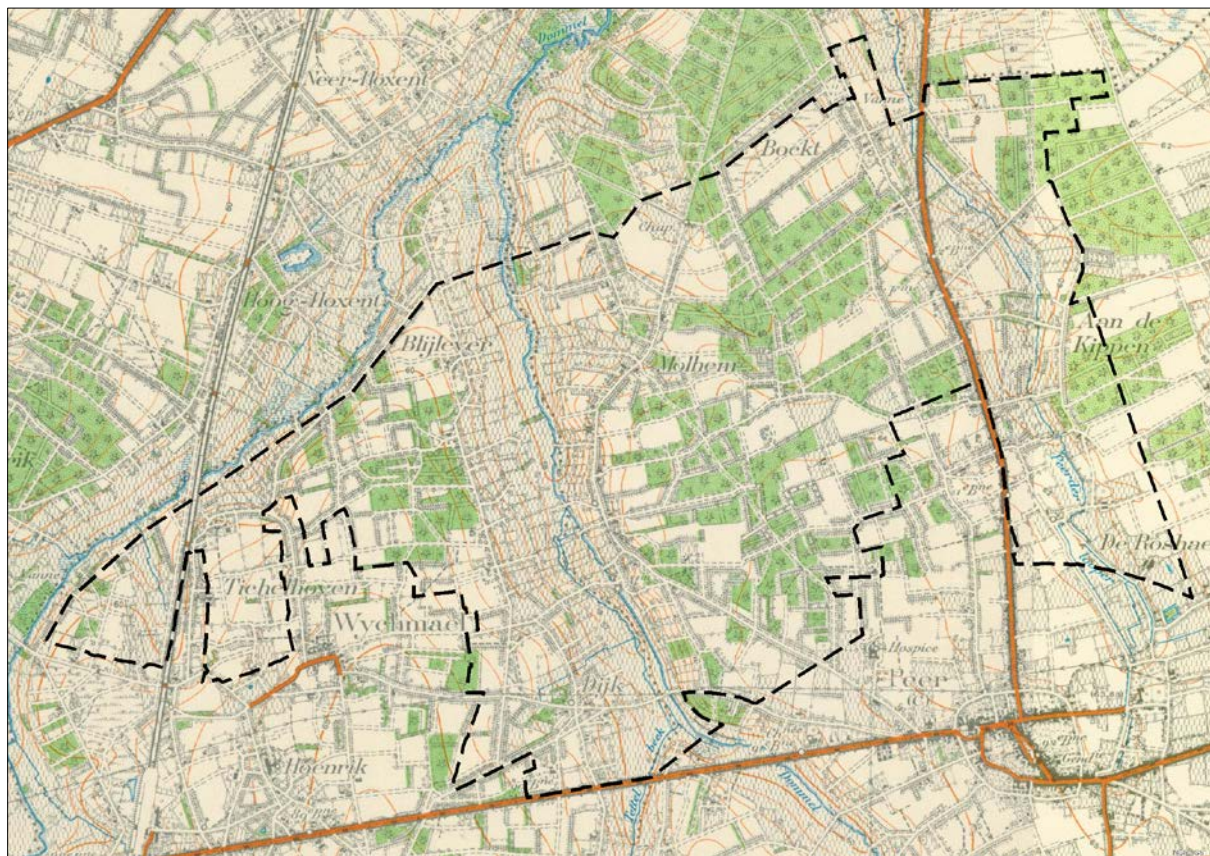
Figuur 40. Bestaande juridische toestand: vastgestelde landschapsatlas

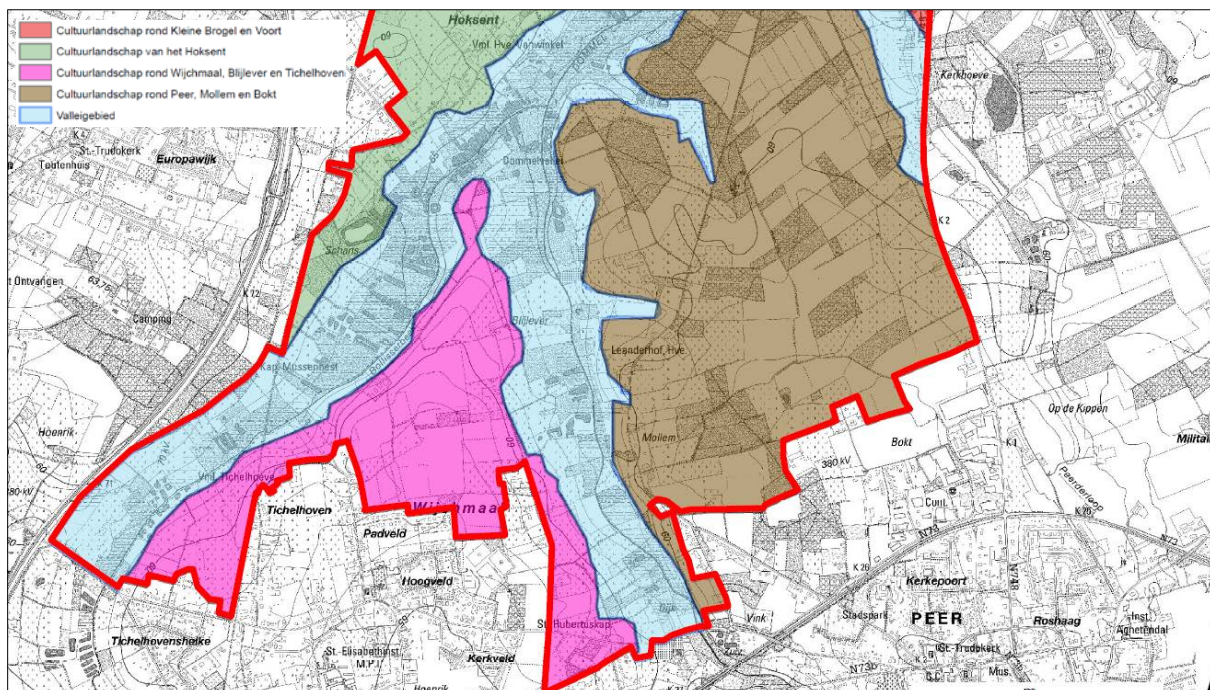
Figuur 41. Bestaande juridische toestand: beschermde landschappen, stads- en dorpsgezichten en monumenten

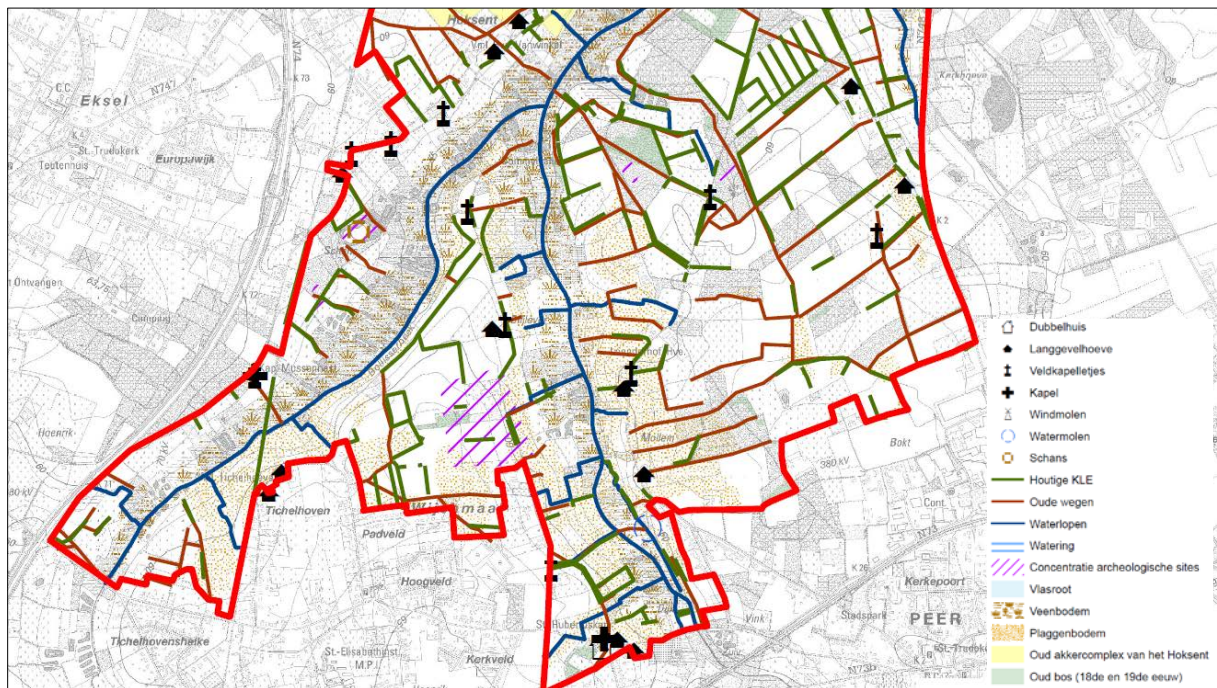
Figuur 42. Historische toestand: topografische kaart 1939

Figuur 43. Deelgebieden vastgesteld landschapsatlasrelict

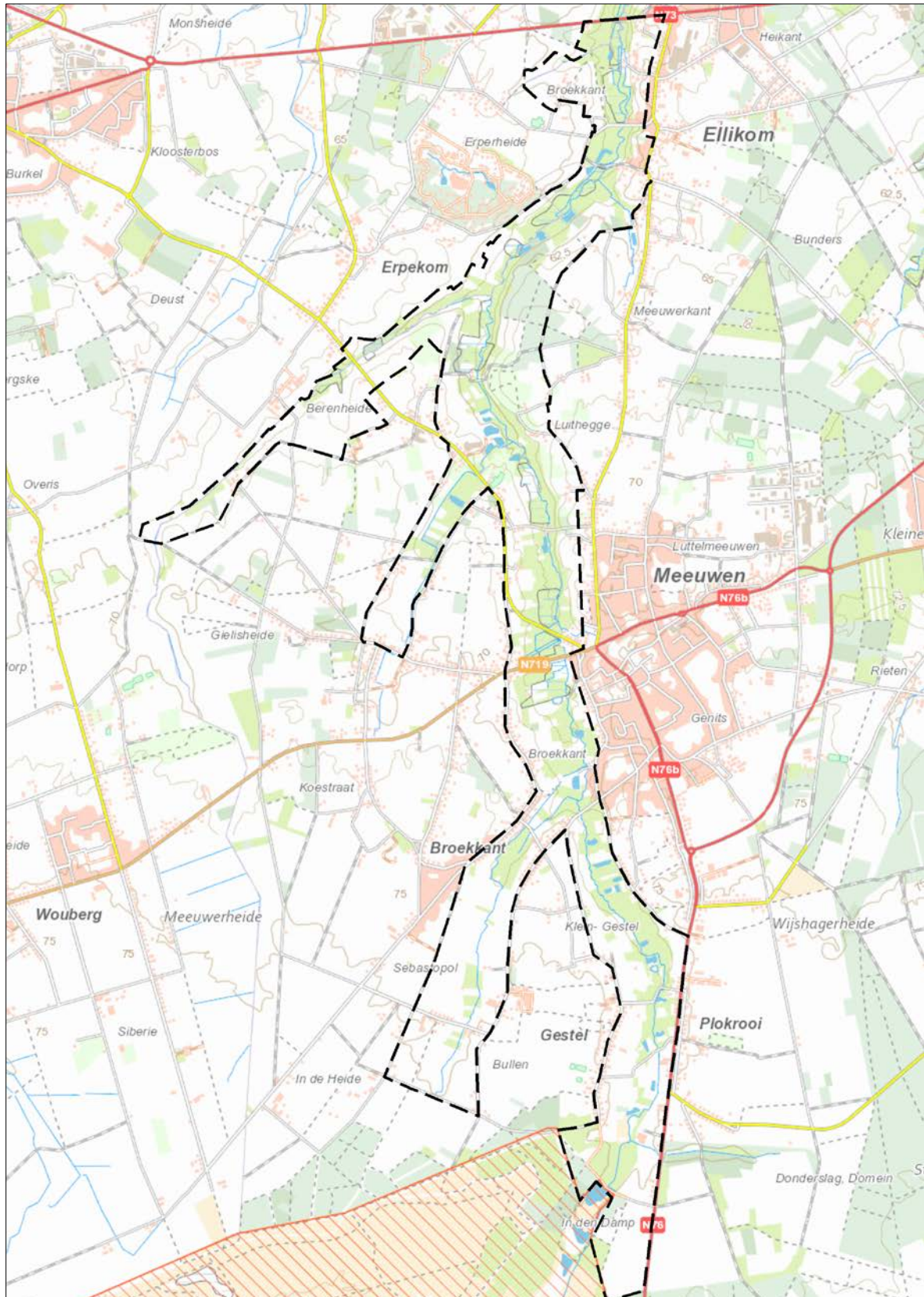
Figuur 44. Landschapskenmerken vastgesteld landschapsatlasrelict

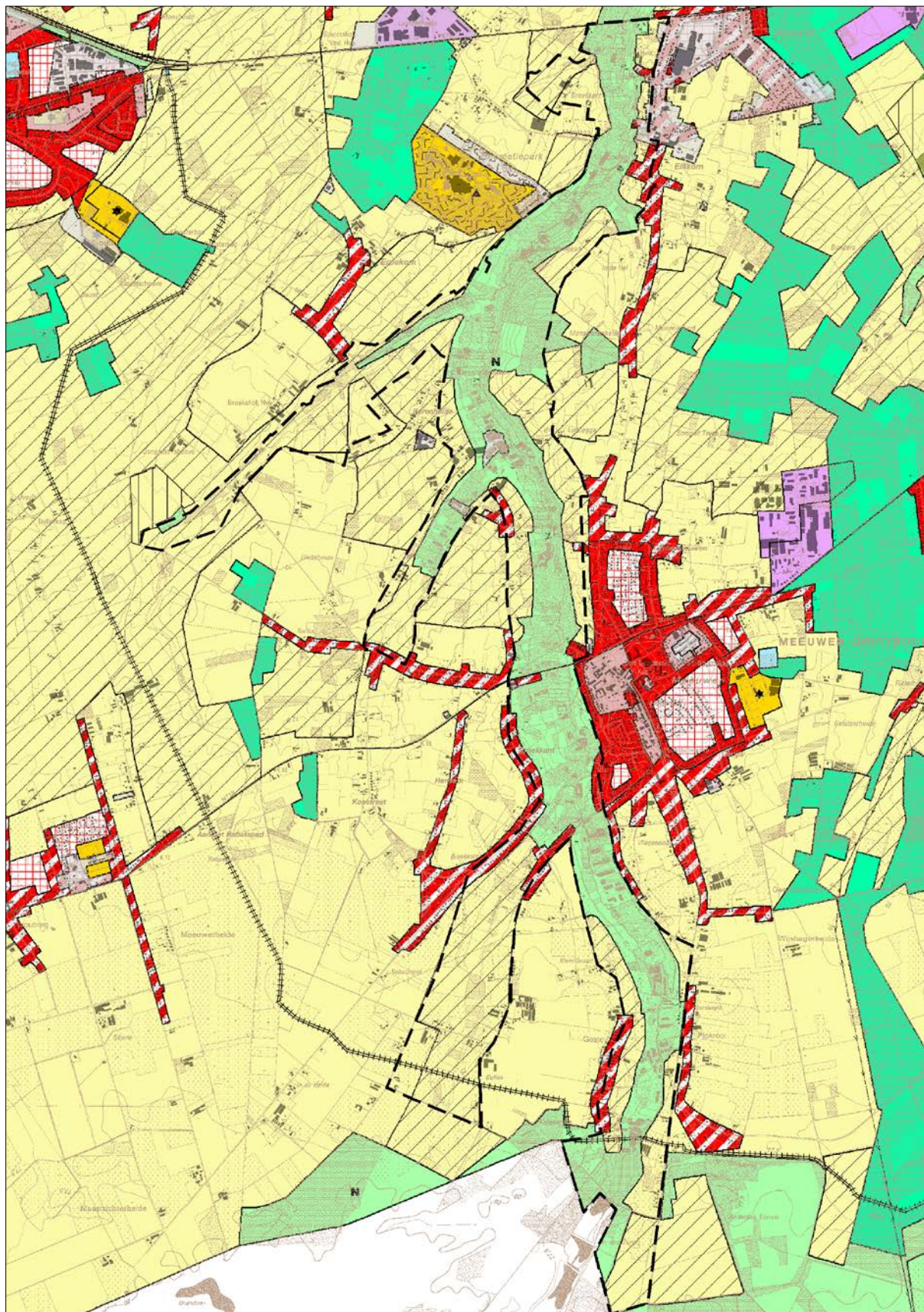
3.4 Vallei van de Abeek en zijlopen

Het gebied omvat de vallei van de Abeek en een aantal zijlopen (Bullenbeek, Hommelbeek, Gielisbeek) tussen het militair domein en de N73 (Peer-Meeuwen).

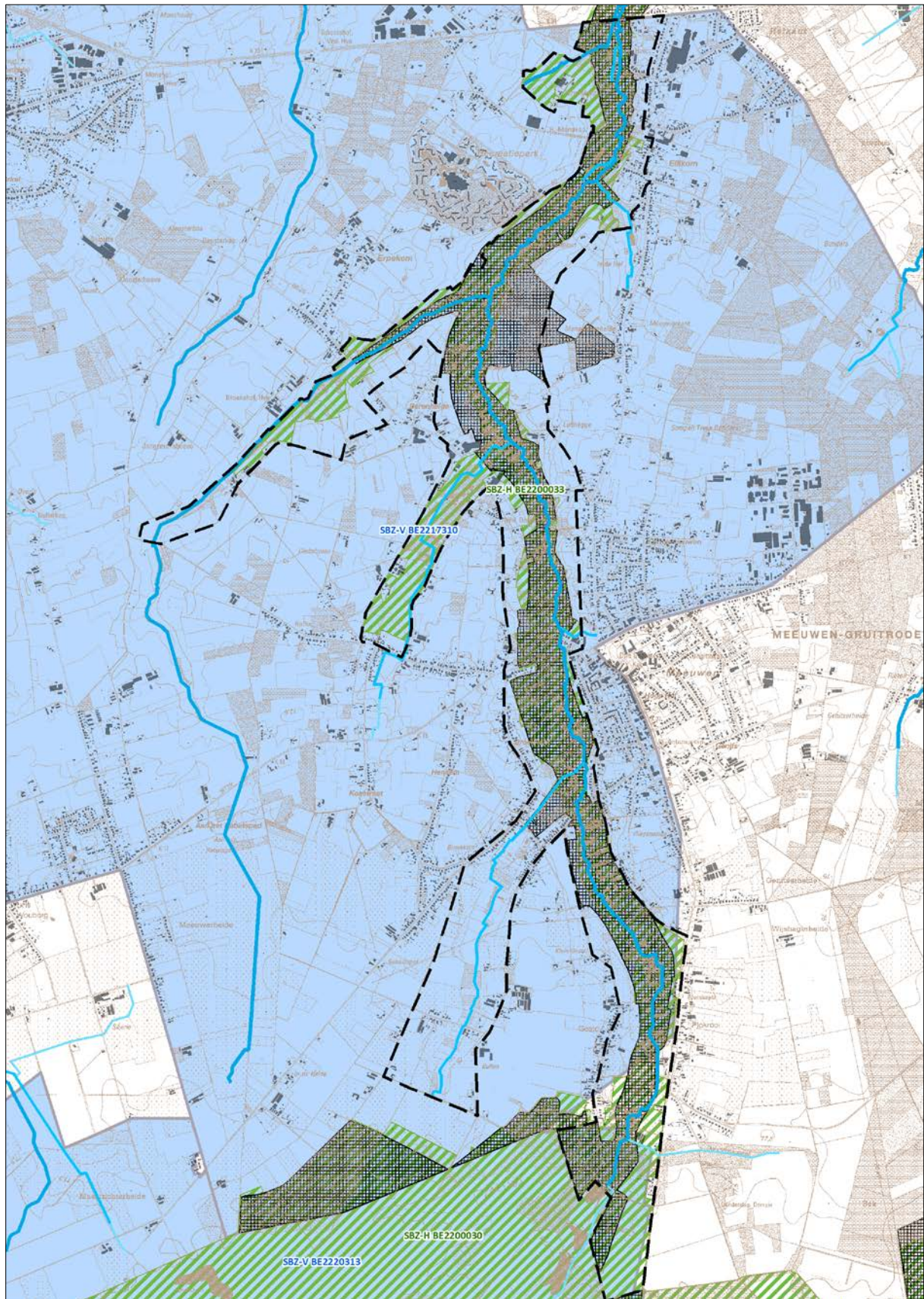
Figuur 45. Abeek

Figuur 46. Bestaande juridische toestand: gewestplan en gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen

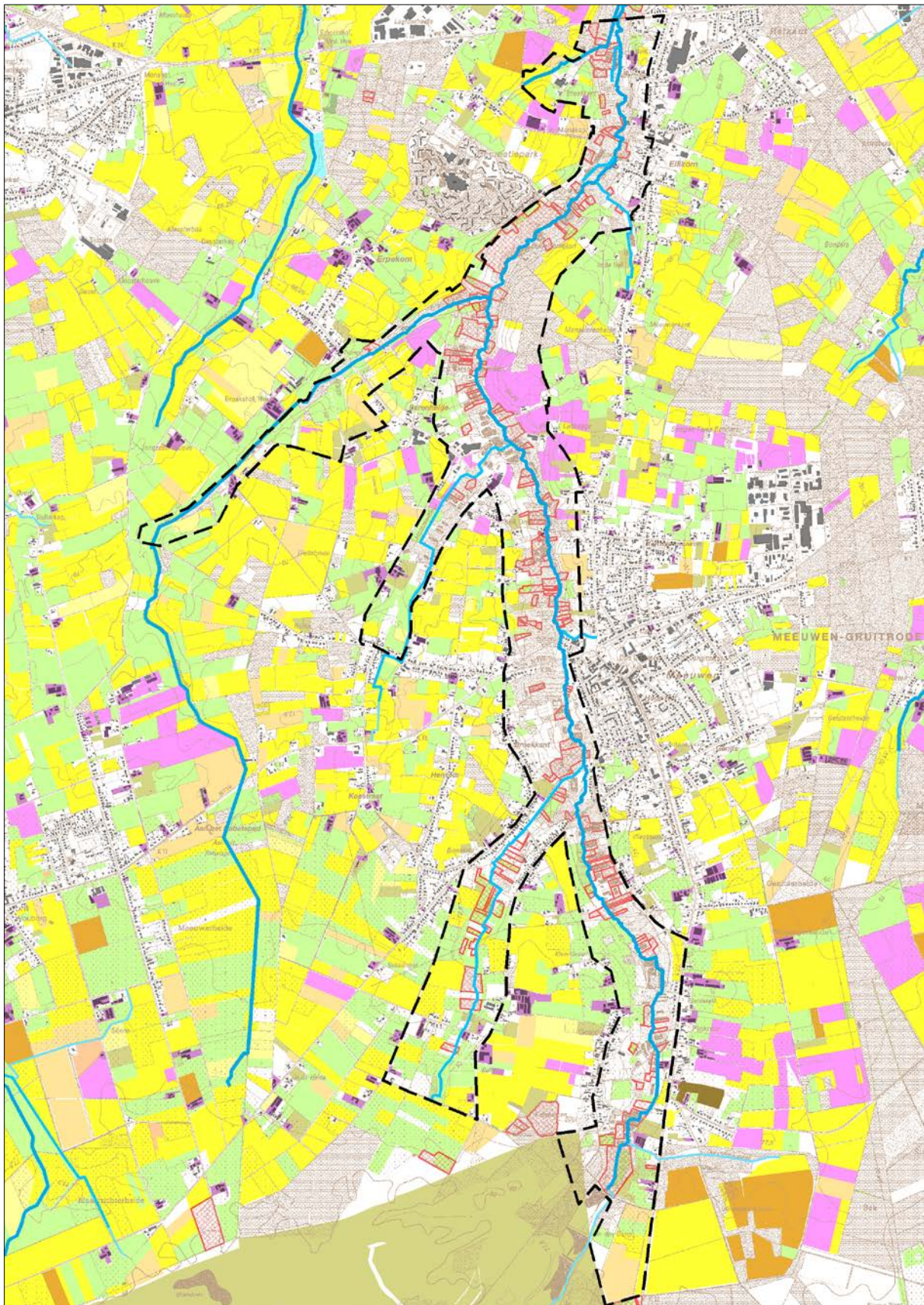

Figuur 47. Bestaande juridische toestand: Natura 2000 en Vlaams Ecologisch Netwerk

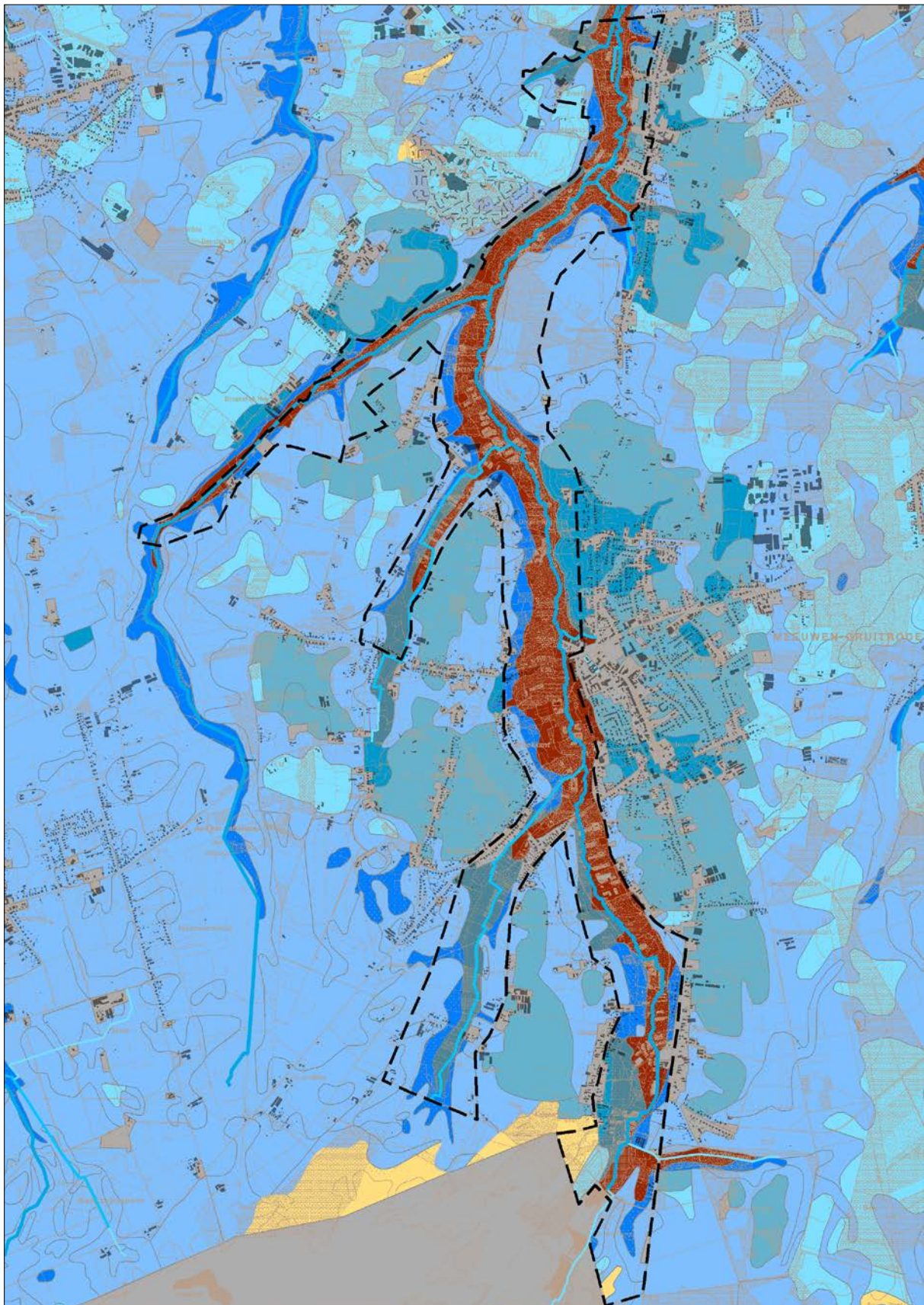

Figuur 48. Orhotfoto

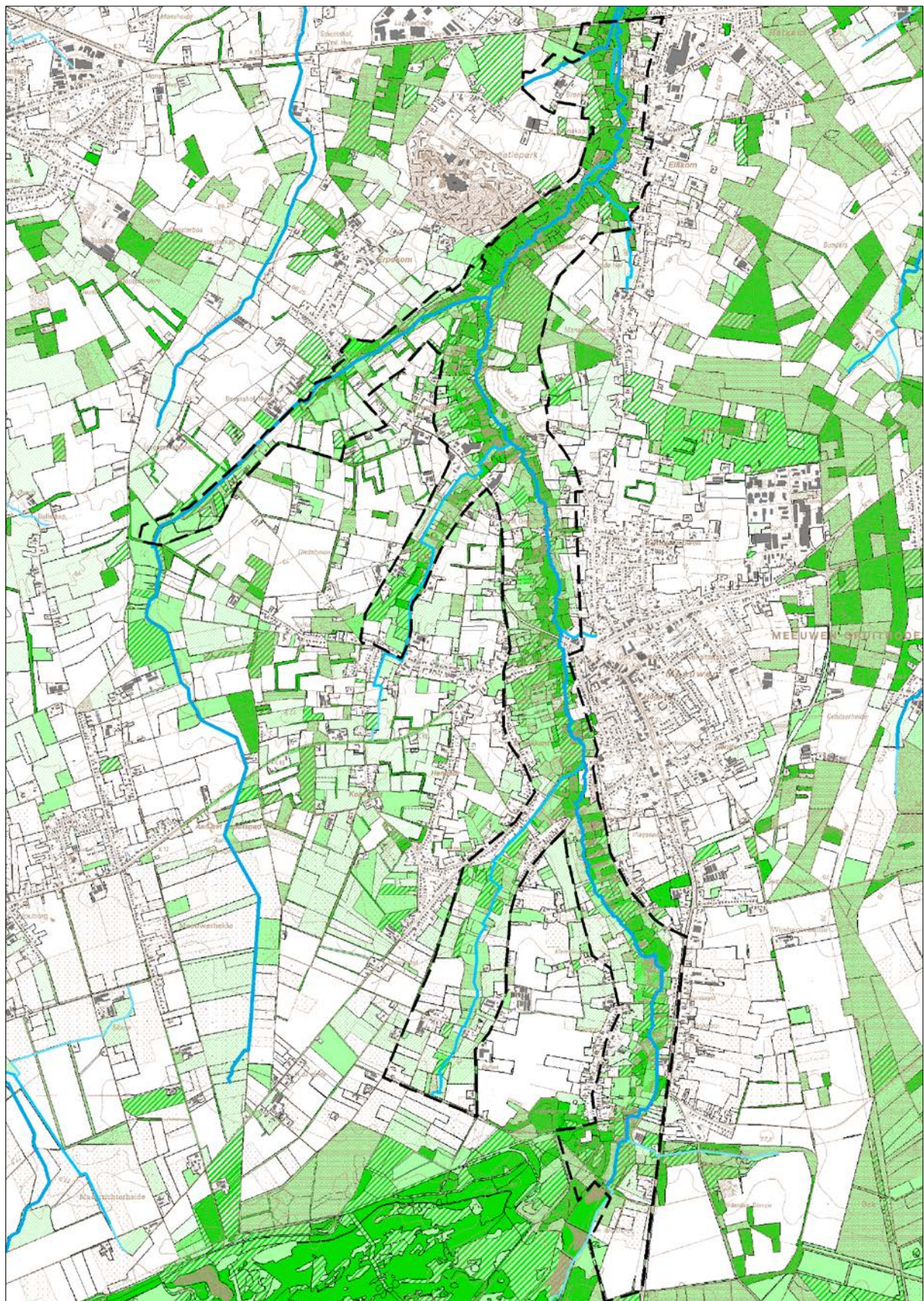
Figuur 49. Landbouwgebruikspercelen (2016) en erkende natuurrreservaten

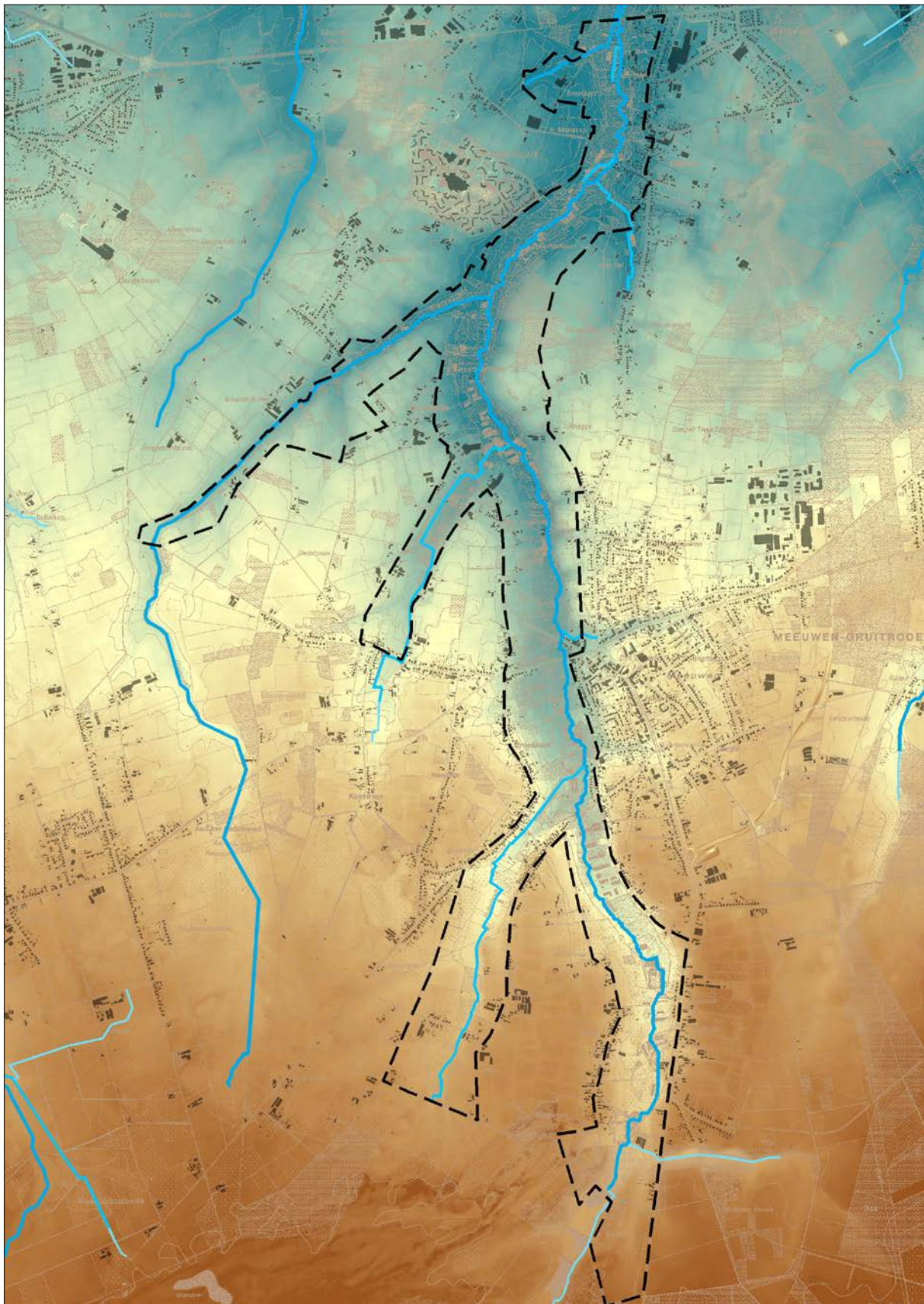
Figuur 50. Bodemkaart

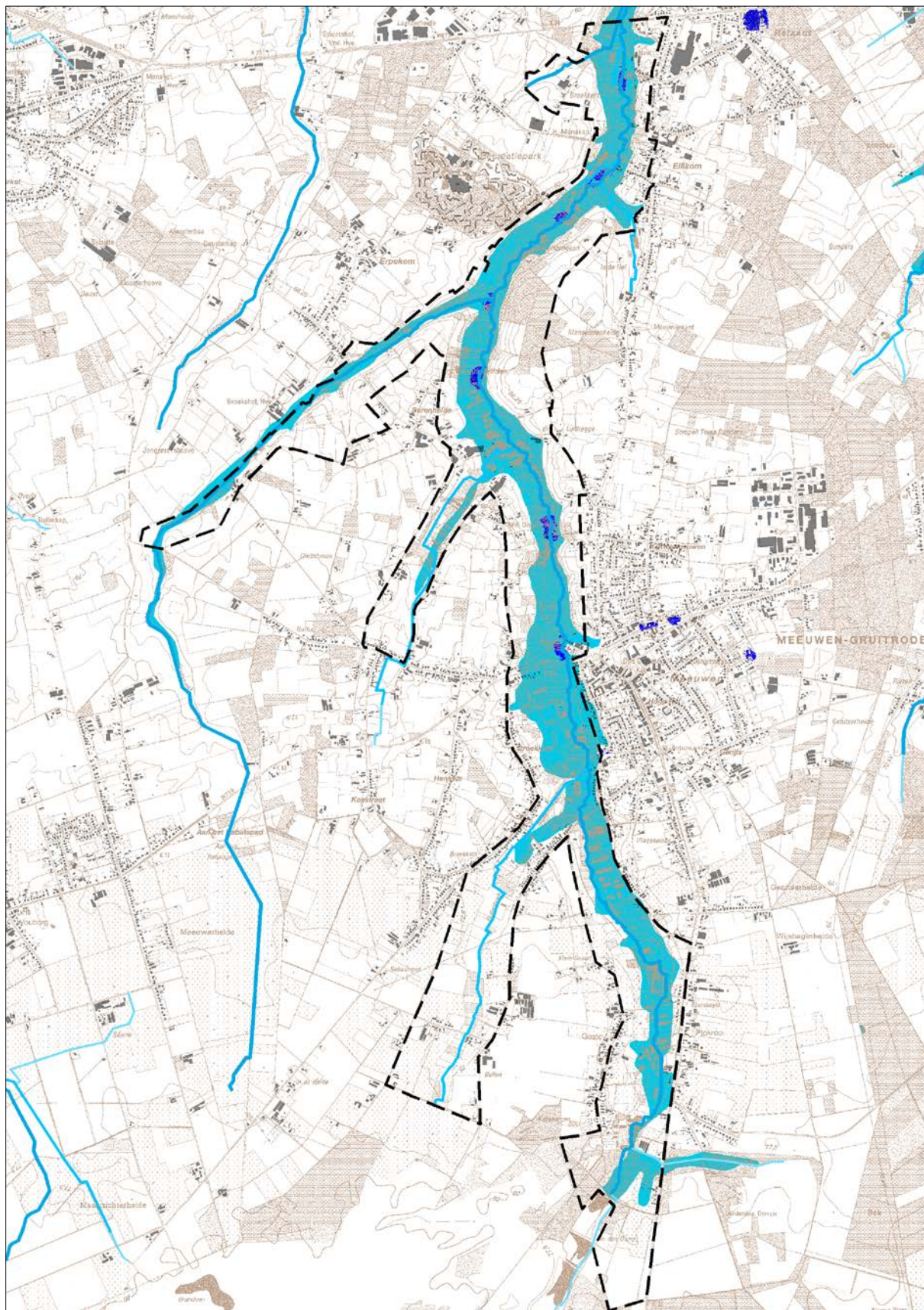
Figuur 51. Biologische waarderingskaart (deels INBO 2017)

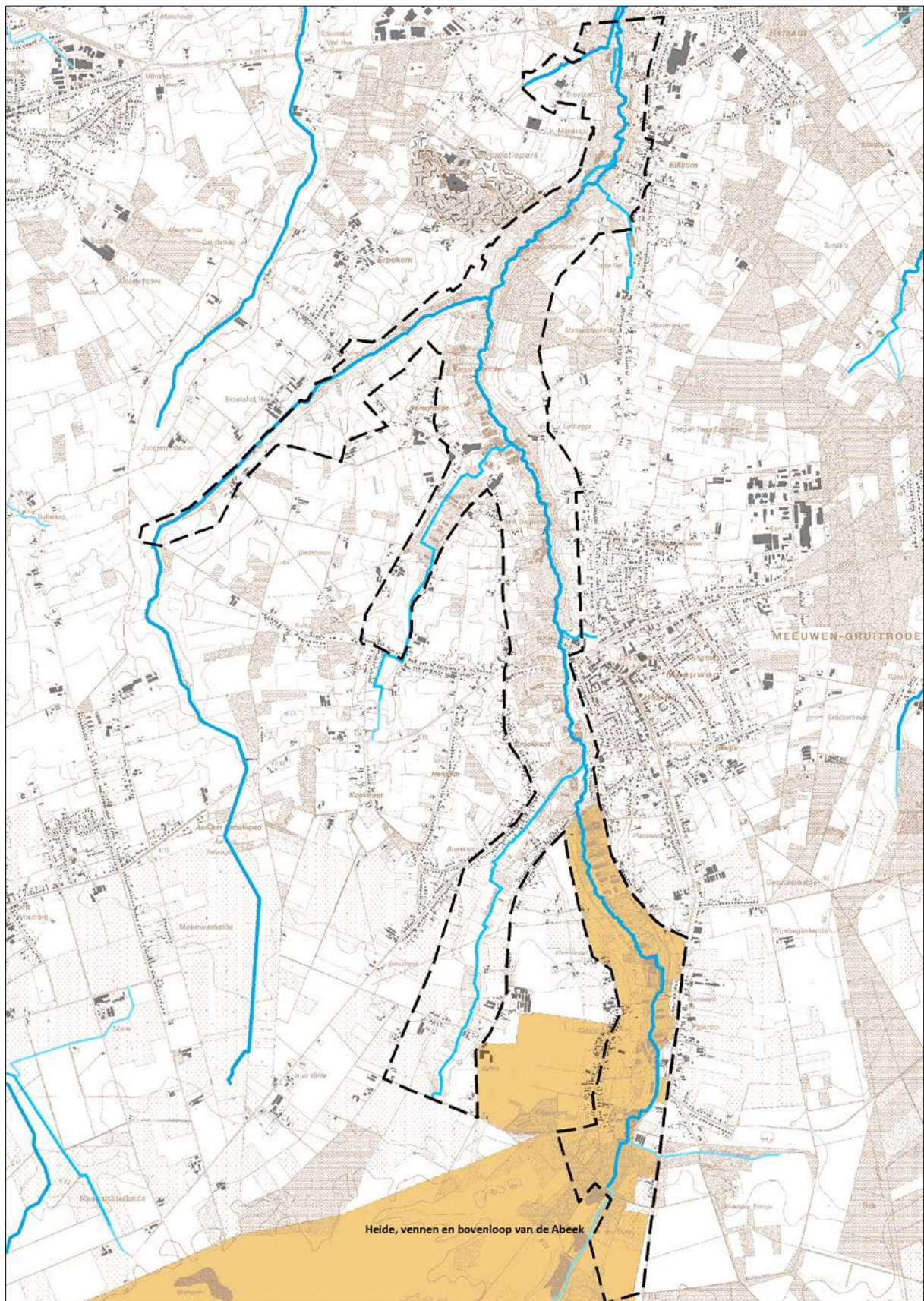
Figuur 52. Hoogteligging

Figuur 53. Overstromingsgevoelige gebieden (watertoetskaart 2014)

Figuur 54. Vastgestelde landschapsatlas

Europese natuurdoelen

De valleien van de Abeek, Itterbeek, Warmbeek en Dommel bestaan tegenwoordig uit een mozaïek van broekbossen, vijvers en natte hooilanden. Het habitatrichtlijngebied van de Abeekvallei vormt een snoer van natuurgebieden: de Abeekvallei vanaf het militair domein, Smeethof, De Luysen, St-Maartensheide, Stamprooierbroek, Hasselterbroek, Grootbroek, Zuurbeekvallei en De Zig. Deze gebieden bestaan grotendeels uit gevarieerde moeras- en heidegebieden.

Het “moeraslandschap” in deze gebieden wordt onderverdeeld in drie grote eenheden namelijk het vijverlandschap, het beekdallandschap en het laagveencomplex. Onder het vijverlandschap valt open water met aan de randen verlandingsvegetaties zoals riet, zeggevegetaties, dotterbloemgraslanden, gaelstruwelen, galigaan... Dit vormt het leefgebied voor een aantal moerasvogels zoals de Roerdomp, Woudaap, Porseleinhoen, Bruine kiekendief, Blauwborst. Het beekdallandschap bestaat uit een mozaïek van beekvegetaties, elzenbroekbossen, natte ruigtes, dotterbloemgraslanden... Dit is o.a. het optimale leefgebied voor enkele Europese vissoorten. Het laagveencomplex omvat vooral het biotoop van laagveen.

Moeraslandschap

- Voor het beekdallandschap wordt er gestreefd naar een mozaïek van elzenbroekbossen (91E0), ruigtes (6430), laagveen (7140) en het beekhabitat (3260) met vissen zoals Beekprik, Bittervoorn en Grote modderkruiper. Op de open plekken in de elzenbroekbossen zullen buiten de Europese habitattypes ook steeds regionaal belangrijke biotopen (RBB's) zoals dotterbloemgraslanden (rbbhc), Gaelstruweel (rbbm), Wilgenstruweel (rbbf)... voorkomen en moeten blijven voorkomen gelet op de huidige sterke verwevenheid van Europese habitats en RBB's. Van deze doelstellingen profiteren ook soorten zoals Otter, Bever, Spaanse vlag, Blauwborst, Ijsvogel en de verschillende vleermuissoorten, maar ook verschillende habitattypische soorten zoals Waterspitsmuis, Kleine ijsvogelvinder, Grote weerschijnvlinder, Grote vos, Aardbeivlinder, Bosbeekjuffer, Beekrombout, Gewone bronlibel, Bruine korenbout, ... Deze doelstellingen worden vooral beoogd in al de beekvalleien van o.a. de Dommel-, Warmbeek-, Abeek-, Itterbeekvallei. Voor soorten als Beekprik is er een uitbreiding van 4-5 ha voorzien voor oeverzones noodzakelijk als buffering of om de beek ruimte te geven om te kunnen meanderen. Ook worden er uitbreidingen voorzien van 91E0 met in totaal 15% open plekken die tot 3 ha groot kunnen zijn. (...)
- Voor het realiseren van al deze doelstellingen is het herstellen van de natuurlijke waterhuishouding essentieel en zijn een goede water- en structuurkwaliteit van de waterlopen belangrijk. Een sterkte van het moeraslandschap is dat er veel variatie en overgang is tussen zowel de Europese habitattypes als de Regionaal Belangrijke Biotopen (RBB's) en dat deze verwevenheid ook behouden moet worden. Dit is ook van belang als leefgebied van zowel Europese soorten als een aantal habitattypische soorten. Daarom wordt er ook gestreefd naar zowel het behoud van die verwevenheid (gelet ook op het belang van de RBB's als buffering) en het minimaal behoud van deze RBB's en de huidige oppervlakte ervan. Deze RBB's zijn nodig om tot een goede lokale staat van instandhouding te kunnen komen van verschillende Europese soorten zoals Roerdomp, Woudaap, Bruine kiekendief (rbb mr : Rietland actueel 207 ha in SBZ-H en 192 ha in enkel SBZ-V, rbbhc: Dotterbloemgraslanden actueel 25 ha in SBZ-H en 15 ha in enkel SBZ-V), Porseleinhoen (Grote zeggevegetaties: rbb mc actueel 17 ha in SBZ-H en 18 ha in enkel SBZ-V), Blauwborst (Gaelstruweel rbb sm actueel 13 ha binnen SBZ-H).

Boslandschap

- Kwaliteitsverbetering op vlak van structuur. De boshabitats binnen dit SBZ hebben op dit ogenblik in veel deelgebieden een onvoldoende gevarieerde structuur. Door het toepassen van een natuurgericht bosbeheer in bossen zal het aandeel aan dikke bomen, dood hout, gevarieerde randen en open plekken op termijn toenemen. (...) Binnen de bosdoelstellingen worden er 10-15% open plekken voorzien die elk tot 3 ha groot kunnen zijn, deze kunnen zowel bestaan uit rbb's (dottergraslanden, moeraspirearugten, kleine en grote zeggevegetaties, gaelstruweel, vochtig wilgenstruweel, moerasbos van breedbladige wilgen...) als habitattypes zoals 4010, 4030, 6230, 6430, 7140 (bovenloop Abeekvallei). Deze variatie van open plekken en mantelzoomvegetaties zijn nodig voor een aantal Europese soorten zoals de verschillende vleermuissoorten, Spaanse vlag, Wespandief, Boomleeuwerik, Nachtzwaluw ... maar ook voor de habitattypische soorten zoals, Nachtegaal, Zomertortel, Hazelworm, Grote weerschijnvlinder, Grote vos, Kleine ijsvogelvinder, Bont dikkopje, Groentje, Kommavinder, (Spiegeldikkopje), Nachtpauwoog, Boswitje, Bruine eikenpage en Boskrekel. Een goede lokale staat van instandhouding van de waterafhankelijke habitattypes en soorten kan enkel gerealiseerd worden door het herstel van de natuurlijke waterhuishouding: een (lokaal) intact grondwatersysteem (voldoende kwel en beperkte ontwatering) en een kwaliteitsvolle beekstructuur met een natuurlijk overstromingsregime Met het oog op een goede waterkwaliteit dient men de inspoeling van nutriëntenrijk water zoveel mogelijk te vermijden of te beperken. Dit kan bepaalde maatregelen in de infiltratiegebieden vereisen. (...) Bij de broekbossen is de voornaamste kwaliteitsdoelstelling het herstel van de natuurlijke waterhuishouding en abiotiek. Bij het herstel van de waterhuishouding zijn voorafgaande studies nodig om te kijken hoever deze invloed reikt. Het bestrijden van exoten in de bossen blijft belangrijk.

- De realisatie van kwalitatief degelijke grote boshabitatkernen. De realisatie van een aantal grote en kwalitatieve boskernen, die een leefbare populatie bevatten van de grotere oppervlaktebehoevende habitattypische soorten, is een belangrijk streefdoel om een goede lokale staat van instandhouding te bereiken binnen dit SBZ-complex voor de boshabitats. (...) De realisatie van grote boskernen in mozaïek met open plekken in de alluviale sfeer (91E0) is van belang voor een belangrijke populatie van de Europese esoot Wespandief, en de verschillende vleermuissoorten maar evenzeer voor tal van andere habitattypische soorten van natte bossen, zoals Wielewaal, Matkop, Nachtegaal, Goudvink, Kleine IJsvogelvlied, Grote weerschijnvlied etc... Kernen van deze alluviale bossen worden voorzien in het Grootbroek, in de Abeekvallei en in de Itterbeekvallei. Deze dienen voor een goede lokale staat van instandhouding van de habitattypische soorten minstens 150 ha groot te zijn. Waar mogelijk wordt er eerst gestreefd naar deze grote kernen door middel van omvorming van niet habitatwaardig bos naar habitatwaardig bos. Vervolgens zal door effectieve uitbreiding deze grote kernen vervuld worden.
- Het degelijk bufferen van kleinere boskernen en/of verbinden van kleinere boskernen. Dit is een algemene doelstelling die voor de kleinere boskernen binnen de verschillende deelgebieden voorgesteld wordt. Veel kleine boskernen in de deelgebieden voldoen niet aan het MSA (minimum structuurareaal) en zijn bovendien vaak in een erg intensief agrarisch gebied gelegen, waardoor ze slecht gebufferd zijn. Hierdoor is het verdwijnen van typische bossoorten in deze kernen een reëel gevaar. Door deze kernen, die vaak kleine en kwetsbare satellietpopulaties van typische soorten bevatten, te bufferen en uit te breiden of ze te verbinden met de grotere bossen, kan de kans op het lokaal uitsterven sterk worden gereduceerd. Dit gaat om verbindingen via kleinschalige bosuitbreiding tot kleine landschapselementen. Bovendien zijn deze verbindingen noodzakelijk voor de verschillende vleermuissoorten die deze lijnvormige elementen gebruiken om te migreren van hun verblijfplaatsen naar hun foerageergebieden.

Waar mogelijk wordt er eerst door middel van omvorming deze doelstelling behaald. Vervolgens zal door effectieve uitbreiding, naar deze verbindingen en kleine boskernen gestreefd worden.

Doelstellingen

- 3260 - Submontane en laagland rivieren met vegetaties behorend tot het Ranunculion fluitans en het Callitriche-Batrachion
 - Actueel komen er habitatwaardige vegetaties voor in de vallei van de Dommel, Warmbeek, Abeek, Bosbeek en Itterbeek. Uitbreiding tot 30 - 60 % van de volledige waterlopen binnen SBZ van de Dommel, Warmbeek, Itterbeek en Abeek (en hun bovenlopen). Voor SBZ-H BE2200033: Toename van de habitat over 50 tot 70 % van de lengte van de Abeek binnen SBZ.
 - Dynamisch meanderend riviersysteem met:
 - natuurlijke beek- en oeverstructuur met goed ontwikkelde waterplantenvegetaties in open beek trajecten
 - natuurlijke stromings- en waterpeildynamiek
 - helder water met een hoge stroomdiversiteit, zonder invasieve soorten en met voldoende zonbeschenen delen.
 - hooguit matig eutroof water met een lage stikstof- en fosforconcentratie, lage concentratie bestrijdingsmiddelen en lage sedimentvracht. Natuurlijke beekstructuur (meandering, afwisseling sedimentfracties...)
 - voldoende brede bufferzones langsheen de waterloop
 - buffering tegen externe invloeden; het tegen gaan van negatieve effecten vanuit de omgeving op actueel aanwezige habitats en op plekken waar doelen gerealiseerd zullen worden (B.v. via bufferzones).
- 6430 - Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
 - Actuele oppervlakte van 33 ha minstens behouden. In de beekvalleien kan dit habitatype ook voorkomen onder de vorm van open plekken van 91E0 (zie doelstellingen Boslandschap).
 - Als kwaliteitsdoel worden ruigten met een voldoende grote bedekking van sleutel- en begeleidende soorten (>70%) gesteld. Herstel van de natuurlijke waterhuishouding is noodzakelijk om de momenteel verdroogde delen te herstellen evenals voor het tegengaan van de verbossing.
 - Het creëren van voldoende open plekken (in elzenbroekbossen) zal deels resulteren in dit habitatype.
- Beekprik:
 - Uitbreiding van de huidige populaties tot stabiele populaties met een goede staat van instandhouding: met 50-200 ind/ha verdeeld over minimum 3 lengteklassen en waarbij jaarlijks adulten worden waargenomen tijdens de reproductieperiode in de Abeek (en haar zijlopen de Vellerbeek, Gielisbeek en Bullenbeek), de Wateringen in Lommel, de Itterbeek (en enkele zijlopen), de Oude beek en de Warmbeek. In de Dommel dient het leefgebied voor Beekprik hersteld te worden. Dit allemaal binnen SBZ.
 - Om deze doelstellingen te kunnen realiseren en tot een goede lokale staat van instandhouding te kunnen komen, is een goede biotoop- en waterkwaliteit nodig waarbij het aanleggen van bufferzones langsheen de waterloop noodzakelijk zijn. Daarom wordt voor de Habitatrichtlijngebieden een effectieve uitbreiding van 4-5 ha 6430 van de oppervlakte geschikte bufferzone tot doel gesteld Deze oppervlakte-uitbreidingen

- komen bovenop de oppervlaktes die samenhangen met de doelstellingen van de Europees te beschermen habitats en Europees te beschermen soorten van het moeraslandschap, in het bijzonder habitat 3260.
- 91E0 - Alluviale bossen met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnus incanae*, *Salicion albae*).
 - In SBZ-H BE2200033 bedraagt de actuele oppervlakte van deze habitat ca. 390 ha. Er wordt een toename voorzien van ongeveer 166 ha met als richtwaarde 50 ha bosuitbreiding aansluitend op bestaande kernen. Totaal: 556 ha
 - Kwaliteitsdoelen:
 - Een gevarieerde bosstructuur met 15% open plekken die elk tot 3 ha groot kunnen zijn. Op deze open plekken kunnen verschillende habitattypes (3260, 6430, 7140...) en RBB's (rbbsm, rbbmc, rbbhc, ...) voorkomen;
 - aanwezigheid van voldoende dood hout en sleutelsoorten.
 - behoud en/of herstel van een voor dit habitatype gunstige waterhuishouding (zowel kwantitatief als kwalitatief) zodat grote kernen zich kunnen ontwikkelen.
 - structuurrijke bosranden.
 - de waterhuishouding is voor deze bossen zeer belangrijk. Er wordt gestreefd naar een voldoende hoge grondwaterstand.

Prioritaire inspanningen

- Herstel van de belangrijkste laagveencomplexen in de Abeekvallei. Om te kunnen komen tot een goede lokale staat van instandhouding is het realiseren van een meer ecologisch samenhangend laagveen (overgangs- en trilveen 7140) in de Abeekvallei nodig. Dit vergt onder meer grote (re) aaneengesloten oppervlakten en een natuurlijke waterhuishouding. Er wordt gestreefd naar 40 ha laagveen. In de bovenloop van de Abeek (stroomopwaarts van de Zuid-Willemsvaart) zal binnen de afbakening van het Habitatrichtlijn het laagveen slechts in mozaïek kunnen voorkomen met beekbegeleidende broekbossen (91E0) maar vooral als open plekken tot minstens 3 ha binnen deze broekbossen. In het Stramprooierbroek wordt er gestreefd naar een grotere aaneengesloten laagveenkern.
- Herstel van de natuurlijke waterhuishouding. Binnen SBZ-H en ter hoogte van het Smeetshof wordt de natuurlijke waterhuishouding hersteld in functie van vooral de grondwaterafhankelijke habitats van laagveen en alluviaal elzenbroekbos en in functie van natte ruigtes en natte heide. Dit vereist herstel van het natuurlijke beekbodempool van de Dommel, Abeek, Warmbeek, Itterbeek, Bosbeek en Zanderbeek. Ter hoogte van de meest kwetsbare zones dient de verdroging (vooral ontstaan door lokale ont- en afwatering) opgeheven te worden.
- Bosuitbreiding. (...) Op enkele plaatsen is bosuitbreiding van nat bos (91E0) nodig voor het kunnen bereiken van een lokaal goede staat van instandhouding van dit habitat en van de habitattypische soorten zoals Wespenspiegelaar, Grote weerschijnvlinder en Kleine ijsvogelvlinder: totaal van 556 ha met als richtwaarde 50 ha bosuitbreiding in SBZ-H BE2200033, vooral in de bovenloop van de Abeekvallei;

Stroomgebiedbeheerplan Maas 2016-2021

Zie deelgebied 1.

Vastgestelde landschapsatlas

Het gebied "Heide, vennen en bovenloop van de Abeek" werd bij ministerieel besluit van 8 juni 2017 definitief vastgesteld als landschapsatlasrelict in de landschapsatlas.

Het gebied van de bovenloop van de Abeek in Meeuwen maakt deel uit van het Kempisch plateau. De beek ontspringt er op de waterscheidingskam tussen Maas- en Scheldebekken, in een eeuwenoud vennengebied op vochtige heide. De noord-zuid georiënteerde vallei structureert de ruimte. Bosjes, voorheen beemden, domineren de beekvallei. Langs beide zijden flankeren gehuchten de Abeek. Bewoning komt er verspreid voor. Het kerkdorp Meeuwen ontwikkelde zich tot een kern, maar daarbuiten kwamen ook kleinere woonkernen voor, die nu door lintbebouwing in grote mate aan elkaar zijn gegroeid. Typerend is het gehucht Gestel dat zich als straatgehucht op de rand van de Abeekvallei ontwikkelde. De langgerekte nederzittingsstructuur is kenmerkend voor woonkernen op valleiranden. Het dichtst bij het straatgehucht liggen de akkers op droge zandbodems. Meer perifeer lag de heide. De bij de Abeek gelegen schans van Plokkrooi, eveneens een straatgehucht maar dan aan de andere zijde van de beekvallei, bood de bewoners tijdens de woelige 17de eeuw een veilig onderkomen tegen plunderende troepen.

In het vaststellingsbesluit zijn de verschillende waarden van het landschapsatlasrelict geduid.

Historische waarde

Het landschapsbeeld van de vroegere heide en het vennengebied, waaronder de Monnikswijer, is het best behouden in het militair domein. Het is één van de weinige terreinen die ontsnapten aan de talloze 19de-eeuwse ontginningen die de gemeenschappelijke heide in de Kempen naar naaldbos omvormden. De heide-economie was een recyclage-economie. Dit was de enige manier om op de arme zandgronden te overleven. Heide was bijgevolg een essentieel onderdeel in de traditionele agrarische samenleving vóór 1900. Ook andere elementen waren onderdeel van het landbouwsysteem. In de beekvalleien werden beemden als hooiland in cultuur gebracht en/of gebruikt voor de turfwinning. De vennen op de bovenloop van de Abeek en in het overige deel van het militair domein zijn representatief voor een eeuwenoud vochtig heidelandschap op het Kempisch plateau. De naaldbossen op de rand van het terrein en grenzend aan de weg naar Zwartberg zijn recent (na 1960) en hebben op zich geen erfgoedwaarde. Er wordt aan heideherstel gedaan.

De vorm van het gehucht Gestel is typisch voor de vestiging van nederzettingen aan de rand van de beekvallei: een gehucht met huizen als een lint langs de straat die het reliëf van de beekvalleirand volgt. Het akkergebied van het gehucht lag tussen twee beekvalleien van de Abeek en de Bullenbeek in. Kleine bosjes of dichte bomenrijen (Kolisbergen) beschermden het akkergebied tegen instuivend zand vanuit de heide. In het 19de-eeuwse bosje ten noorden van de weg Kolisbergen is een duidelijke randwal zichtbaar. Hij markeert de overgang tussen de vroegere 19de-eeuwse heide en het akkergebied van het gehucht. Deze met bomen begroeide wal getuigt van de manier waarop de mens zich in het verleden wapende tegen zandverstuivingen vanuit de heide.

De **duinen van de Kolisbergen** getuigen van het door de mens in stand gehouden heidelandschap, toen de wind vrij spel had en zandverstuivingen op gang bracht. Het is een restant van de duinengordel die zich van west naar oost uitstreckte, grosso modo tussen Hechtel en Maaseik.

De 17de-eeuwse **schans van Plokkrool** in de vallei van de Abeek is goed bewaard en omvat het grootste deel van de walgracht en het schanslichaam. De rand van de schans is nog steeds dicht begroeid. De nabijgelegen Schansdijk, toegangsweg tot de schans, de waterafvoer via de Abeek en de ligging in de vallei maken deel uit van de contextwaarde.

Domein Masy dat heden deel uitmaakt van het militair domein, vertoont nog vele, goed bewaarde restanten van de oorspronkelijke, eind 19de begin 20ste-eeuwse parkstructuur, waaronder een vierdubbele dreef van linde en Amerikaanse eik, dreven, heuveltjes met bomengroepen, grachten. Als voormalige collectietuin omvat het domein nog vele bijzondere boomsoorten, die een grote dendrologische waarde hebben. Sinds de jaren 1940 is het domein verlaten en zijn de restanten onaangeroerd blijven liggen.

Archeologische waarde

Het vennengebied rond de Monnikswijer, In den Damp en bij uitbreiding ten oosten daarvan in het militair domein heeft een hoge archeologische waarde. De combinatie van hoger gelegen droge gronden en vochtig gebied trok gedurende opeenvolgende periodes de mens aan. In het verleden toonden verschillende vondsten het bestaan van een mesolithisch sitecomplex op droge zandgronden langs weerszijden van het brongebied van de Abeek aan. De site is typerend voor menselijke occupatie van het Kempisch plateau ten tijde van het mesolithicum. Gebieden met dezelfde of betere bewaringstoestand over een dergelijk grote oppervlakte zijn zeldzaam. De vindplaatsen aan het Stroesven (Helchteren Sonisse Heide) vertonen een gelijkaardig potentieel, weliswaar op een iets kleinere schaal, maar met de aanwezigheid van een begraven paleobodem.

Ruimtelijk-structurerende waarde

De vallei van de Abeek is ruimtelijk structurerend. In het verleden was ze mee bepalend voor de inplanting van gehuchten en dorpen op de valleirand. Typerend is het gehucht Gestel dat zich als straatgehucht op de rand van de Abeekvallei ontwikkelde. De langgerekte nederzittingsstructuur is kenmerkend voor woonkernen op valleiranden. De ruimtelijke samenhang tussen een uitgestrekt heidegebied op het Kempisch plateau, de bovenloop van een beekvallei, een straatgehucht op de rand van de beekvallei met bijhorende akkers is in dit gebied heel herkenbaar. Gestel maakt deel uit van de ruimtelijke configuratie die zo kenmerkend was voor deze streek. Omdat de zeer natte veenbodems van de vallei van de Abeek ongeschikt waren voor de moderne landbouw, evolueerden de historische beemden in de 20ste eeuw naar een dicht broekbos, dat nu selectief opnieuw naar hooilanden worden omgezet. Als beboste corridor compartimenteert de dichtbegroeide vallei het landschap. Door zijn hoge en dichte vegetatie begrenst de vallei zichten op de omgeving.

Esthetische waarde

Uitgestrekte natuurlijke waterplassen, broekbossen in de beekvallei, droge en natte heide en hoogveenvennen en stuifzanden wisselen elkaar op relatief korte afstanden af. Het maakt het gebied gevarieerd en aantrekkelijk. In het heide-vennengebied overwegen vergezichten. Bijzonder is het zicht aan de Monnikswijer in zuidelijke richting, met de terrils van Zwartberg en Waterschei op de achtergrond. De terrils vormen visueel een baken in het heidelandschap.

Wetenschappelijke waarde

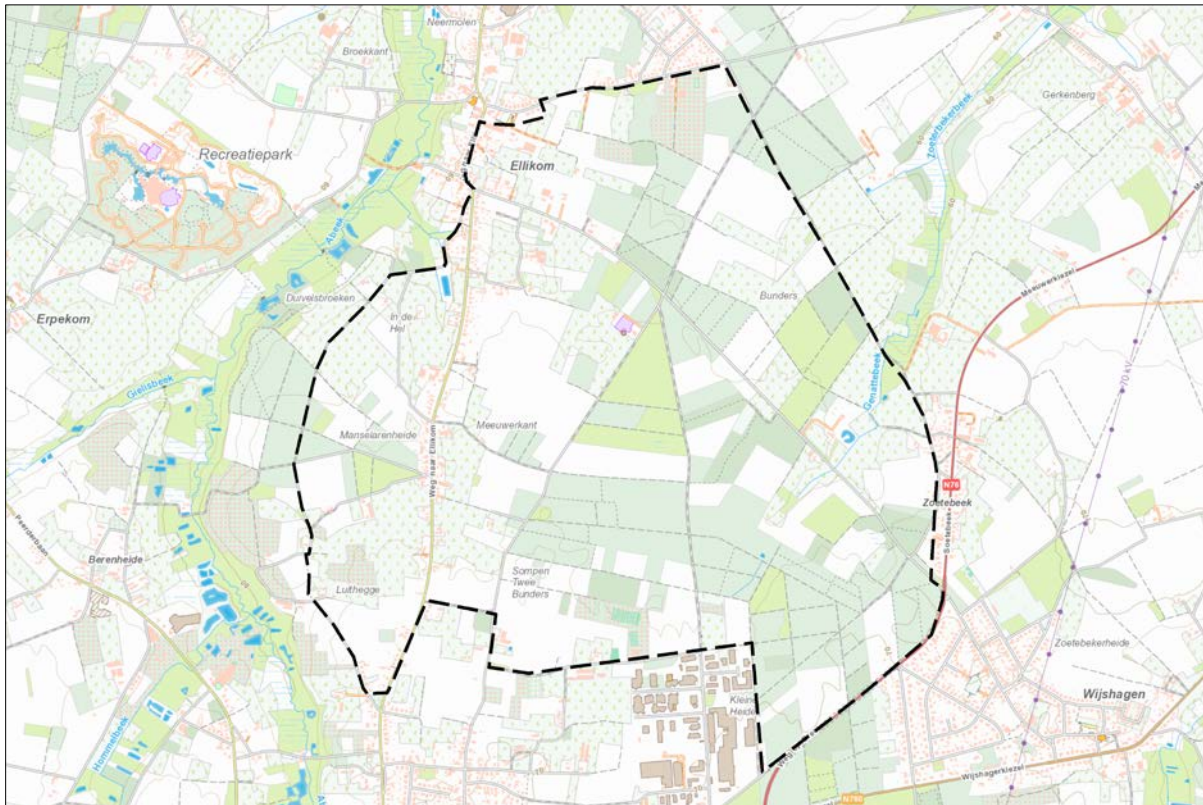
Natuurreserveaat Abeekvallei en het schietveld met het heide en vennengebied behoren omwille van hun natuurwaarden en habitats voor bijzondere flora en fauna tot speciale beschermingszones. De gefixeerde landduinen van de Kolisbergen

zijn waardevolle fysische landschappen voor de studie van de landschapsvorming onder invloed van de wind en vegetatie.

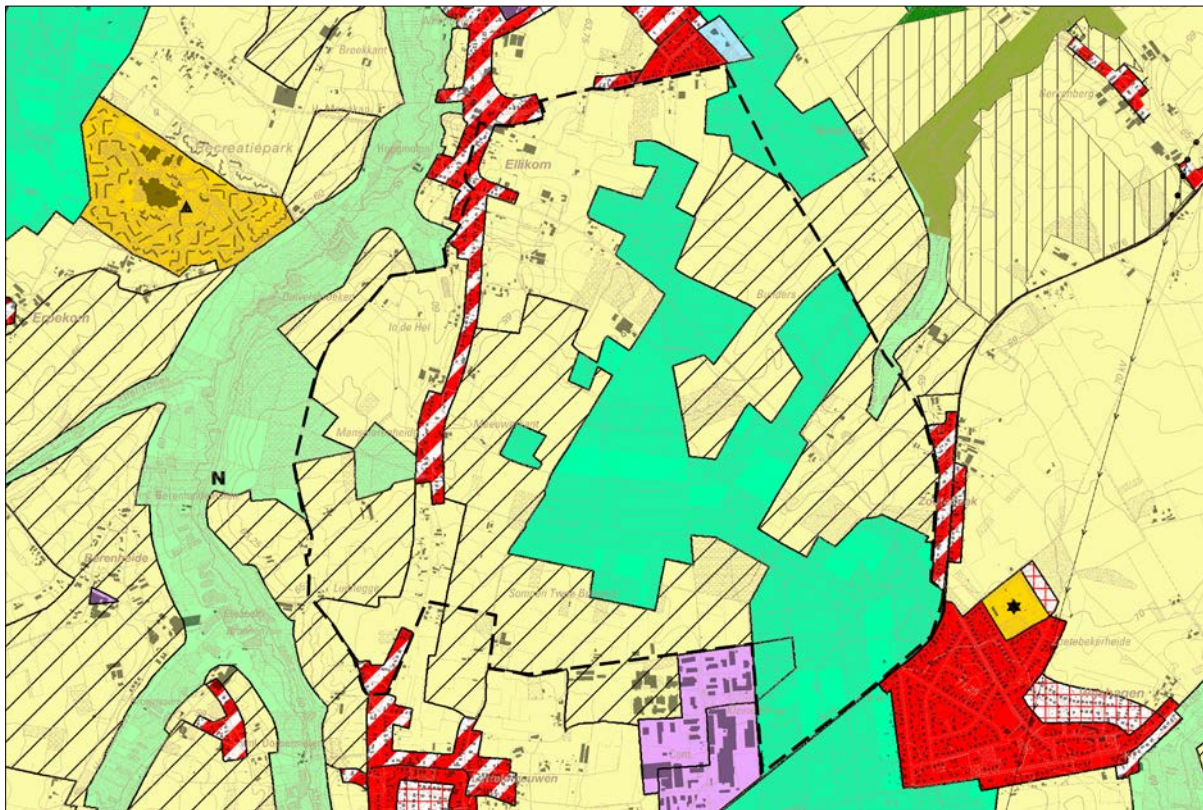
3.5 Bos- en landbouwgebied Bunders

Het bos- en landbouwgebied Bunders omvat de open ruimte ten oosten van de Abeekvallei, ten noorden van Meeuwen dat aangeduid is als vogelrichtlijngebied.

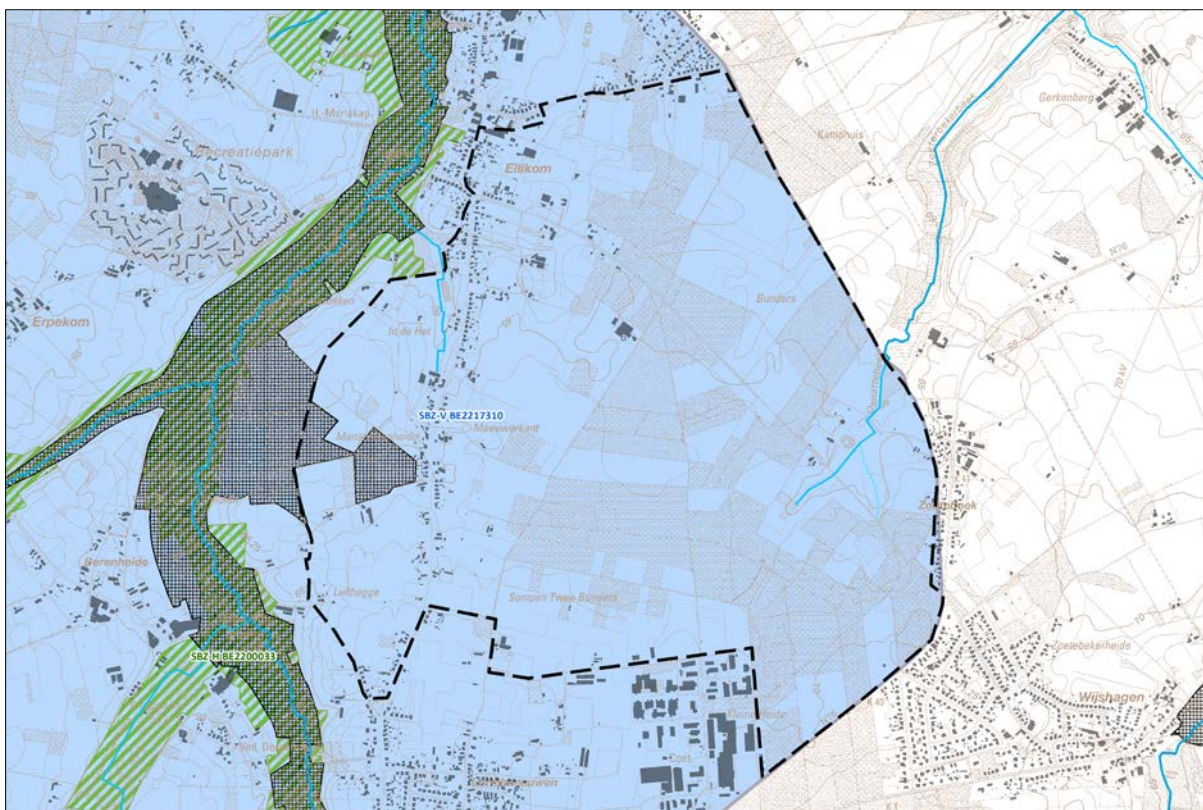
Figuur 55. Situering

Figuur 56. Gewestplan en gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen

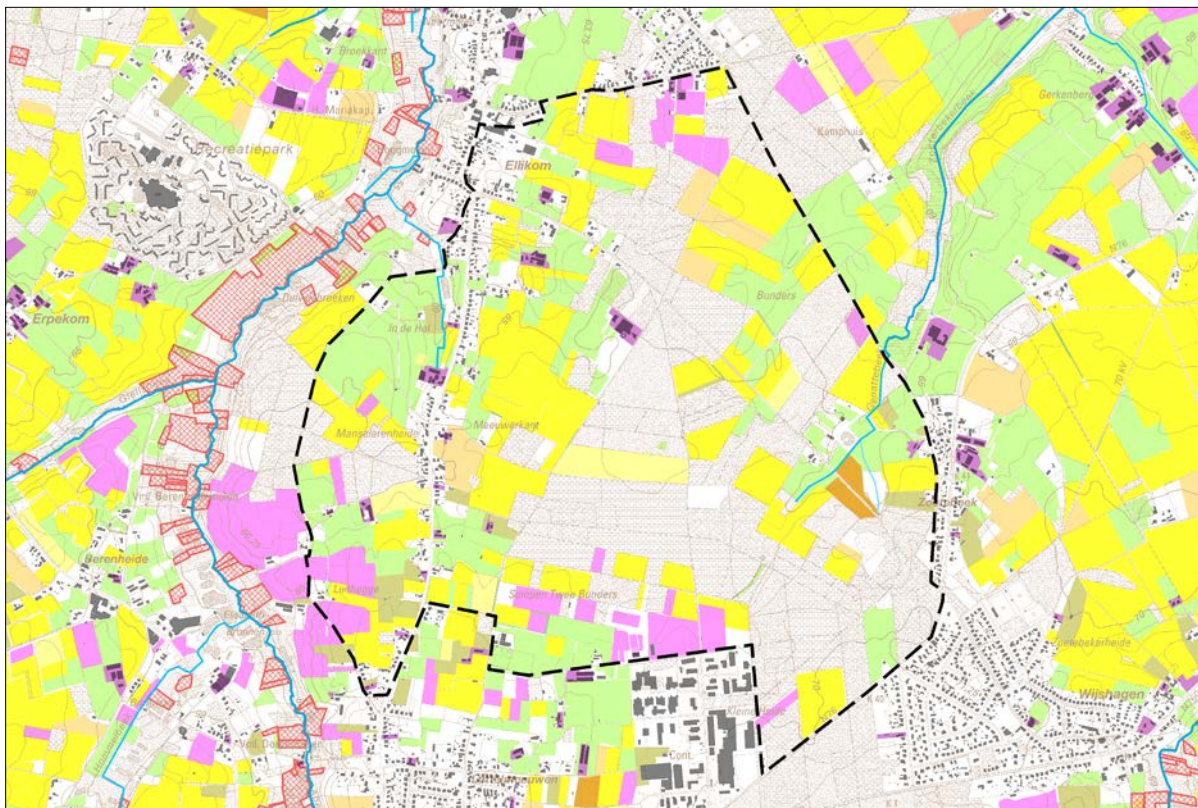
Figuur 57. Natura 2000 en Vlaams Ecologisch Netwerk

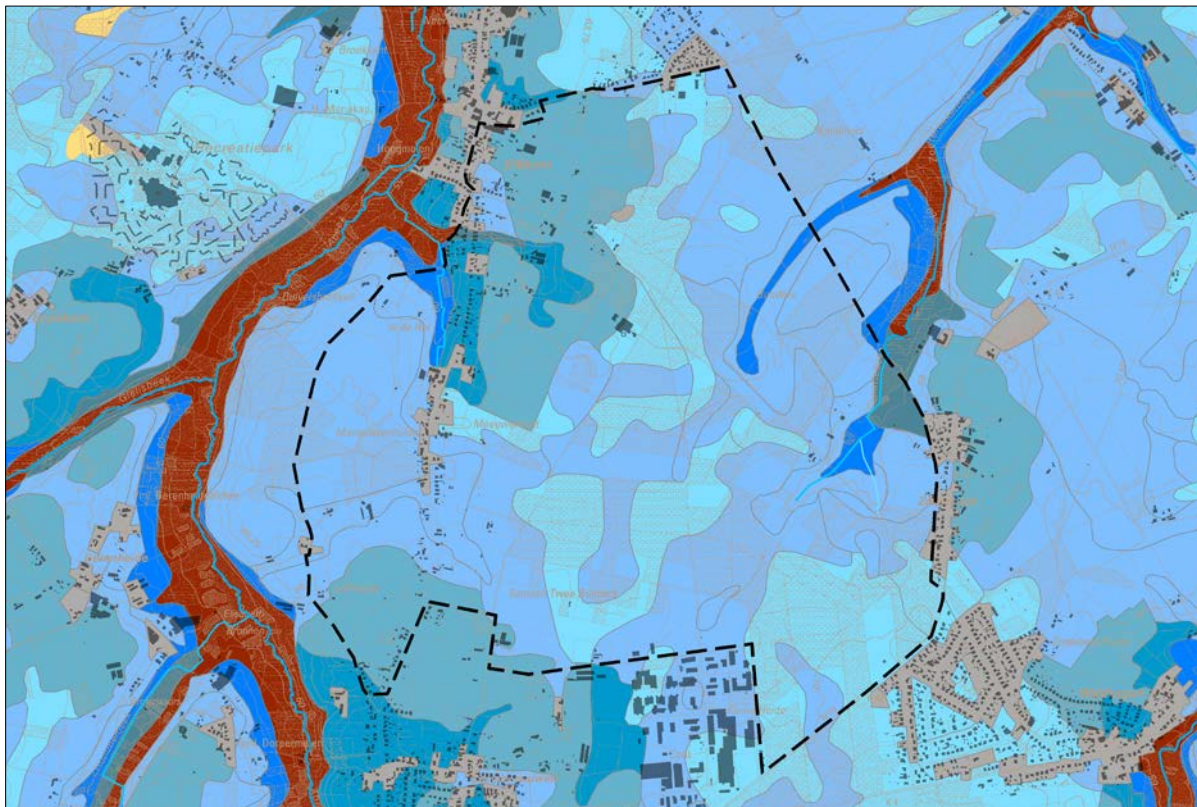
Figuur 58. Orthofoto

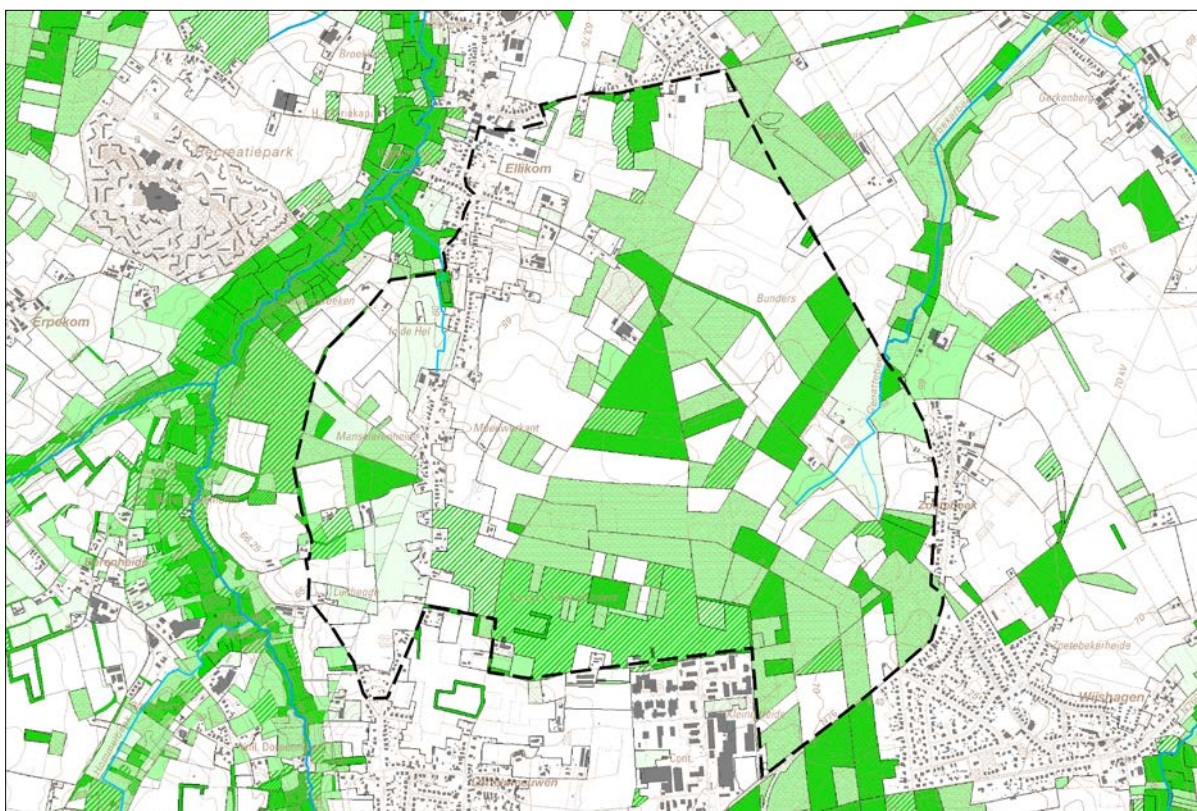
Figuur 59. Landbouwgebruikspcelen (2016) en erkende natuureservaten

Figuur 60. Bodemkaart

Figuur 61. Biologische waarderingskaart

Figuur 62. Hoogteligging

Europese natuurdoelen

De bosgebieden ten noorden van Meeuwen liggen binnen SBZ-V BE2217310 “Bocholt, Hechtel-Eksel, Meeuwen-Gruitrode, Neerpelt en Peer”. De bosgebieden van het vogelrichtlijngebied (bosgebied ten oosten van de Warmbeek, de bossen rondom het militair domein van Kleine Brogel, de bosfragmenten te Heris-Sint-Joris, de boscluster tussen Ellikom en Kaulille, het bosgebied tussen Wijshagen en Ellikom) zijn van belang voor wespandief en zwarte specht. Het gehele vogelrichtlijngebied is als ‘zeer belangrijk’ aangeduid voor de instandhouding van deze soorten. Momenteel is de staat van instandhouding van deze soorten gunstig, zowel inzake areaal, populatie, habitatkwaliteit als toekomstperspectieven.

- De wespandief is een roofvogel van grote, vaak oudere bosgebieden met open stukken, bij voorkeur met veel gevarieerd loofhout. Sparreplanten worden gemeden, maar de soort komt plaatselijk wel voor in dennenbossen met heideondergroei. Op trek pleistert de wespandief wel in meer open omgevingen.
- De zwarte specht leeft in oude, grote, zowel naald-, loof- als gemengde bossen met veel beuken, afgewisseld met open ruimten. Buiten het broedseizoen wordt deze specht ook aangetroffen in schaars beboste tot open landschappen met alleen bomenrijen. Met de krachtige snavel worden in grote, zelfs levende, bomen als eiken en beuken een nestholte uitgehakt. Belangrijk is dat er een vrije aanvlucht is naar het hol. Daarom gaat de voorkeur naar open plekken in niet te dichte bossen en naar bomenrijen langs brand- en veldwegen of langs verkeerswegen.

Gezien de gunstige staat van instandhouding van zowel wespandief en zwarte specht zijn de potenties om deze populaties te behouden groot. Er kan gestreefd worden naar het behoud en eventueel de uitbreiding van het huidige areaal loofbossen. Omvorming van naaldbos naar gemengd inheems loofhout zal deze soorten ten goede komen. Gezien de ligging op voedselarme zandgronden zijn er belangrijke potenties voor uitbreiding van het habitattypen 9190 (Eiken-Berkenbossen op zeer voedselarm zand). Dit kan gerealiseerd worden door omvorming van naalddhout. In die bosfragmenten waar actueel heide aanwezig is, kan ook de oppervlakte open heide toenemen door omvorming vanuit naalddhout.

De leefgebieden kunnen getypeerd worden als ‘mozaïeklandschap van bos, heide, grasland en kleine landschapselementen’. De leefgebieden waar de soorten gebruik van maken kunnen voorkomen in de overlappende delen tussen SBZ-V en SBZ-H, in zuiver SBZ-V of een combinatie hiervan (broeden en foerageren). De doelstellingen voor het mozaïeklandschap van bos, heide en grasland zijn gericht op kwaliteitsverbetering van de leefgebieden van de soorten die hier voorkomen ongeacht of dit in een zuivere SBZ-V of overlappend met een SBZ-H is.

Doelen voor soorten met leefgebied in SBZ-H, SBZ-V of combinatie ervan zoals vastgelegd in het S-IHD-besluit SBZ-V Peer:

Mozaïeklandschap van bos, heide en graslanden

Het mozaïeklandschap van bos, heide en graslanden is leefgebied voor de volgende Europese soorten: nachtzwaluw, boomleeuwerik, zwarte specht en wespendif.

Het leefgebied voor deze soorten bestaat uit een mix van droge bossen (eiken-berkenbos, dennenaanplant) en voor Wespendif ook vochtige bossen (elzenbroekbos, wilgenbroekbos), heide, schrale graslanden en (matig) voedselrijke permanente graslanden. Op de hogere zandgronden zijn hoofzakelijk dennenbossen aanwezig. Deze hebben op dit ogenblik nog een onvoldoende gevarieerde structuur. Door het toepassen van een bosbeheer gericht op de ecologische vereisten van deze soorten zal het aandeel aan dikke bomen, dood hout, structuurrijke bosranden en open plekken toenemen. Er worden 10-15% open plekken voorzien die tot 3 ha groot kunnen zijn. Deze kunnen bestaan uit RBB's (droge voedselrijke ruigtes) of habitattypes, zoals 4030, 6230 en 6430. Aansluitend bij bepaalde bosgebieden komen schrale graslanden en matig voedselrijke permanente graslanden voor met een rijkdom aan kruiden, bloemen en insecten. De afwisseling van bossen met open plekken, mantelzoomvegetaties en natuurrijke permanente graslanden is van belang voor een aantal Europese soorten zoals de verschillende vleermuissoorten, knoflookpad, maar ook voor habitattypische soorten zoals, nachtegaal, zomertortel, hazelworm, kleine ijsvogelvinder, bont dikkopje, groentje en kommavinder.

Voor het behoud van de actuele populaties van wespendif, nachtzwaluw, boomleeuwerik en zwarte specht zijn zowel het behoud van de actuele oppervlakte geschikt leefgebied als de verbetering van de kwaliteit van het leefgebied tot doel gesteld. Het kwaliteitsdoel is structuurrijke (naald)bossen, hoog aandeel staand dood hout, grote open plekken in naaldbossen, beperkte omvorming van naaldbos naar gemengd inheems loofhout, deels ook zeer ijle bossen en boomheide, maar ook ecologisch waardevolle (nectarrijke en dus ook insectenrijke) graslanden en kleine landschapselementen.

Soorten

• Wespendif

- o Oppervlakte- en populatiedoel. Minstens behoud van de actuele populatie van 5-7 broedparen. Voor een voldoende lokale staat van instandhouding, komt dit neer op het behoud en de verbetering van de bestaande leefgebieden:

- een broedgebied van minstens 210–700 ha geschikt bos, met een minimale aaneengesloten oppervlakte van 30 ha;
- een foerageergebied van minimaal 6000 tot 10 000 ha onder de vorm van geschikt mozaïeklandschap.

Het broedgebied maakt deel uit van het foerageergebied. Het optimaal foerageergebied bestaat uit een mozaïek van grote bossen met landbouwgrond en enkele grachten of vijvers.

Volgens de BWK zijn minimaal de volgende oppervlakten leefgebied aanwezig:

- 36 ha met heide-elementen vaak onder bos (2310, 2330, 4010, 4030, ha);
- 13 ha mesofiele hooilanden (6510);
- 150 ha regionaal belangrijk biotoop: dotterbloemgraslanden (rbb_hc), rietmoeras (rbb_mr), ruigten met moerasspirea (rbb_hf), kamgrasweilanden (rbb_kam) boszomen (ku);
- 959 ha bossen die potentieel leefgebied vormen;
- 277 ha soortenrijk permanent cultuurgrasland (met relictten van halfnatuurlijke graslanden).

In totaal heeft minimaal 2133 ha biotopen een te behouden natuurwaarde.

Minimum 126 km KLE' s onder de vorm van bomenrijen, houtkanten en –wallen is aanwezig.

Het behoud en verbetering van de bestaande leefgebieden behoeft geen extra oppervlakte leefgebied ten opzichte van wat al nodig is om andere doelen te bereiken.

- o Kwaliteitsdoelen. Kwaliteitsverbetering van de grote bos- en natuurkernen maar vooral het minimaal behoud van de kwaliteitsvolle open ruimte met hoge basisnatuurkwaliteit, ook in het agrarisch gebied, met name:
 - broedgebied: bestaande uit grote, oude structuurrijke (naald)bossen, hoog aandeel staand dood hout, grote open plekken in naaldbossen, beperkte omvorming van naaldbos naar gemengd inheems loofhout;
 - 10-15% open plekken tot 3 ha, bestaande uit rbb's (droge voedselrijke ruigtes) of habitattypes zoals 4030, 6230 en 6430;

- foerageergebied: bestaande uit mozaïeklandschap, met naast de bossen schrale graslanden en permanente graslanden met een rijkdom aan kruiden, bloemen en insecten, ook in het agrarisch gebied.

Dit houdt onder meer een verbetering en het behoud in van de actuele RBB's, historisch permanente graslanden, de overige graslanden met natuurwaarden, de kleine landschapselementen en andere biologisch minder waardevolle tot zeer waardevolle ecotopen (zie karteringseenheden BWK).

- Zwarte specht

- o Oppervlakte- en populatiedoel. Behoud van de actuele populatie van 4-5 broedparen Voor een goede lokale staat van instandhouding zijn één van de volgende elementen nodig:

- 1600–2000 ha loofbos en gemengd bos;
- 800–1000 ha naaldbos

telkens met open plekken, dikke bomen van 40-150 cm die ook in bomenrijen mogen voorkomen. Een deel bos mag bestaan uit kleinere percelen bos tot op circa 4 km van een groot aaneengesloten bos. Dit leefgebied overlapt met het broedgebied of foerageergebied van wespandief en de leefgebieden van nachtzwaluw en boomleeuwerik.

De realisatie van de tot doel gestelde populatie behoeft geen extra oppervlakte leefgebied. Volgens de BWK zijn volgende oppervlakten leefgebied aanwezig, zijnde 959 ha bossen, die potentieel leefgebied vormen.

- o Kwaliteitsdoel. Verbetering van de kwaliteit van het leefgebied in het gehele SBZ-V, ook in het agrarisch gebied, door het creëren van voldoende grote bossen met voldoende variatie aan (loof)boomsoorten, voldoende oude bomen, een hoog aandeel staand dood hout en (grote) open plekken.

Het behoud en herstel van het leefgebied van wespandief is als prioritaire inspanning opgenomen:

Prioritaire inspanningen

2. Behoud en herstel van het leefgebied van wespandief

Het behoud van de populatie wespandief kan enkel gerealiseerd worden door het behoud en het kwalitatieve herstel van de leefgebieden met zoals droge of vochtige bossen (eiken-berkenbos, elzenbroekbos, wilgenbroekbos of dennenaanplant), heide, schrale graslanden, (matig) voedselrijke permanente graslanden en de kwaliteitsvolle open ruimte met hoge basisnatuurkwaliteit over een voldoende grote oppervlakte (min. 1500 ha/broedpaar).

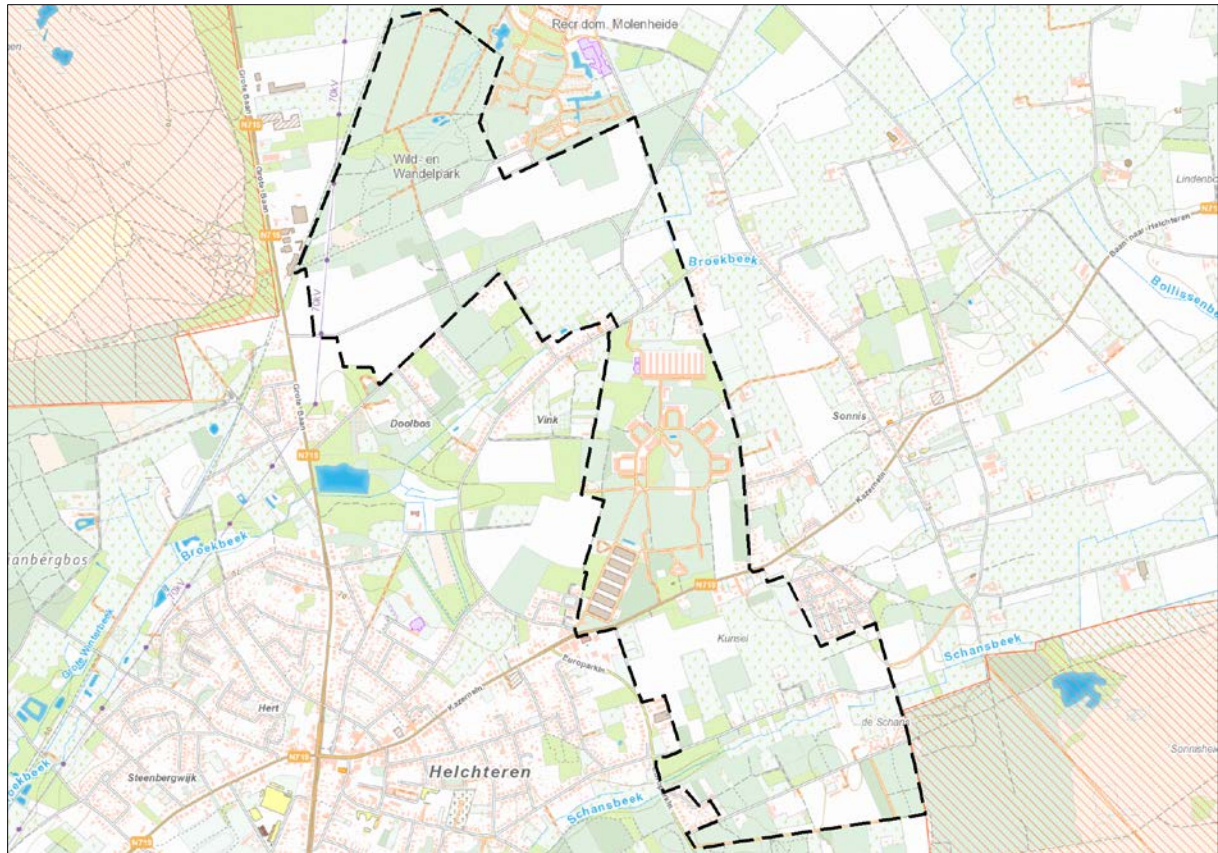
(...)

5. Minimaal behoud van de oppervlakte natuurelementen

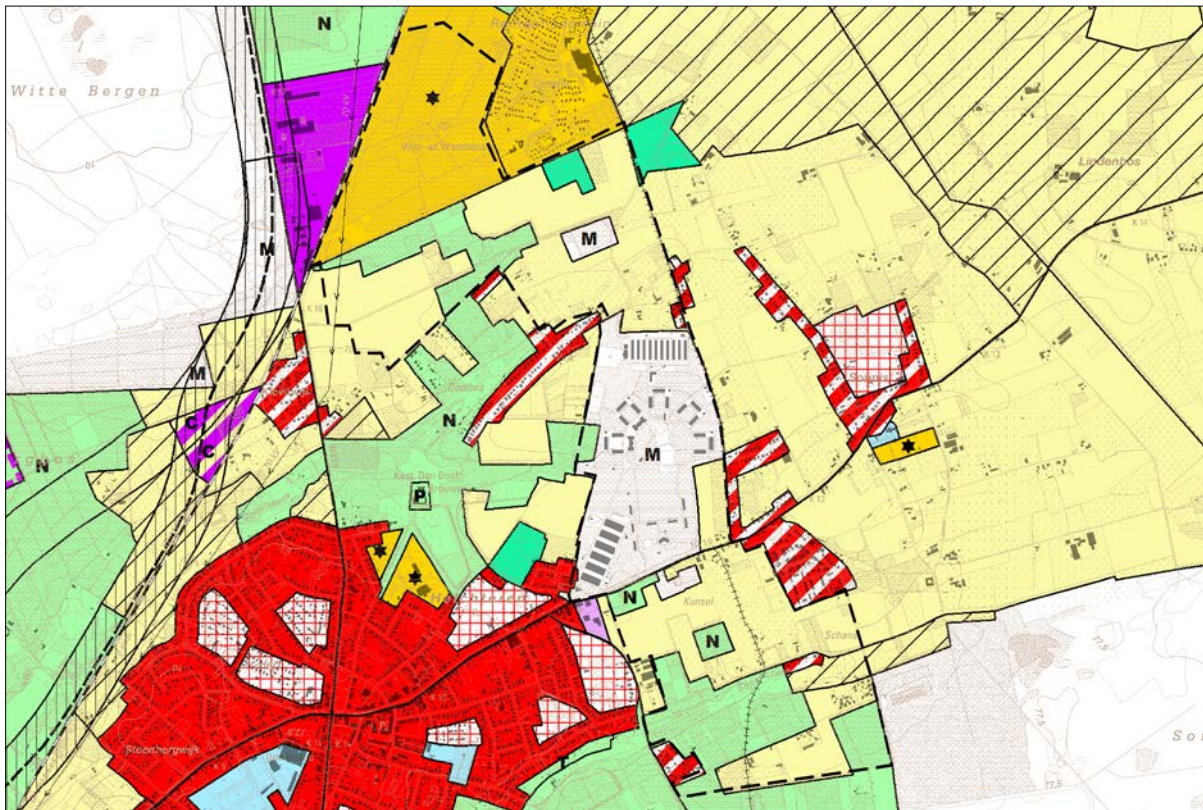
Om de kwaliteit van de leefgebieden van verschillende soorten op peil te houden is het minimaal behoud nodig van de oppervlaktes RBB's, kleine landschapselementen en andere biologisch minder waardevolle tot waardevolle vegetaties, waaronder de historisch permanente graslanden, conform de BWK.

3.6 Ecologische verbinding Kamp van Beverlo-Schietveld Helchteren

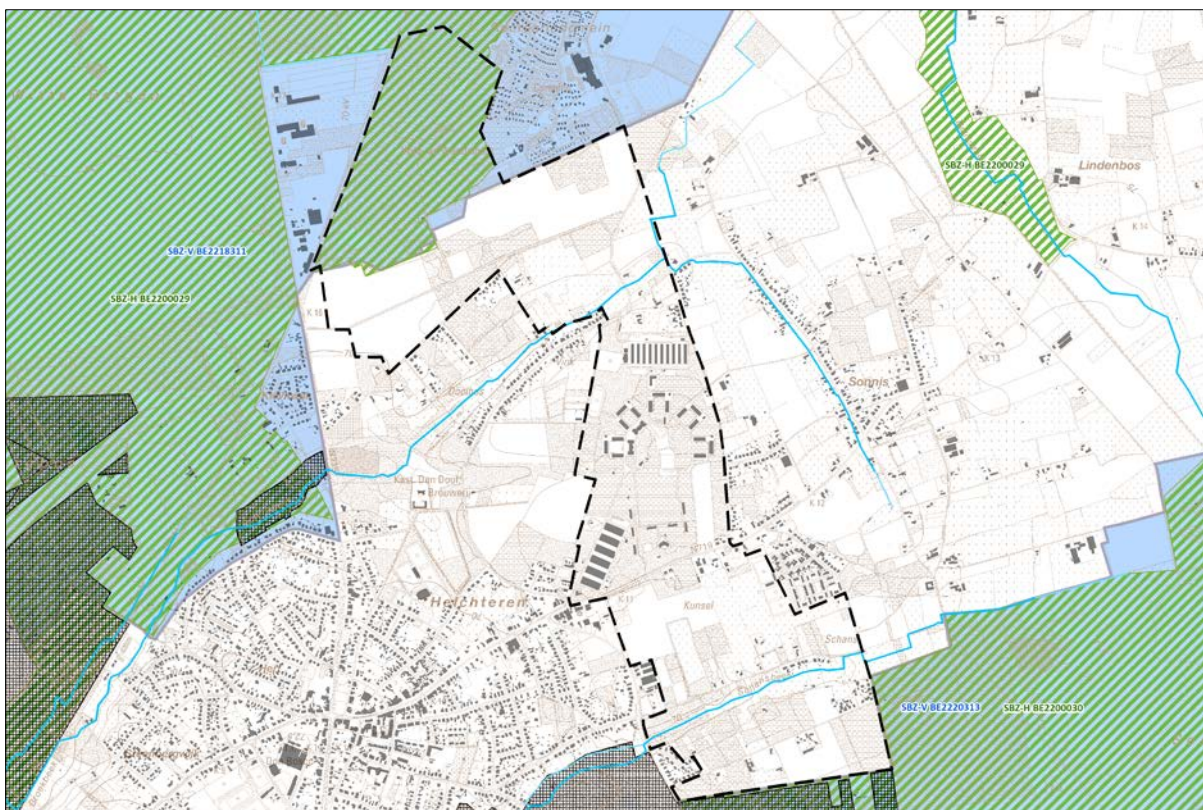
Figuur 63. Situering ecologische verbinding Kamp van Beverlo-Schietveld Helchteren

Figuur 64. Gewestplan en gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen

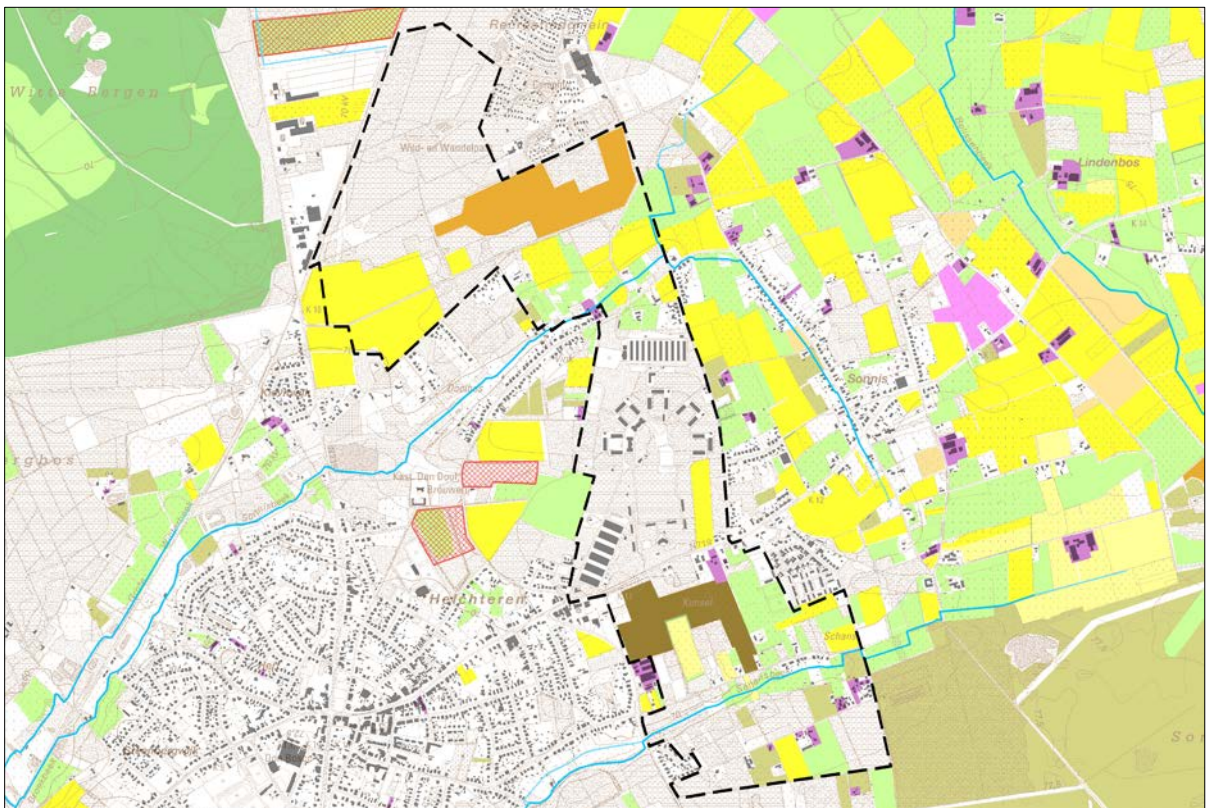
Figuur 65. Natura 2000 en Vlaams Ecologisch Netwerk

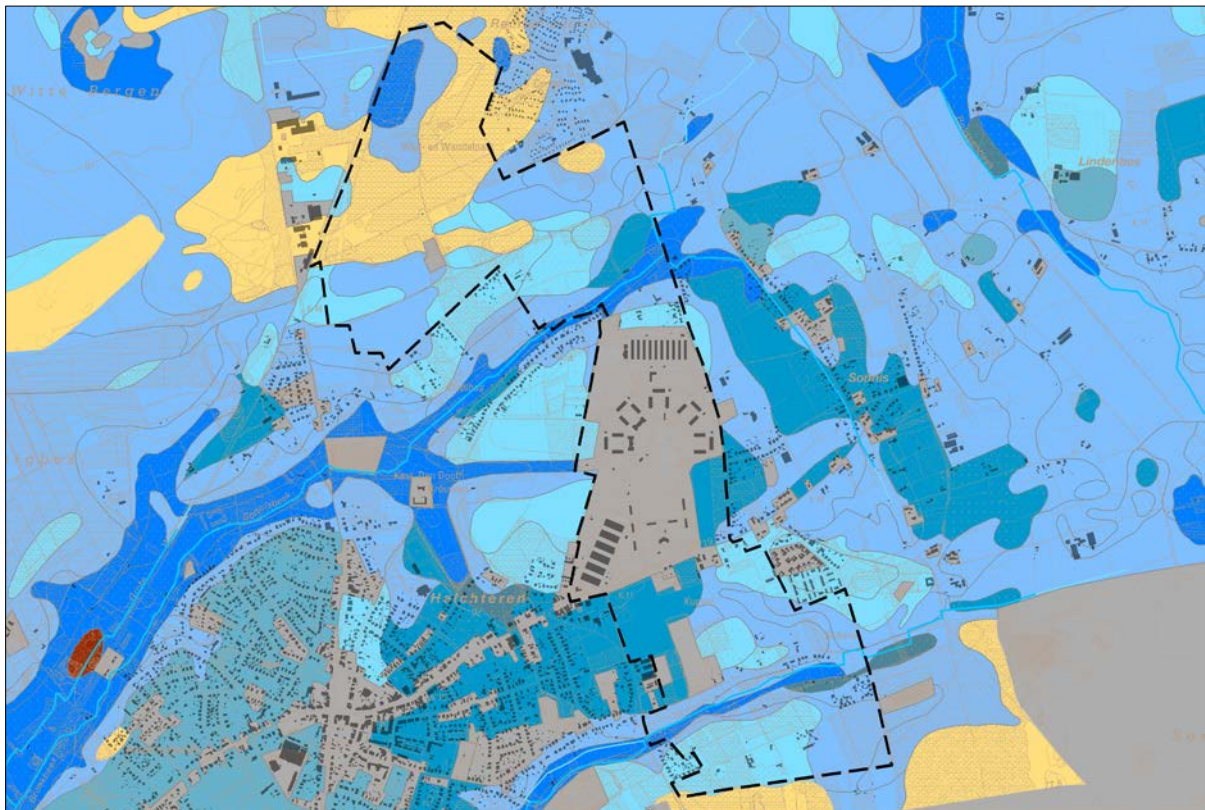
Figuur 66. Orthofoto

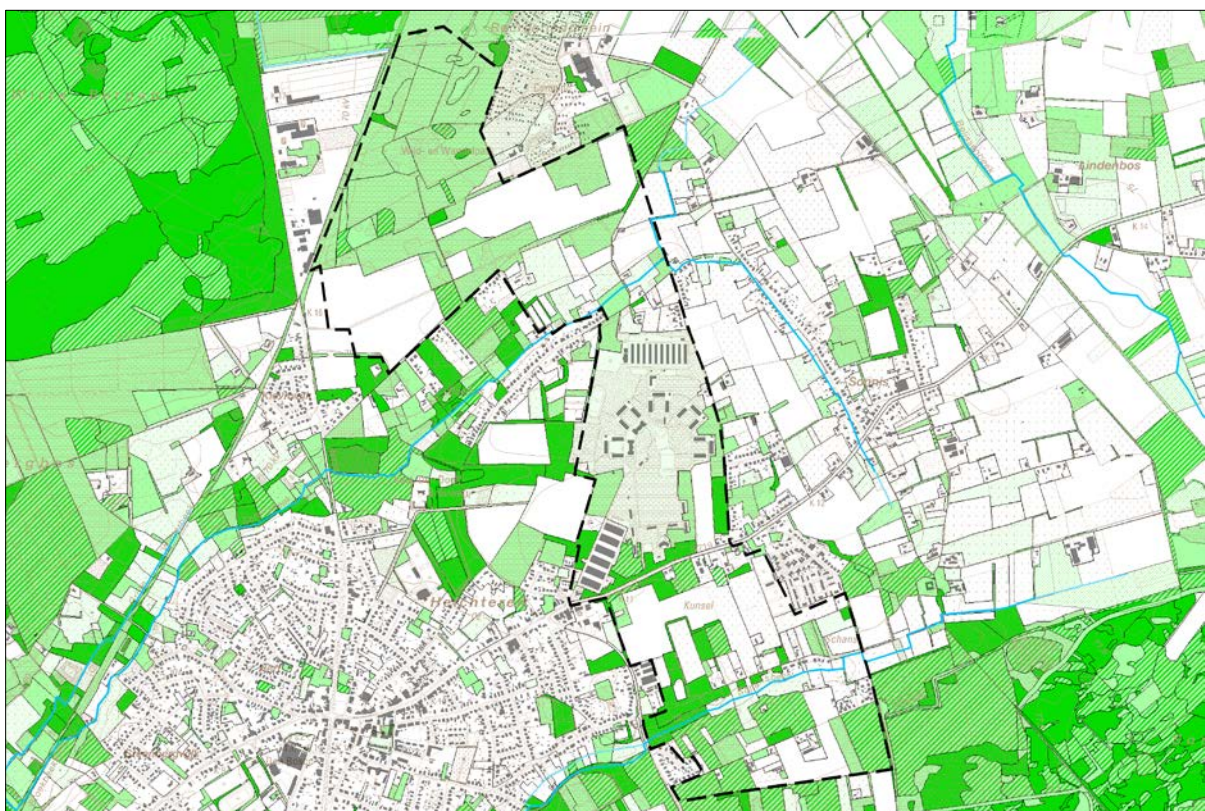
Figuur 67. Landbouwgebruikspcelen (2016) en erkende natuureservaten

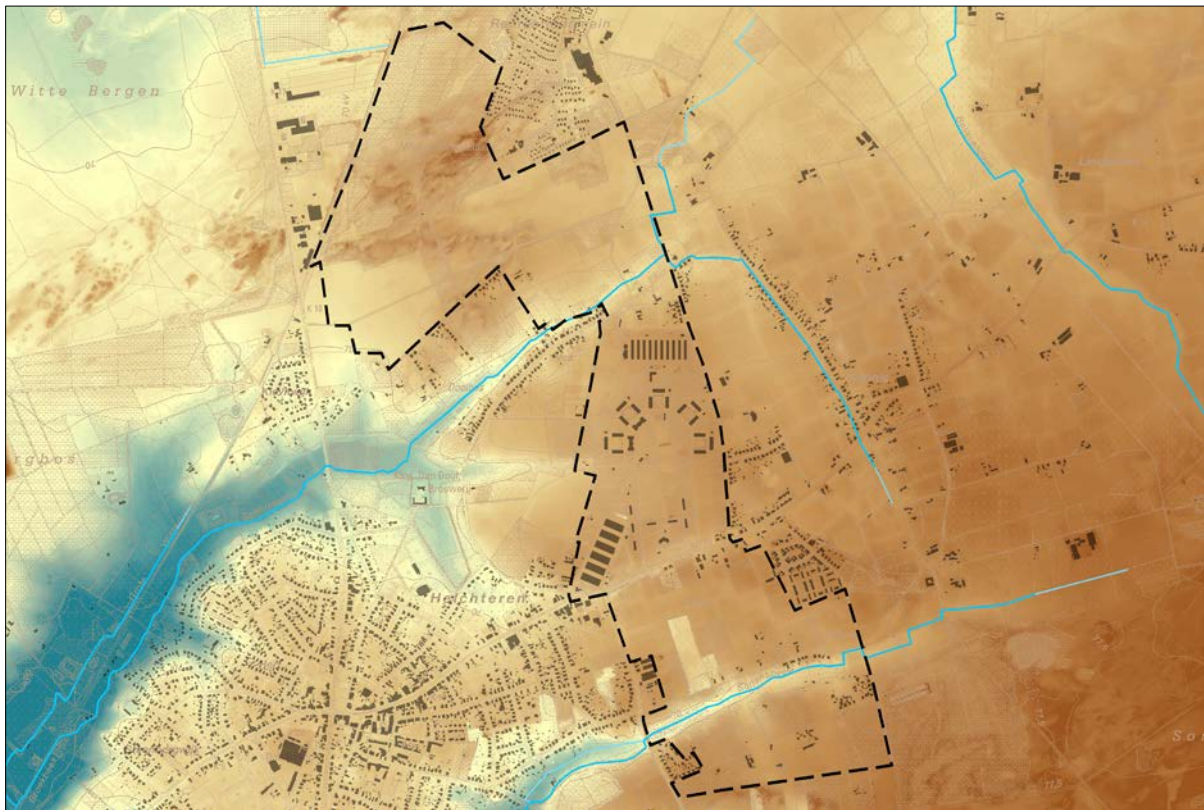
Figuur 68. Bodemkaart

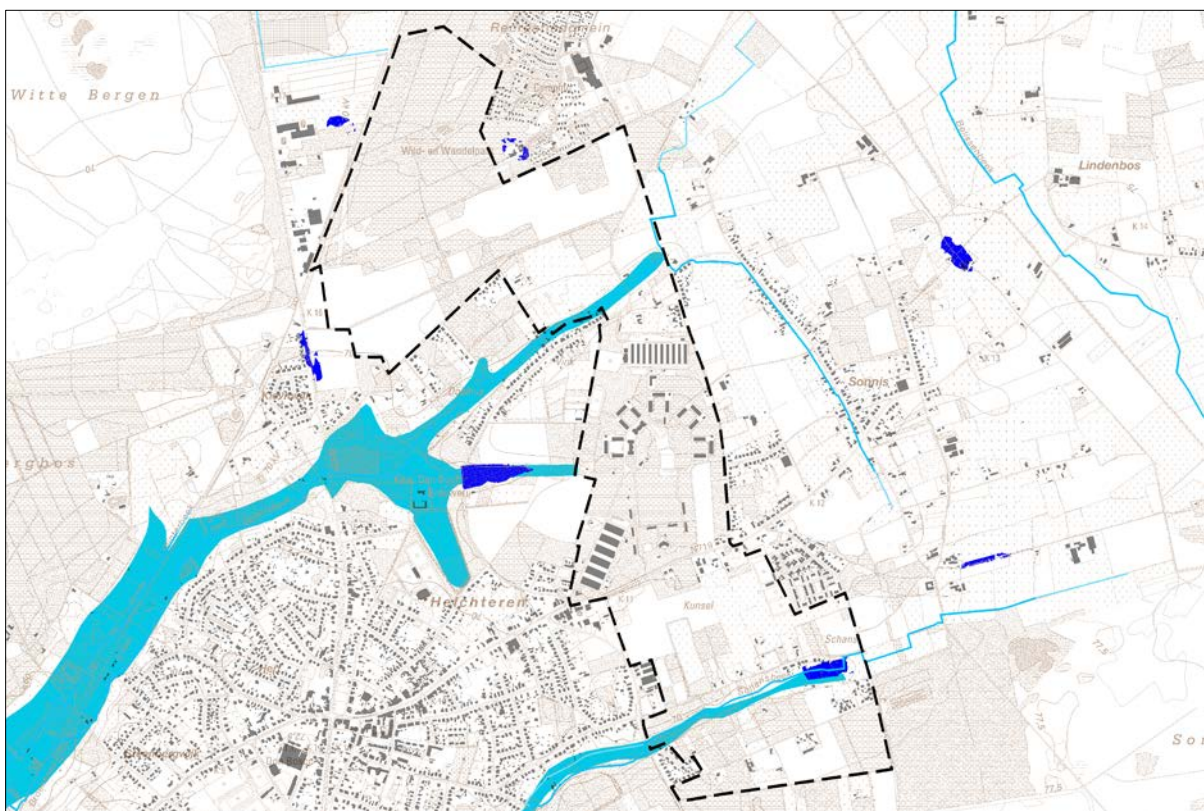
Figuur 69. Biologische waarderingskaart

Figuur 70. Hoogteligging

Figuur 71. Overstromingsgevoelige gebieden (watertoetskaart 2014)

Soortenbeschermingsprogramma gladde slang

Op 17 oktober 2016 stelde minister Schauvliege het soortenbeschermingsprogramma (SBP) voor de gladde slang¹³ vast.

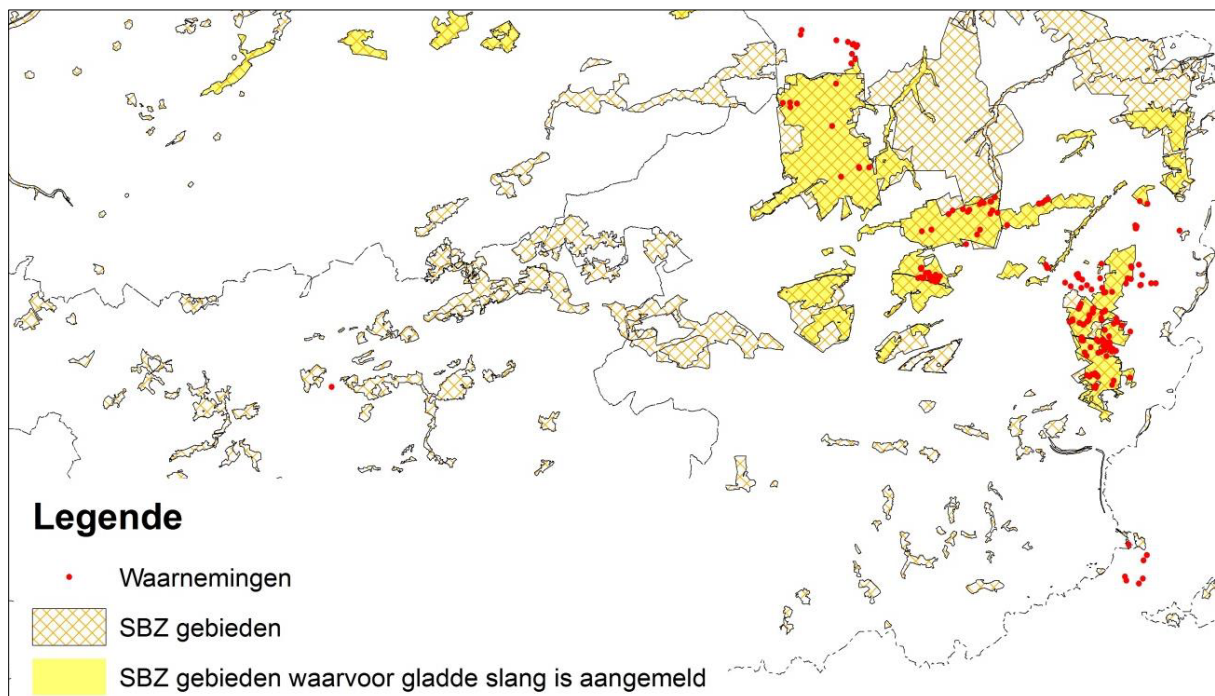
De gladde slang is een dagactieve, moeilijk waarneembare slangensoort met een duidelijke voorkeur voor droge, met zon beschenen terreinen zoals heidegebieden, bosranden en kalkgraslanden. Ook natte heide en hoogveen(restanten) maken deel uit van het leefgebied van de gladde slang, daar houdt hij zich vooral op ter hoogte van de drogere delen zoals randzones, dijken en paden. Daarnaast wordt de gladde slang sporadisch waargenomen op verstoorte terreinen, zoals spoor- en wegbermen, braakliggende terreinen en slootkanten, bosaanplanten en/of open bossen en struwelen. Structuurvariatie in het leefgebied is essentieel. Een gestructureerde vegetatie en/of een goed vergraafbare bodem of strooisellaag, voorzien van gaten en kuilen, is belangrijk voor deze slang om zich te kunnen verschuilen en verplaatsen. Het grootste knelpunt voor de goede instandhouding van deze soort is het versnipperde Vlaamse landschap, dat migratie en uitwisseling tussen populaties bemoeilijkt. De uitdaging ligt erin om enerzijds de habitatkwaliteit van bestaande, geïsoleerde populaties minstens te behouden en anderzijds het bestaande leefgebied uit te breiden en voldoende te verbinden.

Het SBP zal ertoe bijdragen om het Europese natuurdoel voor gladde slang in Vlaanderen te behalen.

Een belangrijk onderdeel is het gericht beheren van bestaand en realiseren van bijkomend leefgebied voor de soort. Dit zal hoofdzakelijk binnen Speciale Beschermingszones van het Natura 2000-netwerk gebeuren. Daarnaast zal het SBP ontsnipperingsmaatregelen nemen en verbindingen tussen (sub)populaties inrichten.

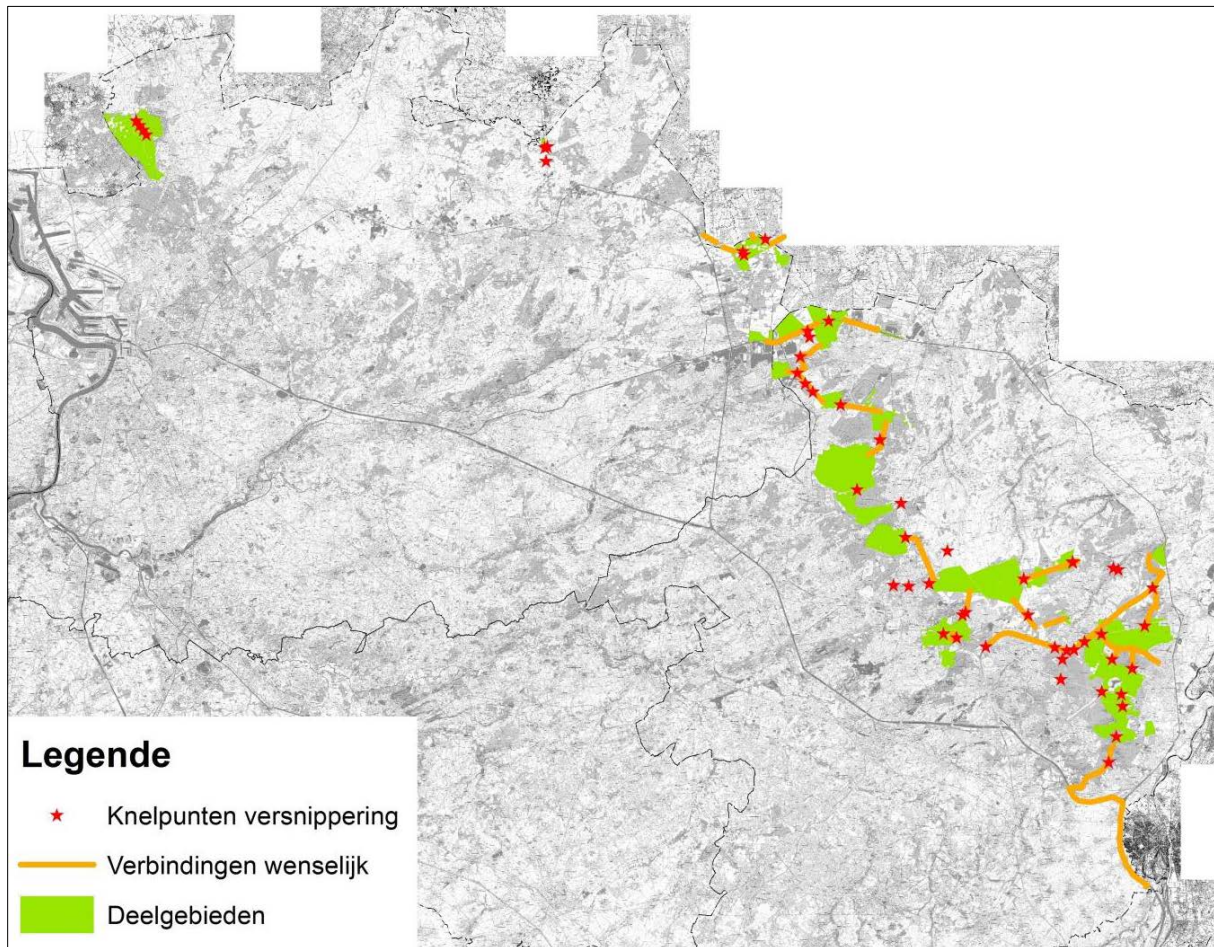
Het SBP beoogt de realisatie van 33% van het vooropgestelde leefgebied voor gladde slang en de oplossing van 20% van de bestaande versnipperingsknelpunten gedurende de looptijd van vijf jaar. Daarnaast omvat het SBP een aantal acties met betrekking tot monitoring (zowel van de populatie als in functie van het opvolgen van het beheer), voorlichting en communicatie.

Figuur 72. Soortenbeschermingsprogramma Gladde Slang. Voorkomen gladde slang over SBZ-gebieden waarvoor de soort is aangemeld (uitsnede).

¹³ https://www.natuurenbos.be/sites/default/files/inserted-files/bijlage_sbp_gladde_slang_fin.pdf

Figuur 73. Soortenbeschermingsprogramma Gladde Slang. Knelpunten op vlak van versnippering en wenselijke ecologische verbindingen.

Ten aanzien van het ontwikkelen en gericht beheren van bestaande en bijkomende verbindingselementen is in het soortenbeschermingsprogramma het volgende opgenomen:

Concrete Doelstelling 2. Ontwikkelen en gericht beheren van bestaande en bijkomende verbindingselementen

Een aantal verbindingen behoren tot het beslist beleid en zijn opgenomen in de S-IHD besluiten. De motiveringsnota's vormen de leidraad voor de realisatie van deze verbindingen. Daarnaast is het belangrijk om ook andere geïsoleerde subpopulaties te verbinden om zo een gunstige staat van instandhouding te kunnen verzekeren. Onderstaand wordt een oplistings gegeven van zowel die verbindingen die tot het beslist beleid behoren als die verbindingen die aanvullend wenselijk te realiseren zijn:

- (...)
- Het realiseren van een corridor tussen Militair Domein Kamp van Beverlo en het Militair Domein Schietveld Helchteren behoort eveneens tot het beslist beleid. De functionaliteit van deze corridor zal afhankelijk zijn van de mate van realisatie van het voorontwerp. Enkel als het voorontwerp volledig wordt gerealiseerd, wordt deze corridor als een relevante verbinding voor gladde slang beschouwd.
- (...)

Voor de realisatie van de doelstellingen voorziet het soortenbeschermingsprogramma een aantal strategieën:

Strategieën om de doelstellingen te bereiken binnen het SBP

D2: Ontwikkelen en gericht beheren van bestaande en bijkomende verbindingselementen

S4: Het nemen van ontsnipperingsmaatregelen.

- S7: Zorgen voor niet-agrarische instrumenten ter subsidiering voor aanleg en onderhoud van verbindingshabitat
- S8: Verwervingsstrategieën (vb. in relatie tot realisatie en/of herstel van leefgebieden, veerkracht van leefgebieden, ...)
- S9: Advies verlenen aan landeigenaars en beheerders
- S10: Kansen tot aankoop van gebieden ten voordele van de gladde slang voldoende nauwgezet opvolgen
- S11: Zorgen voor inzet van bestaande agrarische instrumenten voor creëren van verbindingshabitat voor gladde slang

Het SBP stelt in het 'actieplan':

Actiegroep 2. Ontwikkelen en gericht beheren van bestaande en bijkomende verbindingselementen

(...) Verbindingszones zijn niet slechts een migratieroute voor gladde slangen, maar kunnen, als ze goed worden aangelegd, ook daadwerkelijk leefgebied voor deze soort vormen. In dit opzicht vallen de acties binnen deze actiegroep voor een deel samen met de acties uit actiegroep 1. In voldoende robuuste verbindingen kunnen meerdere gladde slangen het jaarrond aanwezig zijn en zich ook voortplanten. Er kan indicatief gesteld worden dat een verbinding slechts leefgebied kan vormen indien minstens 500 m breed en bestaande uit optimaal habitat zoals vermeld in Tabel 2 met voldoende structuurvariatie. Louter functionele verbindingen die zelf niet als leefgebied fungeren maar wel de verbinding tussen leefgebieden vormen, dienen minstens 75 m breed te zijn en maximaal over een afstand van 25 m onderbroken te zijn door ongeschikt habitat, waarbij ontsnippering moet voorzien worden voor harde barrières. In bosgebieden kan het voor functionele verbindingen met als doel leefgebied te verbinden over een afstand van minder dan 300 m volstaan om stroken van minimaal 15 m breed aan weerszijden van bestaande paden aan te leggen. Bij grotere te overbruggen afstanden dienen om de 300 m tot om de 500 m een stapsteen van één tot 10 hectare optimaal habitat gecreëerd te worden. (...)

Samengevat worden binnen het SBP volgende verbindingen vooropgesteld: (...) Tussen het militair domein Kamp van Beverlo en het militair domein Schietveld Helchteren. (...)

Het SBP geeft een prioritering voor de verschillende voorgestelde verbindingen. De verbinding tussen militair domein Kamp van Beverlo en militair domein Schietveld Helchteren wordt opgenomen onder 'prioriteit 1'. Er wordt benadrukt dat in het kader van het SBP een extra specifieke studie naar verbindingselementen en ontsnipperingsinfrastructuur aan de orde is waarbij de door LNE, AWV en ANB ontwikkelde ontsnipperingstool kan worden ingezet.

Prioriteit 1 : Aanleg zéér belangrijk omdat één of meerdere (sub)populaties sterk geïsoleerd (> 2km) zijn en/of de populatiegrootte klein of onbekend is. Een derde argument kan zijn dat de aanleg van een corridor meteen ook tot een grote oppervlakte geschikt habitat leidt. Vooral belangrijk om te realiseren op korte en/of middellange termijn om de desbetreffende populaties in stand te houden

4 Voorstel van aanpak vervolgtraject

Om de verschillende vastgestelde doelen te realiseren zal er enerzijds een gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan opgemaakt worden dat de bestemmingen vastlegt die de realisatie van de doelen mogelijk moeten maken en zullen er anderzijds een aantal uitvoeringsinstrumenten ingezet moeten worden om de doelen op het terrein te realiseren (beheer en inrichting).

In overleg met de verschillende partners gedetailleerde visie op de inrichting van het gebied uitgewerkt worden die aangeeft waar welke maatregelen er op vlak van inrichting en beheer nodig zijn om de vastgestelde natuurdoelen (met inbegrip van de doelen vanuit water en onroerend erfgoed) te realiseren en welke instrumenten daarvoor ingezet zullen worden. Op basis van deze inrichtingsvisie kan een aanzet van 'bestemmingsplan' opgesteld worden. Dit voorstel zal (samen met de andere planonderdelen) als 'planvoornemen' (met eventueel relevante planalternatieven) opgenomen worden in de startnota voor het geïntegreerd planproces. Gelijktijdig zal ook verder bepaald worden welke instrumenten ingezet zullen worden om het plan te realiseren ('planuitvoeringsnota', eventueel onder de vorm van een 'inrichtingsnota' in de zin van het landinrichtingsdecreet).

In de startnota¹⁴ wordt o.a. aangegeven:

- wat de doelstellingen, reikwijdte en detailleringsgraad van het voorgenomen plan is;
- welke alternatieven die overwogen werden;
- welke de te onderzoeken milieueffecten zijn en de inhoudelijke aanpak van de effectbeoordeling;
- welke de instrumenten zijn die samen met het voorgenomen ruimtelijk uitvoeringsplan ingezet gaan worden.

Voorstel is om begin 2018 per deelgebied een werkatelier met de betrokken departementen en agentschappen, vertegenwoordigers van de betrokken gemeente(n) en de natuur- en landbouworganisaties op te zetten om deze visie op bestemming, inrichting en beheer uit te werken op basis waarvan dan verder het 'voorgenomen plan' en de in te zetten 'uitvoeringsinstrumenten' bepaald kunnen worden.

¹⁴ In de zin van artikel 2.2.4 van de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening. Zie <https://www.ruimtevlaanderen.be/Default.aspx?tabid=14474>